

མཁའ་མེད་ལྷ་མོ་མཁའ་མེད་ལྷ་མོ་མཁའ་མེད་ལྷ་མོ་མཁའ་མེད་ལྷ་མོ་

༄༅། །མཁའ་མེད་ལྷ་མོ་མཁའ་མེད་ལྷ་མོ་མཁའ་མེད་ལྷ་མོ་མཁའ་མེད་ལྷ་མོ་

(ལྷ་མོ་མཁའ་མེད་)

བདེ་ལའ་བསོད་ནམས་ཆོས་རྒྱལ་གྱིས་དབྱིན་ཡིག་ནས་
བོད་ཡིག་ཏུ་བསྒྱུར།

ཡུང་གོ་འོ་བོད་རིག་པ་དཔེ་སྤྱད་ཁང་།

མཁའ་མཁའ་བསམ་གཏན་ཀྱི་མཆོག།

བདེ་ལའ་བསོད་ནམས་ཆོས་ཀྱི།

(ཕྱེ་ཆ།)

1. བཅན་པོ་ལྟ་སྟངས་དང་མ་དང་དེའི་རྗེས་སྤྱུང་བའི་རྒྱལ་རབས་
མདོར་བསྟུན། (1)
2. ལྟ་སྟངས་ཡེ་ཤེས་འོད་ཀྱི་བཀའ་ཤོག་ལ་དབྱད་པ། (38)
3. སྟེང་ཞི་བ་འོད་ཀྱི་བཀའ་ཤོག་ལ་དབྱད་པ། (57)
4. ཁྱོ་ཆེན་རྒྱལ་པོའི་བཀའ་རྒྱུད་དབྱད་པ། (99)
5. དུལ་སྤྱེ་རྒྱལ་པོ་ནི་མཆིས་པའི་བཅན་པོ་སྤྱི་ཤུང་བཅན་སྐབས་བརྒྱེས་
པའི་རྩོད་བརྒྱུད་ཡེ་ཤེས་དབྱད་པ། (119)

6. རྒྱལ་སྐོར་གཞུང་ཡུལ་སྤྱི་འབྲུང་འཕེལ་ལོ་རྒྱུས་འཆོལ་ཞིབ། ... (142)

7. ཉུམ་རབས་བཅུ་པ་ནས་བཅུ་གསུམ་བར་གྱི་རྒྱལ་སྐོར་པོའི་
གཞུང་གི་གནས་བབས་ལ་དབྱད་པ། (169)

8. ལྷལ་པོ་ཅའི་རྣམ་དང་གསང་ལྷགས་རྣེ་རྒྱུ་པའི་གཞུང་གི་འབྲུང་
ཁྲུང་ས་ལ་དབྱད་པ། (182)

9. ཉུན་ཉིང་གི་ཡིག་རྒྱུ་ནང་ཉུ་འཁོད་པའི་གནའ་པོའི་རྒྱལ་སྐོར་གྱི་
དཔེ་ཆའི་རྣམ་སྟངས་ལ། (212)

ཕྱི་ཆོས་གསུམ་ལ། བོན་ཆོས་མ་དོན་གྲུབ།

10. བོན་གྱི་ཨ་རྒྱལ་དང་། ལྷ་པ་མཐའ། ཆོག་དང་གཏམ་རྒྱུད་སྐོར་
རགས་ཅམ་སྒྲིང་བ། (229)
11. བོད་བཅན་པོའི་སྐབས་སུ་བོན་ནི་ཆོས་ལུགས་ཤིག་ཡིན་པའི་སྒྲུབ་བྱེད་
སྐོར་རགས་ཅམ་སྒྲིང་བ། (354)
12. ལྷ་ཀའ་ཙེ་ལན་མེད་དང་ཁྱེད་ཙེའི་དབར་གྱི་བསྐྱོ་སྒྲིང་ལ་དཔུང་བ།
..... (372)
13. བོན་ལུགས་ཀྱི་འཆམ་གསུམ་སྐོར་སྒྲིང་བ། (400)
14. བོད་མའི་སྔོན་ཁང་གི་འཇུགས་སྐྱུན་རྒྱས་བཀོད་སྐོར་སྒྲིང་བ། ... (414)
15. རྩ་ས་རབས་བཙུན་པའི་ནང་ཐོན་པའི་《གཟི་བརྒྱུད་》ཀྱི་པར་
ཤིང་གཉིས་སྐོར་སྒྲིང་བ།..... (424)
16. ཀོང་པོ་བོན་པོའི་སྐོར་དང་དེ་རྒྱུད་ཀྱི་གནའ་བོའི་ས་མིང་འགའ་
ཞིག་ལ་དཔུང་བ།..... (432)
17. བོད་ཀྱི་གསེ་བ་རིག་པའི་གཞུང་ལུགས་རྒྱུད་བཞི་དང་དེའི་སྐོར་གྱི་
དཔུང་བརྒྱད།..... (459)

རྩམ་པ་པོའི་གཏམ།

ངའི་སྤྱི་སྡེ་ཡུལ་ནི་ཨ་མ་དྲེན་ལྷོ་ཤར་དུ་ཡོད་པའི་ཡུལ་སྐད་དུ་ཤར་ཁོག་གིས་
བ་དང་དབུས་གཙང་དུ་བྱང་རྒྱ་འབྲེག་པ་དེ་ཡིན། སྤོ་སྤྱི་ལོ་དུས་རབས་
བདུན་པའི་མགོ་ནས་བཟུང་སྟེ་དུ་བའི་དཀྱིལ་བར་དུ་བྱང་བའི་བོད་བཙན་
པོའི་རྒྱལ་ཁབ་དུས་སྤྱི་ཡུལ་དེ་ལ་བོད་ཅུ་ཞེས་གྲགས། དེར་བཞེན་ས་ཁུལ་དེ་ནི་
བོད་ཀྱི་ལྷོ་ཤར་མཐའ་མཚམས་ཀྱི་ས་ཁུལ་གནད་ཅན་ཞིག་ཡིན་པར་མ་ཟད་
བཙན་པོའི་དུས་སྐབས་སུ་དེར་རྒྱན་འཇགས་སུ་སྡོད་པའི་མཐའ་མཚམས་སུང་
དམག་གི་ལས་ཁུངས་དང་དམག་སྐར་ཡང་ཡོད་པར་ངེས། ཡུལ་བྱང་རྒྱའི་བྱང་
ངོས་སུ་འཕན་རྒྱ་ཞེས་པའམ་བོག་ཚོ་དུ་ཡང་འབྲེག་པ་དེ་ཡོད། ཡུལ་མིང་བྱང་
རྒྱ་དང་འཕན་རྒྱ་གཉིས་བསྟུས་ནས་མིང་བཀྲས་པ་རྒྱའི་མཁར་སྤར་ཕན་
(Songpan)ཞེས་པ་དེ་བྱང་རྒྱ་ཡུང་འདབས་སུ་ཡུང་པ་གཉིས་ཀྱི་འདུས་མདོར་
ཆགས་ཡོད། མཁར་དེར་བོད་རྒྱ་གཉིས་དུས་རབས་ནས་དུས་རབས་བར་
དམག་འཐབ་བྱེད་སྤྱོད་ཡོད། དེ་བཞེན་བོད་རྒྱ་གཉིས་བར་ཆོང་ལས་དང་རིག་
གནས་བརྒྱུ་ལེན་བྱེད་སའི་ས་ཆེགས་ཤིག་ཀྱང་ཡིན།

ཡུལ་ལ་ཤར་ཁོག་དུ་འབྲེག་སྐབས་ཡུལ་མི་ལ་ཤར་བ་ཞེས་འབྲེག་སྤྱི་ཡོད།
ས་ཁུལ་དའི་ཤར་དུ་རི་ཤིན་དུ་མཐོ་བ་ཤར་དུང་རི་དཀར་པོ་ཞེས་བོན་ལྷགས་ཀྱི་
གནས་རི་བྱིན་ཅན་རི་ཅི་བྱར་གསུམ་གནམ་ལ་བྱག་པ་ལྷ་བྱར་དབྱར་དབྱན་མེད་
པར་གངས་ཀྱིས་བརྟམ་ནས་སྡོད་བཞེན་ཡོད། དེ་བཞེན་བྱང་དུ་ཡང་རི་བོ་བྱང་
བྱ་དུར་སྡོན་མོ་ཞེས་གནས་རི་ཅ་ཆེན་དུ་བྱེད་པ་ནགས་ཆལ་སྟགས་པོས་ཁེངས་
པ་ཞིག་ཡོད། རི་དའི་ལྷོར་བྲག་གཡུང་རྒྱང་ཁ་ཞེས་བོན་ཀྱི་རི་ཁྲོད་ཉམས་
དགའ་བ་དང་དགའ་མལ་ཞེས་བོན་ཀྱི་དགོན་པ་མཛེས་བརྗོད་དང་ལྷན་པ་

བཅས་ཡོད།

ངའི་སྤྱི་ལུ་ལྷོ་ཁྱོད་གསེབ་མིང་ལ་གི་ཆལ་ཟེར་གྱི་ཡོད། ཁྱོད་ཆོ་དེ་
ལྷོ་ཆུ་མཁར་ནས་བྱང་ངོས་སུ་སྤྱི་མི་བཙོ་ལུ་ཅམ་དུ་རི་གསེབ་ཏུ་ཆགས་ཡོད།
སྤྱི་མི་ ༡༧༥༠ ལོའི་སྤྱི་ལ་ཁྱོད་པ་དེ་ཡག་གི་ཆོ་བ་བཞི་ཞེས་པའི་གལ་ནས་
གཅིག་ཡིན། ཆོ་བ་གཞན་གསུམ་ནི་ཨ་མྱིང་དང་རྒྱལ་བཙན་དང་ཆོ་ཡག་རྣམས་
ཡིན། ཁྱོད་ཆོ་གི་ཆལ་གྱི་རྒྱབ་སྒྲོགས་སུ་ཡག་གི་ཆོ་བ་བཞིས་གསོལ་བའི་གཞི་
བདག་ཨ་མྱིང་བྲག་དཀར་ཞེས་ཤིན་ཏུ་གཉན་པོར་བཙོ་བའི་ལུ་ལྷོ་གནས་པའི་
རི་ཞིག་ཡོད། རི་དེའི་ཙེ་བྲག་དབུལ་མདོག་ཅན་རི་ཤིང་རྩ་སྤོན་རི་འདྲ་བ་ཏུ་
ཤིང་ཤུག་པ་དང་ཐང་ཤིང་སྤོན་གས་ཀྱིས་བལྟམས་པའི་ནགས་ཆལ་ཤིན་ཏུ་
འབྲིགས་པར་རི་དྲགས་ཤིང་བདེ་བ་དང་སྤྱོད་པ་དེ་བཞིན་གཅན་གཟུགས་གཟིག་
སྤང་གུ་དང་འཕར་བ་བཅས་སེམས་ཅན་ལྟ་ཆོགས་བཅའ་སྤྱོད་བྱེད་གྱིན་ཡོད།
དེ་བཞིན་སྤང་གཤོང་རྣམས་སུ་དབྱར་དུས་སུ་མེ་རྟོག་འདྲ་མིན་ཏུ་ཅང་མང་པོ་
སྤྱི་ལ་གི་ཡོད། དཔེར་ན་ལུ་ལྷོ་སྤྱོད་ཆང་ཤོ་གཡང་ཤོ་ཞེས་པ་མེ་རྟོག་སེར་པོ་ཆེ་
ལ་མཐོ་བ་ཨ་དར་རྒྱས་དར་ཞེས་མེ་རྟོག་དམར་པོ། ཉི་མ་རྒྱང་རྒྱ་ཞེས་མེ་རྟོག་
སྤོན་པོ། ལྷུག་སྤྱོད་ལུ་ཞེས་མེ་རྟོག་སྤྱོད་པའི་བཅས་སྤྱི་ལོང་། ཁྱོད་པ་གི་ཆལ་
དུང་འི་མི་ཆང་གི་མིང་ལ་མཁར་མེའུ་ཆང་ཟེར། མཁར་མེའུ་ཆང་ནི་ཏུ་ཅང་
དབུལ་བའམ་སྤྱོད་པོ་དེ་འདྲ་མིན། གང་ལྟར་མི་གཞན་ལ་བཞེན་དགོས་མེད།
གནམ་རྒྱན་ནང་མི་བཅུ་ཅམ་ཡོད། ང་པ་ཆོ་དགའ་དང་མ་ཟིན་མོ་གཉིས་ལ་བྱ་
གཉིས་ཡོད་པའི་གཅན་པོ་ཡིན། ངའི་སྤྱོད་ཏུ་ངོའི་མིང་ལ་བཙོད་རྣམས་བཟ་
ཤིས་ཟེར་བ་དང་གཅེས་མིང་དུ་བཙོད་ཤོ། ང་རང་གི་མིང་ལ་གཉིར་བརྒྱ་
དགའ་དབང་དེ་བཞིན་གཅེས་མིང་དུ་གཉིར་གྱི་ཟེར་གི་ཡོད། ང་སྤྱི་མི་
༡༧༩༤ ལོར་སྤྱི་ལ་མཁར་མེའུ་ཆང་ལ་ས་ཞིང་རྒྱ་ཆེ་ཅམ་ཡོད། ཞིང་ལས་སུ་
མི་རེ་ལ་ནས་དང་སྤྱོད་དང་སྤྱོད་མ་བཅས་འབྲུ་རིགས་དང་སྤྱོད་ཆོད་ལྟ་གི་མི་འདྲ་བ་
མང་པོ་སྤྱི་ལོང་། རྒྱ་ལོར་ལ་མཐོ་བདུན་ཏུ་ཅམ་རི་ལུ་དུ་ཟླ་གསུམ་ཞེས་པར་

འཚོ་གི་ཡོད་པ་དང་དེ་བཞིན་སྤྱོད་ཀྱིས་ཁྱེད་ཀྱི་ཉེ་ལྷན་གྱི་འཕྲིན་ལྷན་ཆེད་
 ཏུ་སྒྲིམ་མཛེས་བཞི་དང་མར་དང་ཕྱུ་རེ་ཆེད་མཛེས་བརྒྱད་བཅས་ཉར་གི་ཡོད།
 ཟླ་ལོ་ ༡༩༥༠ ལོའི་སྔོན་ལ་ཨ་མ་མཛེས་ཀྱི་བ་རྒྱལ་ས་ལོ་ལོ་སྒྲིམ་པོ་ཁལ་བ་ཞེས་
 མཚོ་སྔོན་ཁྱེད་ཀྱི་ཡོད་པའི་ཨ་རིག་སྒྲིམ་པོ་དང་ཆོང་འབྲེལ་བྱེད་ཆེད་འགྲིམ་
 འབྲེལ་ཏུ་འགྲོ་སྒྲིལ་ཡོད། སྒྲིམ་པོ་ཁལ་བའི་རྒྱ་བོག་ལ་མི་ཚང་ལྷན་པོ་ཆོས་བླ་
 རྒྱ་མཁར་ནས་རྒྱ་མཛེས་ཉེ་མི་ཚང་སོ་སོར་ཡོད་པའི་མཛེས་ཁལ་འགྲེལ་ནས་
 འགྲོ་སྒྲིལ་ཡོད། ཨ་མཛེས་ཀྱི་སྒྲིམ་པོ་ཁལ་བའི་གྲས་སུ་འགྲོ་ཏུ་ས་པ་མི་
 ཚང་ཉེ་ལྷན་མཁར་ཆེད་ཆོང་ལ་གོང་སྒྲིམ་མཛེས་བརྒྱད་
 རྒྱ་བེད་སྒྲིམ་ནས་ལོ་རེར་ཆོང་ལས་བྱེད་པ་དེ་ཉེ་ཅང་གལ་ཆེན་པོ་ཡིན།

རང་ལོ་བརྒྱད་ལ་སྤྱོད་ཀྱིས་ཁྱེད་ཀྱི་དགེ་ཆེན་ཞིག་ལས་བོད་ཡིག་སྒྲིམ་
 འདོན་བྱེད་པའི་འགོ་བཅུགས་ཉེ་སྤྱོད་པའི་ཉེ་འགྲམ་ཏུ་ཆགས་པའི་སྒྲིམ་
 དཀོན་པའི་སྒྲིམ་ལམ་ལ་བྱུགས། དེར་རང་ལོ་བཅུ་གསུམ་བར་བོན་སྒྲིམ་
 མཛེས་ལྷན་འབྲུང་བའི་ཆབ་དཀར་དཀར་པོ་སྒྲིམ་གྱི་བོན་དང་ཆབ་ནག་མིན་
 པ་རྒྱད་ཀྱི་བོན་ལྷན་གྱི་ཆོ་གའི་གྱུར་དབྱེད་འདོན་གསུམ་དང་གར་འཆམ་
 དང་དཀྱིལ་འཁོར་ཐིག་ཙམ་སྒྲིམ་ལ་སྒྲིམ་ཀྱིས་ཁྱེད་ཀྱིས་ལྷན་པོ་བཅུ་དྲུག་
 བར་སྒྲིམ་ཆོང་དཀོན་པའི་སྒྲིམ་འཆོགས་སུ་བྱུགས་ཉེ་དཀོན་པ་དེའི་
 བོན་སྒྲིམ་ཏུ་བྱུགས་པའི་མཁས་པའི་དབང་པོ་བཟུང་འདོན་སྒྲིམ་སྒྲིམ་མཚོའི་
 (༡༩༥༠ - ༡༩༥༤) བརྒྱད་ཏུ་སྒྲིམ་གྱིགས་གཞན་པ་མཚོག་ལྷན་(ད་སྐབས་
 རྒྱ་གར་སྒྲིམ་པོ་དཀོན་པའི་མཁས་པོར་བྱུགས། ཁོང་གི་མཚོན་ལ་སངས་རྒྱས་
 བཟུང་འདོན་ཡང་ལུ་) དང་ལྷན་ཏུ་རབ་བྱུང་བརྒྱུ་བས་ཉེ་བེད་ཀྱི་མིང་ལ་བསམ་
 གཏན་རྒྱལ་མཚོན་ཞེས་བཏགས་པར་གནང་། བོན་སྒྲིམ་འདི་ཉིད་རང་གི་མའི་
 ཁྱེད་ཀྱི་སྤྱོད་སྒྲིམ་ལས་ཁོང་ལ་ཨ་ཁང་ཨ་ཁྱེས་ཞེས་འཛིན་གི་ཡོད། ཁོང་གི་
 ཏུང་ཏུ་བོད་སྒྲིམ་སྒྲིམ་རྒྱུ་ལྷན་ཅིས་དཀར་ནག་སྒྲིམ་རྒྱ་མཚོ་སྒྲིམ་
 ལ་བའི་བར་སྒྲིམ་སྒྲིམ་བྱས། བཟུང་གར་མཚོན་ཉིད་སྒྲིམ་གྱི་ནས་བཟུང་དུ་

མའི་བར་ཚིག་རྒྱགས་སྟེལ། མོམ་གྱི་ཉམས་ལེན་དུ་ཤར་རྒྱུ་དཔང་དཔེ་
 ཤེས་རྒྱལ་མཆོན་གྱི་ཁྲིད་རིམ་ལྟར་ཆོན་འཕྲོ་བཀའ་ལྟར་རྒྱ་མཆོད་དང་དངོས་གཞི་
 རྒྱགས་ལྟམ་རང་ཤར་གཞིར་བཞག་ཏེ་ཙ་རྒྱུད་དང་བཅུད་ལེན་འོད་གསལ་ལྟན་
 མཆོམས་བཅས་ཀྱི་ཁྲིད་ཐོབ། སྟེ་ལོ་ ༡༧༥༥ ལོར་སྟོབ་རྒྱགས་གཞན་པན་
 མཆོག་ལྟན་དང་ལྟན་དུ་དགེ་བཤེས་ཀྱི་མཆོན་རྒྱགས་ལེན་ཁྲལ་བཀྲིས།

སྟེ་ལོ་ ༡༧༥༦ ལོར་གཞན་པན་མཆོག་ལྟན་དང་ལྟན་དུ་རྒྱ་ནག་གླང་ཆེན་
 འབྲིང་རིར་གནས་སྐོར་དང་རྒྱགས་ཏེ་དབུས་གཅང་ལ་བརྒྱད། ལྟ་སར་གནས་
 མངལ་ཁྲས་པའི་རྗེས་སུ་ཐོན་གྱི་དཀོན་པ་ཐོབ་རྒྱལ་སྟན་རི་དང་ར་ལག་གཡུང་
 དུང་སྤྱིང་ལ་བརྒྱད་དེ་སྟན་རིར་ཐོན་སྟོབ་རྣམ་པ་གཉིས་སངས་རྒྱས་བཏུན་
 འཛིན་དང་མཁས་པའི་མཆོག་གྱུར་བཏུན་འཛིན་རྣམ་དག་མཆོག་གཉིས་ཀྱི་
 གཤེར་ཞལ་ལན་དང་པོར་མངལ་བའི་གོ་སྐབས་ཐོབ། དེ་ནས་ཆོས་ཀྱི་སྟོབ་
 གཉེར་ཆེད་དུ་ཆོས་སྡེ་ཆེན་པོ་འབྲས་བུར་སུ་ཕྱིན་ཏེ་སྒོ་མང་ལྷ་ཆང་དུ་ཞུགས།
 དེར་རྒྱགས་རིགས་དང་སྟོ་རིགས་ཀྱི་འཛིན་ལྷ་ནས་འགོ་བཅུགས་ཏེ་ལོ་གཅིག་
 རིང་ལ་ཆད་མ་དང་དེའི་རྗེས་སུ་དོན་བདུན་ཅུའི་འཛིན་ལྷ་ནས་བཟུང་གཞུང་
 འོག་བར་ལོ་གསུམ་ཀྱི་རིང་ལ་དགེ་ཆན་རྣམ་པ་ནས་མར་ཕྱིན་གཞུང་གི་དཔེ་
 ཁྲིད་དང་ཆོས་གྱུར་ཚིག་པ་ཉིན་རེར་ལན་གཉིས་མ་ཆག་པ་བྱས། དཔེ་ཁྲིད་ལ་
 ཆན་ཕྱིན་པ་ནས་ཀྱན་མཁུན་འཇམ་དབྱངས་བཞད་པའི་ཡིག་ཆའི་ཐོག་ནས་
 ཁྲིད་གནང་། ཆན་སྟབ་བཏུན་ཉི་མ་ནས་རྒྱལ་ཆབ་དར་མ་རིན་ཆེན་གྱིས་
 མངའ་དཔེ་ཆད་མའི་རྣམ་བཤད་ཐར་ལམ་གསལ་བྱེད་ཀྱི་འགྲེལ་བཤད་གནང་
 བ་ལ་ཡང་ཉན་ཁྲལ་བཀྲིས་པ་ཡིན། སྟོ་འཛིན་དུ་ཀྱན་མཁུན་འཇམ་དབྱངས་
 བཞད་པའི་སྟབ་མཐའ་ཆེན་མའི་ཙ་བ་དང་སྟོབ་དཔོན་སང་གི་བཟང་པོའི་
 མངོན་རྟོགས་རྒྱན་གྱི་འགྲེལ་བ་དོན་གསལ་གཉིས་སྟོ་ལ་བཟུང་སྟེ་ཆོས་མཆོམས་
 སྐབས་སུ་སྟོར་གྱི་ཡོད། འོན་ཀྱང་སྟེ་ལོ་ ༡༧༥༧ ལོར་ཆོས་ཀྱི་སྟོབ་གཉེར་གྱི་
 མཆོམས་བཞག་དགོས་བྱུང་བར་བརྟེན་བལ་ཡུལ་བརྒྱད་དེ་རྒྱ་གར་འཕགས་

པའི་ཡུལ་དུ་བསྐྱོད། རྒྱ་གར་དུ་སློབ་སྦྱོང་མ་ཐག་ཀྱི་སྐབས་སུ་ཀུལ་ས་ནེུ་ཇི་
 མིར་ཐོན་དཔེ་པར་སྐྱབ་ཕྱིད་པའི་འགོ་བཙུགས། སྤྱི་ལོ་ ༡༩༤༠ ལོར་ནེུ་ཇི་
 མིར་པར་ཁང་ཞིག་དུ་མཁས་པ་ཆེན་པོ་སྤྱི་ཞབས་བདེ་གསལ་དགེ་རབ་
 (Professor David Snellgrove) དང་ལན་དང་པོར་མཇུག། ཁོང་ནི་ཕྱི་
 སྤྱིང་པ་དབྱིན་ཇིའི་མི་ཞིག་དང་འཕད་པ་དང་པོ་ཡིན། ཁོང་གིས་གདན་ཞུས་
 གནང་བ་ལྟར་ལོ་དེར་སློབ་སྦྱོང་སངས་རྒྱས་བཟུན་འཛིན་དང་དེད་གཉིས་
 ཁོང་དང་ལྟན་དུ་གནས་སྤྱིའི་ཐོག་སྟོན་པ་བྱུ་བྱུབ་པའི་ཐོག་དམན་གྱི་བཟུན་པ་
 དར་བའི་ཡུལ་སྤྱིང་ཐུན་སིང་ག་ལ་དང་ཁ་ཆེའི་ཆོས་ལུགས་དར་བའི་རྒྱལ་ཁབ་
 ལེ་བི་ནོ་ཞེས་པ་དང་སྟོན་པ་ལོ་ཤུའི་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ལྟེ་གནས་ལོ་རྒྱུ་ཁབ་ཞི་
 ༡ ལི་ལ་བཟུ་སྟོར་དུ་ཕྱིན་ནས་ཡུལ་མི་འདྲ་བའི་མི་རིགས་ཀྱི་ཤེས་རིག་དང་ཆོས་
 ལུགས་ཀྱི་སྤྱང་ཆོར་ཆེན་པོ་བྱུང་། ཡི་ ༡ ལི་ལ་ཡོད་སྐབས་ཐོན་སློབ་བཟུན་
 འཛིན་ནས་དག་ཀྱང་དེར་ཐེབས་མཚམས་དེད་ཆོ་ཆང་མ་ལྟན་དུ་དབྱིན་ཡུལ་དུ་
 གནས་སྤྱིའི་བརྒྱུད་ནས་མཉམ་པོར་ཕྱིན།

སྤྱི་ལོ་ ༡༩༤༡ ལོར་བཟུང་ ༡༩༥༠ ལོར་ཀུལ་ས་ལོན་ཏྲོན་དུ་ཡོད་པའི་མཐོ་
 རིམ་སློབ་ཤྱ་ཆེན་མོའི་ཆོན་ཁག་འཛམ་སྤྱིང་ཤར་དང་ཨ་ཕི་རི་ཀའི་སློབ་གཉེར་
 ཁང་(School of Oriental and African Studies, University of
 London) དུ་པོད་ཆོས་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་ལས་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཆེད་དུ་
 དབྱིན་སྐད་དང་སམ་སྤྱིའི་སྐད་ཀྱི་སློབ་སྦྱོང་དང་སྐྱགས་ཏེ་འབད་བཅོན་རི་རྒྱས་
 བཀྱིས། པོད་དུ་ཡོད་སྐབས་ཕྱི་རྒྱལ་སྐད་ཡིག་དང་དེར་རབས་ཅན་གྱི་སློབ་
 གསའི་གོ་སྐབས་རྩ་བ་ཉིད་ནས་མ་བྱུང་སྐབས་དབྱིན་ཡུལ་དུ་སློབ་སྦྱོང་དུས་མི་
 རིགས་གཞན་གྱི་རྩིས་ཟིན་ལ་མ་ཟིན་པ་ལྟ་བུས་དཀའ་ངལ་བརྒྱ་ཕྱག་དང་འཕད།
 འོན་ཀྱང་དབྱིན་རི་མི་ཡི་རྒྱལ་སྤྱིའི་དང་རང་གི་རྒྱས་ཕྱགས་གང་འཛོམས་ཀྱིས་
 སློབ་གཉེར་གྱི་འབྲས་བྱ་མི་དམན་པ་བྱུང་། དེར་བཞེན་སྤྱི་ལོ་ ༡༩༤༤ ལོར་ལོན་
 ཏྲོན་མཐོ་རིམ་སློབ་ཤྱ་ཆེན་མོ་ནས་དང་པོ་མཚན་ཉིད་སློབ་དཔོན་(M. Phil.)

ཞེས་པའི་གོ་གནས་དང་དེའི་རྗེས་སུ་ ༡༩༥༥ ལོར་མཚན་ཉིད་སློབ་དཔོན་ཆེན་
 པོ་ (Ph. D.) ཞེས་པའི་གོ་གནས་ཀྱང་རིམ་པར་སྒོའ། ཅུས་ཡུན་འདི་སྐབས་
 སུ་ཤར་རྩ་བ་ཀྱི་ཤེས་རྒྱལ་མཚན་གྱིས་བཙམས་པའི་ལེགས་བཤད་རིན་པོ་ཆེའི་
 གཏེར་མཛོད་ཀྱི་ཕྱད་ཅམ་དབྱེན་སྐད་ཅུ་བསྐྱར་ཏེ་དགོས་གནད་ཀྱི་མཚན་ཡང་
 བཏབ། སྤྱི་ལོ་ ༡༩༥༧ ལོར་ནས་ ༡༩༥༩ ལོའི་བར་མཁས་པ་ཆེན་པོ་སྤྱི་ཞབས་
 སྲིད་བརྟན་ (Professor Rolf A. Stein) གས་མཁོན་འཕོད་གནང་བ་ལྟར་
 ཡར་ན་སའི་རྒྱལ་ས་པ་རི་སི་ལ་ཕྱིན་ཏེ་མཐོ་རིམ་སློབ་གཏེར་ཁང་ (Ecole
 Pratique des Hautes Etudes) ཅུ་ཆོས་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་གི་ལས་
 རོགས་ཞུས། སྤྱི་ལོ་ ༡༩༥༧ ལོར་ནས་ ༡༩༥༨ ལོར་ཉི་རྟོང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་རྒྱལ་ས་ཀྱི་གེ་
 ཡོ་ལ་ཡོད་པའི་ཤར་རྩུགས་དཔེ་མཛོད་ཁང་ (Toyo Bunko) དང་མཐོ་རིམ་
 སློབ་གྲྲ་ (University of Tokyo) ཡོད་པའི་བོན་པོའི་དཔེ་ཆའི་དཀར་
 ཆག་བཞུགས། སྤྱི་ལོ་ ༡༩༥༨ ལོར་ནས་ ༡༩༥༩ ལོར་སྤར་ཡང་སྤྱི་ཞབས་སྲིད་
 བརྟན་ལགས་ལ་ཡར་ན་སའི་སློབ་གཏེར་ཁང་ (College de France) ཞེས་
 པའི་ཆེས་སྐད་གྲགས་ཅན་ཡོད་པ་དེར་བོད་ཀྱི་ཆོས་དང་རིག་གནས་ཞིབ་འཇུག་
 གི་ལས་རོགས་ཞུས། སྤྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལོར་ནས་ཡར་ན་སའི་རྒྱལ་ཡོངས་ཆེན་རིག་ཞིབ་
 འཇུག་ཁང་ ཆེན་ མོས་ (Centre National de la Recherche
 Scientifique, CNRS) ང་ལ་རང་རྒྱ་སྤྱོད་པའི་ཞིབ་འཇུག་ལས་འགན་གྱི་གོ་
 གནས་ (Charge de Recherche) བརྩམས་བ་ལྟར་སྤྱི་ཆོགས་རིག་པ་དང་མི་
 རིགས་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་ཁང་ (Laboratoire d'ethnologie et de
 sociologie comparative) ཅུ་ཞིབ་འཇུག་གི་ལས་འགན་སྤངས། དེར་བོད་
 རྒྱལ་གཏའ་ཁྱི་བཅན་པོའི་གཏམ་རྒྱུད་དང་འབྲེལ་བའི་སྤྱད་དང་སྤྱད་དང་བསང་
 དང་གཡང་དང་རྒྱུད་ཏེ་བཅས་ཀྱི་ཆོ་གའི་འབྲུང་ཁྲུང་ས་ལ་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ཚུགས་
 ཞེན་དོར་ཏེ་དེང་རབས་ཅན་གྱི་ཆེན་རིག་ཐོག་ནས་དཔུང་པ་བྱས་ཏེ་དཔུང་ཚོམ་
 ཡལ་ཆེ་བ་ཡར་ན་སའི་སྐད་ཐོག་ཏུ་བྲིས་པ་དང་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཆོགས་འདུར་བཤད་

བ་ནམས་དབྱིན་སྐད་དུ་བྲིས། ཚེ་གཤི་སྤྱོད་རྒྱུ་འདི་དག་ནི་ཆེས་སྤྲ་བའི་བོད་
 མི་རང་གི་གདོད་མའི་གཤིས་ལུགས་ཀྱི་རྟོག་པའི་རྒྱུ་ཡིན་པ་དང་། དེ་དག་རྒྱ་
 གར་དང་རྒྱ་ནག་ནས་སངས་རྒྱས་པའི་ཆོས་ལུགས་བརྒྱུད་དེ་བྱུང་བ་མ་ཡིན་པ་
 གཞིན་ས་ཤེས་པ་བྱུང་། དེ་སྐབས་སྤྱི་ལོ་ལྔ་པ་ཆེན་པོ་རག་དབང་སློབ་བཟང་
 རྒྱ་མཆོས་གསང་བ་རྒྱ་ཅན་ནས་བརྒྱུད་དེ་མཛད་པ་གཟིགས་སྤངས་སྤྲོད་མཛོད་བ་
 རྟོན་ཡན་ཞེས་ཁོང་རང་གི་ཐུག་དཔེ་རོ་མ་དེ་སྤྲ་མི་སྤྱོད་གང་གིས་མཛོད་ཚུང་མེད་
 པའི་གསེར་བྲིས་སྤྲོས་ཤིན་ཏུ་ལེགས་ལ་དཀྱིལ་འཁོར་དང་ཁྲུས་ཁྲུམ་མོགས་
 མཛོད་རྩལ་དང་མཛོད་ཆས་ཀྱི་ཆོན་ཁྲ་ཅན་གྱི་རི་མོ་ཏུ་ཅང་མཛོས་བརྒྱུད་དང་
 ཡན་པས་ཁེངས་བ་ཞིག་དང་མཇལ་ཆེ་དེའི་སྤྲོད་ལ་ཡང་ཞིབ་འཇུག་མི་དཔལ་བ་
 བྱས་ཏེ་དེབ་ཅིག་སྤྱི་ལོ་ ༡༩༥༥ ལོར་ཡན་རྟོན་དུ་བར་རྒྱུན་བྱས། སྤྱི་ལོ་
 ༡༩༥༩ ལོར་རྒྱལ་ཡོངས་ཞིབ་འཇུག་ཁང་ཆེན་མོ་ (CNRS) ལ་ལོ་ཞིབ་
 འཇུག་གི་སྤྱབ་འབྲས་རོས་ལེན་དུ་དབྱེལ་གྱི་ཉུགས་མ་ཞིག་ཀྱང་བསྐྱུལ། ལོ་དེར་
 ཞིབ་འཇུག་གི་ཁོ་གནས་སྤྲོད་ཏེ་ཞིབ་འཇུག་གི་འགོ་ཁྲིད་ (Director of
 Research) ཞེས་པའི་ཁོ་གནས་ཀྱང་སོབ། སྤྱི་ལོ་ ༡༩༥༥ ལོ་ནས་བཟུང་རྒྱལ་
 སྤྱོད་རིག་པའི་ཞིབ་དཔྱད་ཆོགས་པའི་ལས་འགུལ་ལ་ཞུགས། དེའི་ཆོགས་
 རྒྱུད་གི་འབྲས་མའི་ལས་འགན་སྤངས་ཏེ་ཆོགས་པའི་དམིགས་ཡུལ་སྤྱབ་ཐབས་
 རི་ལུས་བཞིས། སྤྱི་ལོ་ ༡༩༩༤ ལོ་ནས་ ༢༠༠༩ ལོའི་བར་ལོ་རྩ་གི་རིང་ལ་རྒྱལ་
 སྤྱོད་རིག་པའི་ཞིབ་དཔྱད་ཆོགས་པའི་ཆོགས་གཙོ་མང་མོས་ཀྱི་མོས་ཤིག་
 མོག་ནས་བསྐྱོས་གནང་བ་ལྟར་དེའི་འགན་ཁུར་གྱི་ཞབས་ཞུ་ཡང་མི་དཔལ་བར་
 བཞིས།

ད་ལམ་བོད་རྒྱུངས་སྤྱི་ཆོགས་ཆོན་རིག་ཁང་གི་ཞིབ་འཇུག་པ་བདེ་ཁང་
 བཅོད་ནམས་ཆོས་རྒྱལ་ནས་འབད་བཙོན་དང་དཀའ་ངལ་ཁུད་བསད་གིས་
 ངས་བྲིས་པའི་དཔྱད་ཚོམ་ཁག་གཅིག་དབྱིན་སྐད་དུ་ཡོད་པ་བོད་སྐད་དུ་ཞིབ་
 སྤྱོད་ནས་བརྒྱུར་གནང་བ་དང་ཆབ་གཅིག་ཏུ་དེད་རང་གི་མི་ཆའི་ལོ་རྒྱུས་

ཁྱེད་བསྐྱུས་ཤིག་འབྲི་དགོས་ཐེབས་པ་ལྟར་མཁར་མེད་བསམ་གཏན་རྒྱལ་
མཆན་གྱིས་ཉི་རྟོད་རྒྱལ་ཁབ་གྱི་སྐོང་ཁྱེད་ཨ་མ་ཁེ་མེ་རིགས་རིག་གནས་གྱི་
འགྲེམས་སྟོན་ཁང་(National Museum of Ethnology) ཏུ་ཞིབ་འཇུག་
གི་བར་མཆམས་ནམས་སུ་སྤྱི་ལོ་༡༩༩༩ལོའི་ཟླ་བ་དྲུག་པའི་ཆེས་ཤར་བེས། །

ལྷན་བཅའ་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་

དེ་ལ་འདི་ལྷན་བཅའ་ལ་བཞུགས་པའི་མཁན་པོ་མཆོད་པའི་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་
1963ལོར་བོད་དབུས་གཙང་རྩ་ཁ་གོང་དཀར་ཁུལ་དུ་འབྱུངས་ཤིང་དབུས་ལ་
བརྒྱུད་དུ་ཅམ་ནས་རིམ་བཞིན་སློབ་རྒྱུ་དང་སློབ་འབྲིང་འགྲམས་གནང་
ཞིང་། ལྷན་པོ་1980ལོར་བོད་ལྗོངས་སློབ་ཤྲ་ཆེན་མོའི་ཞོན་གཏོགས་སློབ་འབྲིང་
དུ་བརྒྱུད་གནང་མཛད། ལྷན་པོ་1982ལོར་ཡུང་དབྱང་མི་རིགས་སློབ་ཆེན་དུ་
ཐེབས་ནས་བོད་ཡིག་གིས་གཙོས་པའི་ཤེས་བྱའི་གནས་ཁག་ལ་སྦྱངས་པ་མཛད།
ལྷན་པོ་1986ལོར་སློབ་ཆེན་དེ་ཐོན་རྗེས་བོད་ལྗོངས་ལྷན་ཆོགས་ཆེན་རིག་ཁང་
《བོད་ལྗོངས་ཞིབ་འཇུག》བོད་ཡིག་ཚོམ་སྒྲིག་ཁང་དུ་ཐུག་ལས་གནང་བ་དང་།
ལྷན་པོ་1995ལོར་ནོར་འོད་ཁུལ་ཐུན་ཁུལ་ཁབ་ཨོ་ཤེ་ལོ་སློབ་ཤྲ་ཆེན་མོར་བརྒྱུད་
གནང་མཛད་དེ་བོན་ལུགས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ལ་སློབ་གཞིར་ཟབ་རྒྱུར་མཛད། ལྷན་པོ་
2000ལོར་སློབ་ཤྲ་དེ་ནས་རབ་འབྱམས་སློབ་མའི་ལག་ཁྲིར་བཞེས་ནས་སྤར་
ཡང་བོད་ལྗོངས་ལྷན་ཆོགས་ཆེན་རིག་ཁང་《བོད་ལྗོངས་ཞིབ་འཇུག》ཚོམ་སྒྲིག་
ཁང་དུ་ལྷན་པོ་མཛད་ནས་ཚོམ་སྒྲིག་གི་ལས་དོན་བསྐྱངས།

ཁོང་གིས་རང་འཁྱེད་ལས་དོན་ཚོམ་སྒྲིག་གནང་ཞོན་དུ་《བོད་སྐད་ཁྲིད་
ཀྱི་གཡར་ཆོག་དང་དེ་དང་འབྲེལ་བའི་རིག་གནས་སྤར་ཚུལ་ལ་དབྱེད་པ་》དང་
《རྩ་སྒྲིང་རིན་པོ་ཆེ་དང་རྩ་སྒྲིག་དོན་ཁྲིན་》《བོད་ཀྱི་རིག་གནས་འཕེལ་བྱུང་
ཁྲིད་ཀྱི་ཐོབ་ཤོར་སྐོར་སྒྲིང་བ།》《ལྷན་སྐྱུལ་འཛིགས་མེད་ནམ་མཁའ་རྗེ་རྒྱུ་དང་
ཁོང་གིས་ཐུག་བཅའ་པའི་ཡུར་རྒྱུ་དགོན་》སོགས་བོད་རྒྱ་དབྱིན་ཡིག་གསུམ་
ཐོག་ནས་བཅུམས་པའི་བོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་དང་། ལོ་རྒྱུས་མི་ཕྱོད་རྒྱུ་དང་། ཡུལ་

རྒྱལ་མོ་མས་གཤིས། བོན་ཚོས་སོགས་སྒྲོར་གྱི་དབྱད་ཚྭ་ཁག་བཅུ་ལྷག་ཙམ་
 དང་། 《བོད་ཀྱི་མིག་མངས་ལ་དབྱད་པ་》《གངས་ལྗོངས་ཀྱི་མིག་མངས་》
 《བོད་ཀྱི་གནས་རིགས་ལ་བའི་རྒྱལ་ལ་དབྱད་པ་》《བོན་ལ་མཁས་པ་མེར་ཁེ་སྒེ་
 ནའི་བོན་ལ་ཞིབ་འཇུག་མཛད་པའི་དབྱད་ཚྭ་ཁག་གསུམ་》《བོད་ཀྱི་ཡི་གེའི་
 འབྱུང་འཕེལ་གླེང་བ་》《ཞང་ཁྱུང་སྐད་ཡིག་དང་ཉི་མ་ལ་ཡའི་རི་རྒྱད་ཀྱི་མི་
 རིགས་ཁག་གི་སྐད་ཡིག་རིག་གནས་ཀྱི་འབྲེལ་བར་དབྱད་པ་》《བོད་ཀྱི་གནའ་
 བོད་ཚོས་ལྷགས་བོན་དང་བན་བོན་གཉིས་དབར་དབྱད་བསྟར་བྱས་དོན་གླེང་
 བ་》《བསམ་ཁྱེངས་རྩི་རྩེ་ཡག་མོ་སྦྱ་སྒྲེང་རིམ་བྱོན་གྱི་ལོ་རྒྱུས་》སོགས་དབྱིན་
 ཡིག་དང་རྒྱ་ཡིག་ནས་བོད་ཡིག་སོག་པ་བསྟར་དང་། བོད་ཡིག་ནས་རྒྱ་ཡིག་
 དང་དབྱིན་ཡིག་ཏུ་སྐབ་སྟུར་བྱས་པའི་དབྱད་ཚྭ་ཁག་གངས་ཉི་ཤུ་ལས་འདས་པ་
 ལྗོངས་མི་ནང་གི་རིག་ལམ་དབྱད་ཐབས་ཀྱི་དུས་དེབ་སོག་སྒེལ་གནང་ཡོད་པ་མ་
 ཟད། བལ་ཡུལ་གྱི་གྲགས་ཙན་སྟན་ངག་པ་དེའུ་གོ་ཉའི་དོན་བརྗོད་སྟན་ངག་
 རིང་གས་《ཐུ་ན་དང་ཐུ་དན་》ཞེས་པ་དེ་ཡང་བོད་ཡིག་སོག་པ་བསྟར་མཛད་
 ཡོད། ཁོང་ད་ལྟ་སྟར་བཞིན་《བོད་ལྗོངས་ཞིབ་འཇུག་》བོད་ཡིག་ཚྭ་སྒྲིག་
 ཁང་དུ་བྱག་ལས་གནང་ཐུས་སོ། །

ལྷན་བཅའི་གཏམ།

ཁོ་པོ་ནི་པོད་ཀྱི་རིག་གནས་ལ་སྤྱོད་བཀའ་ཞེན་དང་ལྷན་པའི་སྒྲོ་ནས་
ལྷན་བཅོམ་གཞིར་བྱས་ཀྱིས་ཞིབ་འཇུག་གི་ལས་ལ་ཞུགས་མཁན་གྱི་མིང་ཐོགས་
མི་སྣ་ཞིག་ཡིན། ལར་རྒྱལ་སྤྱིའི་པོད་རིག་པའི་གར་རྟེན་སོགས་སྤྲན་བྲགས་ཀྱི་
བཀའ་སྤྱིང་པོར་གཡོ་བའི་བདག་ཉིད་ཅན་སྤྱོད་ལའང་མཁར་མེའུ་བསམ་གཏན་
རྒྱལ་མཆན་མཆོག་གིས་དབྱིན་ཇིའི་སྐད་ཡིག་ལ་སོགས་སྐད་རིགས་མི་འདྲ་བ་རེ་
སྟེད་ཅིག་སོག་ནས་བཅུ་མས་གནང་མཛད་པའི་བཀའ་ཚུལ་དག་ནི་རྒྱ་ཆེ་གཏིང་
ཟབ་ཅན་གྱི་ནང་དོན་གྱིས་སྤྱད་པའི་རིག་ལམ་དབྱེད་ཐབས་ཀྱི་ཚུལ་ཡིག་ཞེ་ཅིག་
ཡིན་ཅན་། ཁོ་པོ་ལྷ་བྱ་པོད་ཀྱི་རིག་གནས་སྤྱི་དང་། ལྷག་དོན་དུ་པོན་ལྷགས་
དང་འབྲེལ་བའི་ཤེས་བྱའི་གནས་ནམས་ཀྱི་སྤྱངས་ཆད་ཀྱང་ཤིན་དུ་དམན་ཁར་
དབྱིན་སྐད་ཀྱི་རྒྱ་ཆད་ཀྱང་ཞན་པོ་ཅན་ཞིག་གིས་ཁོང་གི་དབྱེད་ཚུལ་དག་རང་
རེ་པོད་ཀྱི་སྐད་ཡིག་སོག་པའ་སྤྱར་བྱེད་རྒྱ་ནི་རི་ལྷའི་དཀའ་ཁག་ལྷན་པའི་ཡུལ་
ཞིག་ལགས་ནའང་། ཁོ་པོས་གཅིག་ནས་རང་ཉིད་ཀྱིས་ལོ་མང་རིང་དབྱིན་ཇིའི་
སྐད་ཡིག་ལ་སྤྱང་བཅོམ་བྱས་པའི་འབྲས་ཉགས་བཏོན་ཆེད་དང་། གཉིས་ནས་
རང་ཉིད་ལ་དབྱིན་ཡིག་སོག་བྱས་པའི་ལེགས་ཚུལ་རི་མང་ཞིག་བལྟ་སྟོག་བྱེད་
རྒྱུའི་ཤོ་སྐབས་སོབ་པའི་སྐབས་དང་དུས་སྟུ་རང་གི་ལས་རྟགས་ཞིབ་འཇུག་པ་
དང་། ལྷག་པར་དུ་པོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་ལོ་རྒྱུས་སོགས་ལ་སྤྱོད་གཉེར་ཞིབ་འཇུག་
གནང་མཁན་རང་མཉམ་ནམ་དུའདྲ་ཅན་ནམས་ཀྱིས་ཀྱང་དབྱེད་ཚུལ་དེ་དག་
ནང་འཁོད་པའི་རོ་མཆར་ཆེ་བའི་ནང་དོན་དག་གཟིགས་སྟུབ་ན་ཅི་མ་རུང་རོ་
སྒྲམ་པའི་དྲན་སྒོ་ཤར་བ། གསུམ་ནས་རང་ཉིད་ཀྱིས་ཡབ་ཡུམ་དམ་པ་ནམ་

གཉིས་ཀྱིས་རང་ཉིད་ཁྱག་དོག་གཅིག་ནས་གསོས་ཞིང་བསྐྱངས་པའི་གནམ་
 རོག་ན་འགཅུ་མེད་ཀྱི་བཀའ་དྲིན་འཇལ་བསམ་པ་དང་། མི་རིགས་རིག་གནས་
 ཀྱི་འོ་བརྟུང་གིས་ཡིད་ཀྱི་སྒྲག་ཁ་སློན་ཞིང་རྒྱས་པར་མཛད་པའི་དྲིན་ལན་འཇལ་
 འདོད་པ། དེ་བཞིན་རང་མཉམ་སྦྱེ་བོ་ནམས་དང་རང་ལས་གཞོན་པའི་ཕྱགས་
 བསམ་ལྟན་པའི་ན་རྒྱར་ཆོར་སྟོ་གོས་གཏམ་ངོ་འབའ་ཞིག་ལ་དོན་གཉེར་དང་།
 རྒྱ་ཆ་གར་འཁྲིད་གིས་རང་རྒྱལ་མི་འདོན་པར་མེས་པོས་བཞག་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཤེས་
 རིག་ལ་སྦྱང་ཞིབ་བྱས་ཐོག་ལ་རབས་སྦྱོང་བཟང་ཅན་ནམས་ཀྱི་རྗེས་སྤྲུལ་ཞེས་
 ཤིང་རང་རང་ས་སྟེ་མི་ཆེད་རིན་ཐང་སློན་པ་བྱེད་རྒྱུར་མིག་དཔེ་སྟོན་རྒྱ་
 བཅས་སྦྱལ་སྤོང་བཟང་པོས་བསྐྱལ་བ་ལས་སྤྲུལ་ཞབས་མཁར་མེད་བསམ་གཏན་
 རྒྱལ་མཆོན་མཆོག་གི་ལྷགས་རྩལ་《མདའ་དང་འཕང་》ཞེས་པ་དེ་བོད་ཡིག་ཐོག་
 བསྐྱར་རྒྱུའི་རལ་བ་ལྷག་ཏུ་གྲངས་ཤིང་དུས་ལྷན་སོ་གཅིག་མ་ཟིན་ཅམ་རིང་
 དཀའ་སྦྱང་འབད་བཙོན་བྱས་པ་བརྒྱད་ད་ལྟ་བོད་ཀྱི་སོ་རྒྱས་དང་། གཏམ་
 རྒྱད། ཆོས་ཕྱགས་དད་མོས་དང་དེ་འབྲེལ་གྱི་ཆོ་ག། བོད་ཀྱི་གསེབ་རིག་པ།
 འཇུགས་སྒྲན་རིག་པ། བོན་གྱི་རིག་གནས་དང་འབྲེལ་བའི་གནད་དོན་སོགས་
 སྐར་གྱི་དབྱང་རྩལ་སྤུང་བཅུ་ལས་བྱུང་བའི་དཔེ་དེབ་དེ་ལེགས་བྱུང་བ་ཟིན་ནས་རྒྱ་
 ཆེད་སྟོག་པ་པོའི་སྒྲན་ལམ་དུ་བསྟར་ཡོད།

འགྱུར་རྩོམ་ནམས་ཀྱི་རྩོམ་ལུས་དང་བརྗོད་བྱའི་ནང་དོན་གྱི་གོ་རིམ་སྒྲིག་
 རྒྱལ་ཐད་དབྱིན་སྐད་ཀྱི་འགྲོ་ཕྱགས་ཁྱད་ཆོས་དང་། དེར་དུས་དཔེ་དེབ་རྩོམ་
 རྒྱར་པར་སྒྲན་བྱེད་པའི་རེ་བ་དང་ཁྱད་ཆོས་དང་བསྒྲན་གང་སྤུང་བྱས་པ་མ་
 ཟད། དབྱང་རྩོམ་གྱི་མཆོན་འགྲེལ་དང་། ལྷང་འདྲེན་སྤངས། མཆོན་རྟགས།
 རྩོམ་པ་པོའི་འཁྱུངས་འདས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས། འབྲེལ་ཡོད་གསལ་བཤད་དང་དེའི་
 མཆོན་རྟགས། དབྱང་གཞིའི་ཡིག་རིགས་སྒྲིག་སྤངས་སོགས་གང་ཅིའི་ཐད་ཀྱི་
 ལེགས་ཆ་ནམས་བསྐྱུས་ནས་རྒྱལ་སྤྱིའི་གོམས་སྟོལ་དང་མཐུན་གང་སྤུང་བྱས་
 ཡོད་ལ། ཆབས་ཅིག་ཏུ་རྩོམ་ཡིག་ནམས་བསྐྱུར་སྐབས་བོད་རང་གི་སྟོལ་རྒྱན་གྱི་

ཐ་སྐྱོད་མིང་ཆོག་པེད་སྤྱོད་ཕྱེད་གང་སྤྱབ་དང་། མཛུགས་པ་པོ་མཆོག་ནས་དབྱིན་
ཡིག་ཐོག་ཐབ་སྤྱོད་མཛད་ནས་འཁོད་པའི་པོད་ཡིག་གི་མ་དཔེ་དང་འབྲེན་ཆོག་
རྣམས་ཐབས་ཤེས་ཡོད་ཀྱི་ཚུལ་སྤྱོད་གིས་བཅའ་ནས་པེད་སྤྱོད་བྱས་ཡོད།

《མདའ་དང་འཕང་》པོད་འཇུག་མ་པར་སྤྱོད་འགྲམས་སྤེལ་བྱས་པ་དེས།
པོད་ཀྱི་ཁོ་རྒྱས་དང་། ཆོས་ལུགས་དད་མོས། དུལ་སྤེལ་གྲོ་མས་གཤིས། པོན་
དང་འབྲེལ་བའི་རོ་མཚར་ཆེ་བའི་གཏམ་རྒྱུད་སྤྲེལ་ལ་ཤེས་རྟོགས་དང་ཉམས་
ཞིབ་བྱ་རྒྱུར་པན་རྒྱབས་ཆེ་བ་མ་ཟད། རྒྱུད་པར་དུ་པོད་རིག་པར་ཞིབ་འཇུག་
གནང་མཁན་ཆོའི་རོས་ནས་བརྗོད་ནའང་། ཁོང་ཆོར་དཔུད་ཡིག་གསར་པ་རོ་
སྤྱོད་དང་། ཕྱི་རྒྱལ་གྱི་པོད་རིག་པར་ཞིབ་འཇུག་གནང་མཁན་ཆོའི་ལྟ་བ་
མཚམས་སྤྱོད་དང་སྤྱོད་གསར་འབྱེད། རིག་ལམ་དཔུད་ཐབས་ཀྱི་ཐབས་ཤེས་
དང་ཚུལ་ལག་སྤྱོད་སྤྱོད་དང་ལག་ལེན། ལྟག་པར་དུ་ལུང་རིགས་གཉིས་ཀྱི་
ཁྱད་སྤངས་ལ་བརྩོན་གཉེར་ཕྱེད་པའི་ཞིབ་འཇུག་ཙ་དོན་དང་རྣམ་འཇུག་རང་ལུས་
ལ་འཇགས་པ་ཕྱེད་རྒྱ། དེ་བཞིན་ཞིབ་འཇུག་སྐབས་ཀྱི་ལྟ་སྤྱོད་ལགས་བཅས་
ཕྱེད་རྒྱ་བཅས་ཀྱི་ཐད་དག་མཆོན་ལྟན་པའི་ལུས་པ་འདོན་སྤེལ་ཕྱེད་སྤྱབ་དེས་
ཡིན།

འདིར་དེས་པར་དུ་བརྗོད་དགོས་པ་ཞིག་ནི། བོར་འོད་དང་པོད་སྤྱོད་ས་
མཉམ་ལས་དུ་བས་ཁོ་པོའི་ཡིག་རྒྱུར་ལས་དོན་སྤེལ་རིང་དུ་དཔུད་ཡིག་འཆོལ་
ཞིབ་དང་གཤམ་སྤྱོད་ལམ་རྒྱན་སྤྲེལ་སྤྱོད་གང་ཅིའི་ཐད་མཐུན་སྦྱེན་གང་
ལེགས་བརྒྱན་པར་སྤྱོད་དཔུས་ནས་བྱགས་རྩེ་ཆེ་ཞེས་བྱ་རྒྱུ་དང་། ཁོ་པོས་ཡིག་
རྒྱུར་བྱ་ལས་དེ་བཞིན་སྤྱབ་པའི་སྐབས་སུ་དེ་བའི་འདིའི་ཚོམ་པ་པོ་དངོས་སུ་ཞབས་
མཁར་ཆེའུ་བསམ་གཏན་རྒྱལ་མཆོན་མཆོག་ནས་ཆེས་ཤིན་ཏུ་དགོན་ཞིང་ཙ་ཆེ་
བའི་དཔུད་ཡིག་མཁོ་འདོན་གནང་བ་དང་། དཔུད་ཚོམ་ཡོངས་རྫོགས་ལ་
གཟིགས་ནས་ཞུ་དག་གཟབ་ནན་མཛད་པ་དང་སྤྲེལ་སྤྱོད་《མདའ་དང་འཕང་》
པོད་འཇུག་མའི་ཚོམ་པ་པོ་དང་པར་སྤྱོད་བདག་དབང་ཡང་ཁོ་པོར་སྤྱོད་གནང་

མཛད་པ་སོགས་ཚུགས་གང་ཅིའི་རྒྱལ་རྒྱུར་དང་སྤྱལ་མ་དལ་འགྲོའི་རྒྱན་བཞིན་
 མཛད་པར་མྱོང་བཀ་པ་ནས་སྤྱགས་རྗེ་ཆེ་ཞུ་རྒྱུ་དང་། ཁོ་པོའི་ས་མ་སྤྱན་སྤྱག་
 རྣམས་ཀྱིས་ལོ་མང་རིང་འཁར་ར་ཆོག་གཅིག་ཅུམ་མེད་པར་བསམ་ཤེས་དང་།
 སྤྱལ་ཚུགས། བཙུ་མཛོང་། རྒྱལ་རྒྱུར་བཅས་གནང་བ་ལའང་སྐབས་འདི་དང་
 བསྐྱེན་ནས་སྤྱགས་རྗེ་ཆེ་ཞུ་ཡིན། དེ་བཞིན་མཆན་མིང་དག་རེ་རེ་བཞིན་
 འདིན་བཟང་ཐབས་བྲལ་བའི་གཟུར་གནས་བག་ཐེབས་ཅན་གྱི་རྒྱལ་ལྡན་ཤེས་
 རྒྱགས་ཁག་གཅིག་ལའང་སྤྱགས་རྗེ་ཆེ་ཞུ་དགོས་ཡོད་དོ། །

སྤྱས་པ། ས་མེས་ལོ་རྒྱུས་འབེལ་གཏམ་སྤྱ་བཟན་རྣོང་པོའི་སྟེང་།

རོ་མཆར་ཤེས་དཔལ་སྤྱན་ཆོགས་འབྲས་བུའི་ཁྱུར་ལྗོད་པ།

སྤྱལ་ལྡན་སྟེ་པོ་ཤེས་བཅུད་རོ་བཟང་ཚུང་འདོད་ན།

མདའ་འཕར་འབྲས་ལྡན་ཡལ་འདབ་དཀྱག་མཛོད་ཨང་།

༡༡། བཅོན་ལོ་ལྷ་སྤྲས་དར་མ་དང་དེའི་རྗེས་སུ་ བྱུང་བའི་རྒྱལ་རབས་མདོར་བསྟུན།

དེ་ལ་རྒྱལ་པོ་སྤང་དར་མར་གྲགས་པ་འདི་ཉིད་ཐོད་སྤྱི་ལ་དབང་བསྐྱུར་
བའི་རྒྱལ་རབས་མཐའ་མ་ཞིག་ཅིག་པ་དེ་ཡིན། རྒྱལ་པོ་འདིས་ཆབ་སྲིད་སྟོན་
ནས་མངའ་བསྐྱུར་བ་ནས་བཟུང་དུས་རབས་བཅུ་གཅིག་མ་ཤར་བར་བོད་ཀྱི་
རྒྱལ་རབས་སྐོར་དབྱེད་གཞིའི་ཡིག་ཆ་ཏ་ཅང་ཉུང་བ་དང་། བཅོན་ལོ་ལྷ་དང་
ཤིན་ཏུ་ཟང་ཟིང་ཡིན་པར་བརྟེན་ལོ་རྒྱུས་ཞིབ་ཚགས་ཅིག་ཚོམ་འཁྱིལ་བྱེད་པ་ཆེས་
དཀའ་བར་འདུག དེ་མ་ཟད་རང་རེའི་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་སྤྱི་བ་རྣམས་ཚང་མ་
སངས་རྒྱུས་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་རྗེས་འཇུག་པ་ཤིན་ཏུ་སྤྲོད་སྟངས་ཚུལ་པ་ཤིན་
མཐོང་སྤང་གཙོ་ཆེ་བ་ནི་སངས་རྒྱུས་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ཆེ་བ་དང་དེའི་སྤྱིན་བདག་
བྱེད་མཁན་ཀྱི་རྒྱལ་སྐོན་སོ་སོས་ཆོས་སྤྱོད་རྒྱལ་གྱི་གཟི་བརྒྱན་ཙམ་ལས་དེའི་དུས་
སྐབས་ཀྱི་རྒྱལ་རབས་ལོ་རྒྱུས་དངོས་གནས་དང་དུས་སྐབས་དེའི་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་ལོ་
རྒྱུས་སྐོར་པ་ལ་ཆེར་ཙམ་བ་ནས་བྲིས་མེད་པ་ལྟ་བུ་རེད། སྤྱིར་བཏང་ལོ་རྒྱུས་ཞེས་
པ་འདི་མི་ཞིག་གིས་རང་གི་དུས་སྐབས་སུ་མཐོང་སྟོན་ཀྱི་ཡུལ་དུ་བྱུར་བའི་སྤྱི་
ཚོགས་ནང་དུ་མི་དམངས་ཀྱི་འཆོ་བའི་འཕྲོ་འཕྱར་དང་ཆབ་སྲིད་སྟོན་འཕྱར་
སྟོན་གང་ལྟར་བ་རང་འདོད་དང་སྟོན་ཞེན་གྱིས་མ་བསྐྱེད་པར་རི་མ་རི་བཞེན་
དུ་བྲིས་པ་ཞིག་ལ་བྱེད། ལོ་རྒྱུས་འདི་འདྲ་བྲིས་པ་ཡོད་ན་དེ་ཆུང་རིག་གི་སྟོན་
ནས་ཞིབ་འཇུག་ཆེར་མ་བྱས་ཀྱང་དོན་དངོས་སུ་ཁས་ལེན་པ་འཕྲིད་ཆེས་བྱེད་
ཡུལ་དུ་འཛོག་བྱུང། དེ་ལྟར་མིན་པར་ལོ་རྒྱུས་དང་རྒྱལ་རབས་ཡིན་ཞེས་ལོ་རྒྱུས་
བརྒྱུ་བྲག་མང་པོའི་སྟོན་དུ་བྱུང་བའི་དུས་སྐབས་སུ་འཕྲོ་འཕྱར་ག་རེ་བྱུང་བ་

བྲིས་པ་རྣམས་དབྱེད་གཞིའི་ཡིག་རིགས་མང་པོ་ཞིག་བསགས་ཏེ་ཞིབ་འཇུག་
རྒྱན་རིང་དུ་བྲིས་ཐེས་གཞི་ནས་བདེན་ཆ་ག་པར་ཡོད་མེད་བརྟགས་རྒྱུ་ལས་
གཞན་ཆ་འཛིག་བྱེད་པ་དགའ། འདི་ལྟར་བྲིས་ཆེ་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ཡིག་ཆ་
རྣམས་རིགས་གཉིས་སུ་འདུས་ཡོད། དང་པོ་ནི། དུས་རབས་བརྒྱ་པའི་ཚུན་དུ་
བཅན་པོ་རྣམས་ཀྱི་སྤྱི་རིང་དུ་བཅུགས་པའི་རྩོམ་ཁག་དང་ཁོང་ཚོས་བཞག་
པའི་བཀའ་གཅིགས་ཆེ་ཆུང་དང་དེ་དུས་སུ་བྲིས་པའི་ལོ་རྒྱུས་གནའ་རབས་ཀྱི་
ཡིག་ཆ་དཔེར་ན། རྒྱ་ཤ་རུ་འཕ་དེང་སང་ཡོངས་གྲགས་སུ་ཏུན་རྟོང་ཞེས་འབོད་
པའི་ཡུལ་ནས་ཐོན་པའི་བོད་ཀྱི་བརྗེད་ཡིག་ཆ་རྣམས་དང་། ཡུལ་དེ་དང་ཉེ་
བ་ནས་བྱུང་བའི་ཤིང་གི་བྱར་བྲིས་པའི་ཁྲམ་ཤིང་ཞེས་པ་རྣམས་ཡིན།
གཉིས་པ་ནི། དུས་རབས་བརྒྱ་གཅིག་པའམ་ཡལ་ཆེ་བ་དེའི་ཐེས་སུ་བྲིས་པའི་
རྒྱལ་རབས་དང་ཆོས་འབྱུང་ཁག་ཡིན། ཕྱི་མ་འདིའི་གས་སུ་འང་རྒྱལ་རབས་
ཆད་ལྟོ་འགའ་ཤས་ཡོད་པ་དཔེར་ན། ལོ་རྒྱུས་སྤྱི་བའི་ཁྲམ་ཆོག་དཔའ་བོ་
གཙུག་ལག་ཐེང་བས་(1504 - 1566) སྤྱི་ལོ་1564ལོར་བྲིས་པའི་《ལྟོ་བྲག་
ཆོས་འབྱུང་》ངམ་《མཁས་པའི་དགའ་རྟོན་》ཞེས་གྲགས་པ་དེ་ནི་དང་སང་
འཛམ་གླིང་ཐོག་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་མཁན་ཆང་མས་མགྲིན་གཅིག་ཏུ་ཆད་གཞིར་
འཛིག་པའི་ཡིག་ཆ་ཞིག་ཏུ་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཀྱིན་ཡོད། དེའི་རྒྱ་མཆན་ནི་ཙོ་མ་
པ་པོས་སྟོན་ཡོད་ཆོས་འབྱུང་རྣམས་སུ་བྲིས་པའི་གཏམ་རྒྱུད་དང་ལོ་རྒྱུས་འདུས་
མར་ཡོད་པ་རྣམས་ཏུ་ཅང་སྒྱུར་སྒྲིམ་མ་བྲིས་པར་གནའ་རབས་ལོ་རྒྱུས་སྒྲིམ་རྩོམ་
རིང་དངོས་སུ་མཇུག་ནས་ངེ་མ་ངེ་བཞིན་བཤུས་པ་དང་། བསམ་ཡས་སུ་
ཐེབས་ནས་དེར་ཡོད་དཔེ་མཛོད་རྒྱུ་པའི་གས་ནས་བྱུང་བའི་བཀའ་གཅིགས་
རྣམས་དངོས་སུ་མཇུག་ནས་དབྱེད་གཞིར་མཛད་ཡོད། དེར་བརྟེན་ད་ལྟོ་
འདིར་གནའ་རབས་ཀྱི་ཡིག་རྒྱུ་པའི་དར་མར་གྲགས་པའི་སྒྲིམ་རུང་

《མདའ་དང་འཕང་》ཐོད་ཀྱི་ལྷ་རྒྱལ་དང་། གཏམ་རྒྱུད། ཆོས་ལུང་ཆོག་དང་དད་མོས་ལ་དབྱེད་པ།

ཟད་ཐ་ཐོར་ཡོད་པ་གཙོར་བྱས་ནས་དེ་དང་ཆབས་གཅིག་ཏུ་ཁྱིས་སྤྱུང་བའི་
ཡིག་ཆ་ཁག་ཏུ་ཡོད་པའི་དངོས་དོན་ཁས་ལེན་དུ་བྱུང་བ་རྣམས་ཀྱིས་བྱུར་བ་བྱུན་
ཏེ་ལྷ་རྒྱལ་ཏུང་བ་སྤྱོད་ཤིག་འབྲི་རྒྱ་ཡིན།

དེ་ལ་“སྤང་དར་མ་”ཟེར་བའི་མིང་འདི་ཉིད་ཁྱིས་སྤྱུང་གི་ཆོས་འབྱུང་
རྣམས་སྤྱུ་ཆེས་གྲགས་ཀྱིང་དུས་རབས་བཅུ་གཅིག་པའི་ཕྱོད་དུ་སྤྱུང་བའི་ཡིག་ཆ་
ད་པན་མཐོང་བ་རྣམས་སྤྱི་འདུག་ལ། ཡིག་རྩིང་རྣམས་སྤྱི་བཅན་པོ་འཁྲུངས་
དུམ་བཟན་ནམ་དུན་བཟན་དང་ལྷ་སྤྱོད་དར་མར་འབོད། ཁོང་གི་ཡབ་འཕུལ་
ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ཁྱི་ལྷོ་སྤང་བཅན་ནམ་ཁྱིས་སྤྱི་སད་ན་ལེགས་མཇིང་ཡོན་(ཁྱི་ལོ་800
— 836) དུ་གྲགས་པ་དང་ཡུམ་འཕྲོ་བཟའ་ལྷ་རྒྱལ་གཉིས་ལ་སྤྱོད་གཉིས་
འཁྲུངས་པའི་གཅེན་པོ་ཡིན་ལ། ལྷོ་ལོ་803ལོར་སྤྱི་བཟའ་ལ། 《སྤྱི་བཟའ་》དུ་
ཁོང་གཉིས་ལ་སྤྱི་མཆེད་གཙང་མ་ཞེས་པ་ཞིག་རབ་བྱུང་གི་རྩེད་དུ་ཡོད་པར་མ་
ཟད་གཞན་དག་གྱུང་ཡོད་པའང་བཤད་དོ། ལྷོ་ལོ་གཙུང་པོ་འཕུལ་ཀྱི་ལྷ་བཅན་
པོ་ཁྱི་གཙུག་ལྷོ་བཅན་ནམ་ཁྱིས་སྤྱི་རལ་པ་ཅན་དུ་གྲགས་པ་ལྷོ་ལོ་836ལོར་སྤྱི་
བཟའ་ས་ནས་ལྷ་སྤྱོད་དར་མ་ཐོད་རྒྱལ་པོའི་གསེར་བྲིས་བཏོད། སྤྱོད་དེར་
ཁོང་དགྲུང་ལོ་སོ་དྲུག་ལ་ལེབས་ཡོད། ལྷ་ནམ་བཟའ་དང་ཆོ་སྤང་བཟའ་འཕན་
གཉིས་མནའ་མར་བཞེས་ཞེས་གྲགས་ཀྱིང་འདི་གཉིས་རྒྱལ་པོའི་ཁྱི་ལ་འཁོད་
ནས་བཞེས་སམ་ཁྱི་ལ་མ་འཁོད་གོང་ནས་བཞེས་པ་གང་ཡིན་མི་གསལ།

ཆབ་སྲིད་ཀྱི་སློན་ཆེན་གཙོ་བོ་དབང་རྒྱལ་རྟོ་རེ་སྤྱོད་གཉེན་ཞེས་པས་བྱས།
རྒྱལ་པོ་ཁྱི་དར་མས་ཐོད་སྤྱི་ཅམ་ལ་མ་ཟད་ཐོད་ཀྱི་མངའ་འོག་ཏུ་ཡོད་པའི་རྒྱ་ཤ་
ཅུ་དང་འཛམ་སྤྱིང་ཤར་དཀྱིལ་དར་ལམ་དུ་ཡོད་པའི་རྒྱལ་ཕན་ཡུ་གུར་དང་མི་
བཅས་ལ་ཤར་བཞེན་ཆབ་སྲིད་དང་དམག་རྒྱས་བྱུང་འབེལ་བྱས་ནས་མངའ་
དབང་བསྐྱར། ལྷོ་ལོ་གཙུང་པོ་ཁྱི་རལ་པ་ཅན་ཀྱི་སྤྱི་རིང་ལ་ཐོད་རྒྱ་གཉིས་བར་

ཞི་བདེའི་ཆིངས་ཡིག་བཞག་ཡོད་ནའང་ཐོད་ཀྱི་མཐའ་མཆམས་ཆང་མ་དང་
 ལྷག་པར་ཐོད་བྱང་ཤར་དང་ཤར་སྟེའི་མཐའ་ཁྲལ་དུ་ད་དུང་ཐོད་ཀྱི་དམག་
 དཔུང་ཆེས་མང་བ་གནས་ཡོད། མཆོ་སྟོན་ཤར་རྒྱུད་དུ་ཐོད་བཅན་པོའི་མཐོང་
 རྩལ་གྱི་སྤྱི་གཙུག་པོ་ཙམ་ཁ་བདེ་སྟོན་གྱི་ལས་ཁུངས་ཡོད། རྒྱལ་པོ་ཁྱི་དར་མའི་
 དུས་སྐབས་སུ་དེར་ཡོད་པའི་དམག་སྡེ་ཆེན་པོ་ནི་དབའ་ཁྲོམ་བཞེར་ཡིན།

སྟོན་བྱོན་བཅན་པོ་བཞིན་ཐོད་བཅན་པོའི་མངའ་ཐང་ད་དུང་རྒྱ་བསྐྱེད་
 བྱས་པའི་ལོ་རྒྱུས་མེད་ན་ཡང་ཐོད་ཀྱི་མངའ་འོག་དུ་ཡོད་བཞིན་པའི་ས་ཁྲལ་
 རྣམས་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་དབང་ཤུགས་དང་དམག་དོན་གྱི་དྲག་ཤུགས་སྟོན་ནས་
 སྟོན་ཆེན་མེད་པར་དབང་བསྐྱར་བྱས་པར་མངོན། རྒྱལ་པོ་འདིའི་རིང་སྐུའི་
 ཡབ་མེས་རྣམས་ཀྱིས་བཞེངས་པའི་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་གཙུག་ལག་ཁང་
 ཡོད་པ་དཔེར་ན་ཁ་ཁྲ་འབྲུག་དང་བསམ་ཡས་དང་ར་ས་འབྲུལ་སྤང་གི་གཙུག་ལག་
 ཁང་དང་སྐུའི་གཙུང་པོ་ཁྱི་རལ་པ་ཅན་གྱི་དུས་སུ་བཞེངས་པའི་དེ་ག་གཡུ་ཆལ་
 ཀྱི་གཙུག་ལག་ཁང་ཞེས་པ་ཨ་མདོ་ཙམ་ཁ་ཁྲའི་ཡུལ་དུ་ཡོད་པ་བཅས་ལྷ་བྱ་ཡིན།
 གཙུག་ལག་ཁང་འདི་རྣམས་མང་ཆེ་བ་སྤྱིས་བྱུང་གི་དམོན་སྤེལ་ག་གི་རྣམ་པ་
 དང་འདྲ་མཚུངས་སུ་ཡོད། འདི་དག་ཆང་མར་གྲ་པ་མི་ཉུང་ཞིག་བཅན་པོ་ཁྱི་
 སྟོང་སྤེལ་བཅན་གྱི་དུས་ནས་ཡོད། ཁོང་ཆོར་རྒྱལ་པོའི་སླ་མཛོད་ནས་འཆོ་རྟེན་
 སྐྱར་བ་མ་ཟད་ལྷ་རིས་ཞེས་དུད་གངས་མང་པོ་དགེ་འདུན་གྱི་འཆོ་རྟེན་དུ་སྤུལ།
 ཁྱི་རལ་པ་ཅན་གྱི་དུས་ནས་གཙུག་ལག་ཁང་རྣམས་ལ་ལྷ་རིས་སམ་སླ་འབངས་
 ཡོད་བཞིན་པའི་སྟོན་ད་དུང་ས་ཞིང་དང་སྐྱོ་ལྷགས་རྒྱ་ཆེར་སྤྱད་དེ་ཐོད་ཀྱི་སྡེ་
 ཆོགས་ནང་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་མི་སྣས་མཆོད་གཞིས་རྒྱ་ཆེར་བབྱང་བ་དང་
 དེ་རྣམས་སུ་ཡོད་པའི་སླ་འབངས་སམ་མི་མེར་ལ་རྒྱལ་པོའི་ཕོ་བྲང་དང་སྤྱད་
 གཞུང་སྟོན་མེད་སྟོན་དབང་བསྐྱར་བྱས་པའི་འགོ་རྒྱུགས། སླ་འབངས་རྣམས་

《མདའ་དང་འཕར་》བོད་ཀྱི་ཨ་ཁུལ་དང་། གཏམ་རྒྱུད། ཆོས་ལུང་ཆོག་དང་དད་མོས་ལ་དཔུང་བ།

ཀྱིས་རྒྱལ་པོར་དཔུ་ཁྲལ་འཇལ་མི་དགོས་པ་དང་སྲིད་གཞུང་ལ་དམག་ཁྲལ་
རྒྱགས་མི་དགོས་པའི་དམིགས་བསལ་གྱི་བྲིམས་ཡིག་གཏན་འབེབས་བཟོས་ཡོད།
དེར་བརྟེན་གཙུག་ལག་ཁང་ན་མས་སྤྲོད་པའི་སྤྲུལ་ལ་རྒྱལ་པོའི་སྤྲུལ་མཛོད་ནས་
འཆོ་རྟེན་སྤྲུལ་སྤྲད་ནས་སྤྲུར་བ་དང་གཅིག་གྱུ་པ་ཆོར་དབང་བའི་མི་མེར་གྱིས་
དཔུ་ཁྲལ་འཇལ་བ་དང་དམག་ཁྲལ་རྒྱགས་མི་དགོས་པའི་རྟེན་དང་གཉིས། ཟྱེ་
རྩལ་དུ་བོད་ཀྱི་མངའ་འོག་དུ་ཡོད་པའི་ས་ཁུལ་ཁག་དང་བོད་རྒྱའི་ས་མཚམས་
སྤྲོད་ཀྱི་དམག་དཔུར་ཆེན་པོ་རྩྱགས་ཐ་དད་དུ་སྤྲུལ་སྤྲད་ནས་ཉར་དགོས་པ་
དང་གསུམ་བཅས་མདོར་ན་རྒྱལ་པོ་བྲི་དར་མའི་སྲིད་གཞུང་དང་མི་དམངས་ལ་
དཔལ་འབྱོར་ཐོག་ནས་དཀའ་ཆོགས་ཆེན་པོ་བྱུང་ཡོད་པ་མདོར་དུ་གསལ།
རྩོན་ཏྱུག་བཅན་པོ་ན་མས་ཀྱི་སྤྲུ་རིང་ལ་དྲག་ཤུགས་ཀྱི་དམག་དོན་གཙོ་ཆེར་བྱས་
ཡོད་ཀྱང་རྒྱལ་པོ་བྲི་དར་མའི་རིང་དུ་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་དར་བས་ཆོས་ཀྱི་
མཐུན་རྟེན་དང་དམག་དོན་གྱི་འགྲོ་གྲོལ་གཉིས་པལ་ཆེར་མགོ་མཉམ་ལྟ་བུར་
ཆགས།

དཔལ་འབྱོར་གྱི་ཐོག་ནས་དཀའ་ངལ་ཆེ་བ་མ་ཟད་མི་འབོར་གྱི་ཐོག་ནས་
ཀྱང་དཀའ་ངལ་བྱུང་ཡོད། བཅན་པོ་ན་མས་ཀྱི་སྤྲུ་རིང་ལ་བོད་ནི་འཛམ་གླིང་
ཤར་དཀྱིལ་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་གྲལ་ནས་དཔལ་འབྱོར་གྱི་སྤྲོ་བས་ཤུགས་དང་ཆབ་སྲིད་
ཀྱི་དབང་ཤུགས་དམག་དོན་གྱི་དྲག་ཤུགས་བཅས་གང་ཅིའི་ཐད་གཟི་བརླིང་ཆེ་
བ་ཡོད་པ་ཞིག་ཡིན། རྒྱལ་སྤྲན་མང་པོ་སྤྲུ་བཀོང་པ་དང་དམག་འཐབས་པ་ལ་
ཤུགས་དང་དཔལ་ཅལ་གང་གི་ཐད་ནས་ཡིན་ནའང་མི་དམག་པར་ཡོད་པ་
འཛམ་གླིང་བོད་ཀྱི་ཨ་ཁུལ་མཐུན་ཆང་མར་རྒྱུར་ལྟར་གསལ། དྲག་པོ་དམག་གི་
སྤྲོ་བས་ཤུགས་དེ་ལྟར་རྒྱུར་བ་ལ་དམག་གས་སྤྲུ་འགྲོ་བའི་མི་མང་པོ་དགོས་པ་
བཤད་མ་དགོས། དེ་དུས་ཀྱི་བོད་ཀྱི་མི་འབོར་དང་དུས་རབས་ཉི་ཤུ་པའི་བོད་

ཀྱི་མི་འབོར་གཉིས་ཞིབ་བསྟར་བྱས་པ་ཡིན་ན་དེ་དུས་ཀྱི་བོད་ཀྱི་མི་འབོར་དུས་རབས་ཉི་ཤུ་པ་ལས་ཆེ་བར་ཡོད་པ་མངོན་གསལ་ཡིན་ནའང་རྒྱལ་པོ་ཁྲི་དར་མས་བོད་ཀྱི་མི་འབོར་སྐོར་ལ་བྱགས་འཆེར་བྱས་པ་《ཕྱ་བཞེད་》དུ་བྱུང་བའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱིས་ཤུགས་བསྟན་དུ་གོ་བྱུང་།

སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་བརྒྱད་ལྷ་བཅུན་མང་པོ་འཕེལ་ན་བོད་ཀྱི་མི་འབོར་དེམ་པར་འཕྲི་ངེས་པའི་ཆོས་ཉིད་དེ་རྒྱལ་པོ་འདིས་དེ་དུས་ནས་མངོན་པར་གཟིགས།

བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ནང་མི་དྲག་གི་དུས་རྒྱུད་ཆེ་བ་དང་རྟིང་པའི་གསལ་ནས་འབྲོང་དབའ་གཉིས་དུས་རྒྱུད་དུ་ཆབ་སྲིད་ཐོག་གཅིག་གིས་གཅིག་ལ་འགན་ཁུར་བྱས་པ་མངོན། འབྲོའི་བྱིམ་ཆང་གི་ལྷོ་བ་མཆོ་སྟོན་ཤར་ཚུགས་ཀྱི་མཐའ་ཁུལ་དུ་ཡོད་པ་དང་། བཅན་པོ་འདུས་སྲང་མང་པོ་རྗེ་(ཁྲི་ལོ་676 - 704) དང་ཁྲི་ལྷོ་སྲང་བཅན་གཉིས་ཀྱི་བཅུན་མོ་བྱིམ་ཆང་འདི་ནས་དེམ་པར་བྱོན་པས་བྱིས་སུ་དུས་རྒྱུད་འདིའི་རྒྱུད་ལ་སྟོན་ཞང་གི་གོ་གནས་ཤིག་གཏན་འབེབས་བཟོས། བྱིམ་ཆང་འདིའི་མི་རབས་ཆང་མས་བོད་རྒྱ་གཉིས་བར་བདེ་འཇགས་ཡོང་རྒྱུར་མོས་མཐུན་ཡོད་པ་དང་དེ་འོང་བར་འབད་བཅོན་ཡང་བྱས། རྒྱ་ནག་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་ལ་དད་མོས་ལྷག་པར་ཡོད་ལ། སྐབས་དེར་བཅན་པོ་ཁྲི་སྲང་ལྷོ་བཅན་ཀྱི་བཅུན་མོ་འབྲོ་བཟའ་རྒྱལ་མོ་བཅན་བྱ་བ་ཞིག་ཡོད་པ་བྱིས་སུ་དགེ་རྒྱལ་མར་རྒྱུར་ནས་རྗོ་མོ་བྱང་རྒྱལ་དུ་འབོད་པ་དེས་རྒྱ་ནག་ཏུ་ཤར་མ་ཏུ་ཡུ་ནའི་ཡོན་བདག་གཙོ་བོ་བྱས་ཏེ་བོད་དུ་རྒྱ་ནག་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་ནས་བྱུང་བའི་ཅིག་ཅར་བའི་ལུགས་དར་སྤེལ་བྱེད་པ་ལ་འབད་པ་ཆེན་པོ་བྱས། ཞོང་སྟོན་ཏུ་ཤར་ཡང་རྒྱ་ཤར་ནས་བོད་དུ་བཀྲུག་པ་ཞིག་གོ།

དབའི་དུས་རྒྱུད་ནི་དུས་རབས་དྲུག་པ་ཙམ་ནས་བོད་བཅན་པོའི་རྒྱལ་

《མདའ་དང་འཕང་》ཐོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དང་། གཏམ་རྒྱུད། ཆོས་ལུང་ཆོག་དང་དད་མོས་ལ་དབྱེད་པ།

ཁབ་འཕྲུགས་སྐྱོན་བྱེད་པ་དང་ཐོད་གཅིག་གྱུར་བྱེད་མཁན་གྱི་གས་སུ་ཡོད།
བཅན་པོ་ཁྱིའི་ཕྱོད་ལྗོངས་བཅན་གྱི་དུས་སུ་དུས་ཁྱིམ་དེ་ལྷག་པར་བྱུགས་ཆེ་བར་བྱུང་།
དབའ་ཁྱིམ་གྱིས་ཐོད་རྒྱ་གཉིས་བར་ཞི་བདེ་ཡང་བའི་དོན་ལ་དོ་སྣང་དེ་ཙམ་མི་
བྱེད་པར་རྒྱ་གར་ནས་བྱུང་བའི་སངས་རྒྱུ་ཆོས་ལུགས་ལ་ལྷག་པར་འདོད་མོས་
བྱས། དུས་རྒྱུད་འདིས་མཁན་པོ་ཞི་བ་འཆོག་དན་འདྲེན་ཞུ་རྒྱུ་དང་བསམ་ཡས་
གཙུག་ལག་ཁང་བཞེངས་རྒྱ་བཅས་ཀྱི་ཐད་ལ་འབད་བཅོན་ཆེན་པོ་བྱས་ཡོད།
དབའ་གསལ་སྤང་ངམ་བྱིས་སུ་རབ་བྱུང་བསྐྱབས་ནས་དབའ་ཡེ་ཤེས་དབང་
པོར་ཞུ་བ་དེས་བསམ་ཡས་སུ་ཐོད་ཀྱི་མཁན་པོ་དང་པོ་དེ་མཛད། མཁན་པོ་
གཉིས་པ་ཡང་དབའ་དབལ་དབྱངས་ཡིན། འདི་གཉིས་ནི་ཅིག་ཅར་བའི་
ལུགས་ལ་ངོ་ཚྏ་ལྟས་ཏེ་མཐར་རྩ་ཤང་པམ་པར་བྱེད་མཁན་གྱི་གས་ནས་གཙོ་
ཆེ་བ་རྒྱལ་ཡིན། པམ་གཉིས་སུ་གྱུར་པའི་རྩ་ཤང་ཡང་རྒྱ་ཤ་ཅུར་གནས་དབྱུང་
དུ་བཏང་ངོ་།

རྒྱལ་པོ་ཁྱིའི་དར་མའི་མ་ཡུམ་ནི་འགྲོ་བཟའ་ལྟ་རྒྱལ་ཞུ་བ་དེ་ཡིན་ཡང་རྒྱལ་
པོས་རྒྱ་ནག་སངས་རྒྱུ་ཆོས་ལུགས་ལ་བྱུགས་མོས་ཡེ་ནས་མི་གནང་བ་དང་།
ལྷ་སྐྱོང་པོ་ཤུག་ལྷ་ཞེ་ཡང་རྒྱ་མོ་ཀོང་རྫོང་ཐོད་དུ་བྱིར་ཡོང་བའི་རྒྱ་ལྷ་ཞེས་འབྲེ་
སྤོད་མཛད་པ། རྒྱ་མོ་དེ་ས་དབྱེད་ལ་མཁས་པས་ཐོད་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་ཉམས་པ་
དང་ཐོད་རྒྱུ་དབང་འོག་དུ་འགྲོ་བའི་ཆེད་ཐོད་ཀྱི་ས་མིག་གནད་འགངས་ཆེ་བ་
མང་པོའི་དབྱེད་བས་བཅོས་པ་རེད་ཅེས་བཀའ་བཏུན་^①མཛད་པར་གྲགས། ཁྱི་
རལ་པ་ཅན་ནི་སངས་རྒྱུ་ཆོས་ལུགས་ལ་སྤྱིང་ཐག་པ་ནས་ཡིད་ཆེས་ཡོད་ལྟ་བུས་

① བཅན་པོ་ཁྱིའི་ཕྱོད་ལྗོངས་བཅན་དང་མཁན་པོ་སྤོབ་དཔོན་པད་མའི་དུས་མདོ་ལུགས་
མོ་སོར་མཛད་པའི་སྤྱི་བཞེད་ཞབས་བཏགས་མ། རྩ་རམས་ལ། 1968 ལྷོ་བ་137.

བོད་ཀྱི་བར་དམག་འབྲུགས་རྒྱན་འཇགས་སུ་ཡོད་པ་དེ་སློ་ལ་བཟོད་མ་ཐུབ་པར་
བརྟེན་བོད་ཀྱི་བར་ཞི་བདེའི་ཆེད་ས་ཡིག་ཉིད་སློན་ཆེན་འཕྲོ་གསུམ་རྩེ་ལྷག་རྣམ་
གིས་མཐུན་གྲོས་བྱས་ཏེ་སྤྱི་ལོ་822ལོར་ཆེད་ས་ཡིག་བཞག།

འོན་ཀྱང་རྒྱལ་པོ་ཁྲི་དར་མའི་ཡབ་ཁྲི་ལྷ་སྤྲུལ་བཅན་གྱི་དུས་ནས་རྒྱལ་པོའི་
སྲིད་གཞུང་དུ་ཆབ་སྲིད་གྱི་འགན་ཁུར་བྱེད་མཁན་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་གྱི་མི་
སྣ་ཡོད་པ་ནི་བླ་ཆ་ཀ་དཔལ་གྱི་ཡོན་ཏན་དང་མུང་ཉིང་རེ་འཛིན་བཅས་ཡིན།
དེ་ཡང་རྒྱལ་པོ་རེ་རེའི་དུས་སྲིད་གཞུང་གི་གཙོ་འཛིན་“བཀའ་ལ་གཏོགས་པའི་
ཐུན་པ་གཉིས་ལ་དབང་ཞིང་ཆབ་སྲིད་འཛིན་པ་”^②ཞེས་སློན་ཆེན་རེ་རེ་ལས་
མེད་ཀྱང་ཁྲི་རལ་པ་ཅན་གྱི་དུས་སུ་བླ་ཆ་ཀ་དཔལ་ཡོན་དང་འཕྲོ་གསུམ་རྩེ་
ལྷག་རྣམ་གཉིས་ཀ་ཆབ་སྲིད་གྱི་སློན་ཆེན་དུ་བསྐྱོས་པ་མ་ཟད་བླ་ཆ་ཀ་དཔལ་
ཡོན་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་གྱི་ཟུ་པ་ཡིན་ལྟ་བུས་ཁོང་ལ་འཕྲོ་གསུམ་རྩེ་སོགས་
མི་སྐྱའི་སློན་པོ་རྣམས་ལས་གཅིགས་སུ་ཆེ་བ་བྱས། འཕྲོ་གསུམ་རྩེ་ལྷ་སར་མི་
བཞུགས་པར་ཉག་དུ་མཆོ་སློན་ཁུལ་དུ་གནས་བཅའ་དགོས་བྱུང་བ་ཡང་རྒྱ་
མཆན་དེས་ཡིན་ནམ་སྟེ། འདི་དུས་ནས་བཟུང་སྲིད་གཞུང་དུ་དགེ་འདུན་
པས་ཆབ་སྲིད་འགན་ཁུར་བྱེད་མཁན་བྱུང་བས་མི་སྐྱའི་སློན་པོ་འཕྲོ་གསུམ་རྩེ་
ལྷག་རྣམ་དང་དབང་རྒྱལ་ཏི་ལྷག་གཉའ་བཅས་འཕྲོ་དབས་གཙོར་བྱས་ཏེ་དུས་
རྒྱུད་ཆེ་བའི་སློན་པོ་ཆོས་“ཆབ་སྲིད་ཆོས་དང་བསྟན་དབང་དགེ་འདུན་ལ་
ལུལ་”^③ཞེས་མི་དགའ་བའི་རྣམ་པ་བསྟན། མི་སྐྱའི་སློན་པོའི་རིང་ཁྲི་རལ་པ་
ཅན་གྱིས་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་ལ་དད་པ་བྱེད་པ་ཡོན་ཏན་ཡིན་ནའང་ཆོས་

② འབྲུལ་རྣམ་གཞུག་ལག་ཁང་གི་མཐུན་དུ་ཡོད་པའི་རྫོང་གི་བྱང་ངོས།
(རི་ཅར་སོན་1952:73-74).

③ གོང་སྟོན་སྤྱི་བཞེད། ལྷུང་131.

《མདའ་དང་འཕང་》པོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དང་། གཏམ་རྒྱུད། ཆོས་ལུང་ཆོག་དང་དད་མོས་ལ་དབྱེད་པ།

ལྷགས་དེའི་ཆབ་སྲིད་ལ་རམ་པའི་སྲ་བ་རྣམས་ཡན་གར་འཛག་པ་ནི་དགེ་མཉན་
སྦྱོན་ཏུ་མཐོང་ནས་“ཆབ་སྲིད་ཀྱི་དབང་བཅུན་པ་ལ་གཏད་”④ཅེས་རྒྱལ་པོ་ལ་
སྦྱོན་བརྗོད་བྱས་ཡོད།

དེང་པོར་མ་ལོན་པར་སྤྱི་ལོ་836ལོར་དབང་རྒྱལ་ཏི་རེ་སྟག་གཉས་གཙུག་
བྱས་ཏེ་ཁྲི་རལ་བ་ཅན་དམར་གསོད་ཏུ་གཏད། དེར་བརྟེན་ལྷ་སྤྲུལ་དར་མ་ཁྲི་
ལ་འཁོད་ཏུས་སངས་རྒྱལ་ཆོས་ལྷགས་དང་པོད་ཀྱི་དམག་དོན་གྱི་སྲིད་རྒྱས་
གཉིས་གཅིག་གིས་གཅིག་གི་མགོ་གཞོན་མ་བྱལ་པར་ཡོད་པའི་གནས་སྐབས་
ཐོག་འབྲེ་དབའི་རུས་རྒྱུད་གཉིས་བར་པོད་ཀྱི་དམག་དོན་དང་ཆབ་སྲིད་ཆེད་
འགྲན་ཁྲའི་ནམ་མ་ལངས་པར་ཡོད་འདུག།

ཐུང་དར་མས་བརྟན་པ་བརྟུབས་ཞེས་བར་དབྱེད་དགོས།

རྒྱལ་པོ་ཁྲི་དར་མས་བརྟན་པ་བརྟུབས་ཞེས་བཤད་པའི་རྒྱལ་རབས་དང་
ཆོས་འབྱུང་རྣམས་ཀྱི་ཁྲུང་ས་རྒྱུང་ཤོས་ནི་“སྤྱ་བཞད་”ཡིན་ལ། དེ་ཡང་《སྤྱ་
བཞད་ཞབས་བཏགས་མ་》ཞེས་པ་ལས་འབྱུང་།

ཞབས་བཏགས་མ་ཞེས་པ་འདི་རུས་རབས་བརྟུ་གཅིག་པའི་མཁུག་ཏུ་
གྲིས་པ་ཞིག་ཡིན་པ་ནི་དེའི་ནང་ལྷ་སྤྲུལ་མ་ཡེ་ཤེས་འོད་དང་། ལྷ་བཅུན་བྱང་ཆུབ་
འོད། ལོ་ལྔ་བའི་ནུབ་ཆེན་བཟང་པོ་གསུམ་གྱི་མིང་བྱུང་བ་མ་བཟད་རུས་འཁོར་གྱི་
ཅིས་ཞེས་པའི་མིང་ཆོག་འབྱུང་བ་ལས་ཤེས་བྱུང་། དེར་བརྟེན་ལོ་རྒྱུས་འདི་ཡིག་
ཆ་དང་དག་རྒྱུན་རྒྱུང་པ་བཅས་ལ་བརྟེན་ནས་གྲིས་པ་ཡིན་པེས་ཀྱང་བཅན་པོ་
ཁྲི་དར་མ་འདས་ནས་པལ་ཆེར་ལོ་གཉིས་བརྒྱ་ལྔ་བརྟུ་ཙམ་གྱི་རྗེས་སུ་གྲིས་པའི་
ལོ་རྒྱུས་ཤིག་རེད། ལྷག་པར་རུ་དེ་ནི་དབང་མ་སྤེའི་རུས་རྒྱུད་ལ་ཞེན་པ་ཆེ་བ་

④ 《སྤྱ་བཞད་》 རྩེབ་132.

ཞིག་གིས་བྲིས་པར་སྟེ། འདིའི་ནང་གི་དར་མས་བཟུང་བ་བསྟུབས་ཚུལ་
བཤད་པ་ནི་ཕལ་ཆེར་གཏམ་རྒྱུད་ཀྱི་ཚོལ་ཙམ་དང་དོན་དངོས་ལ་དབྱུང་ཆེ་ཁས་
ལེན་དཀའ་བའི་གནད་དོན་མང་པོ་འདུག དེར་བརྟེན་དེའི་ནང་རྒྱལ་པོ་གི་
དར་མའི་སྐོར་གང་ཡོད་པ་དང་གནའ་རབས་ཀྱི་ཡིག་ཆའི་ནང་གང་ཡོད་པ་
གཉིས་ར་འཛོད་པ་ཤིན་ཏུ་དཀའ། 《ཞབས་བཏགས་མར་》བཟུང་བ་སྟུབ་ཚུལ་
རགས་ཙམ་ལས་དེ་སྟུབ་དགོས་པའི་རྒྱ་མཆན་གསལ་པོ་བཤད་མེད་ལ། དེ་
མཚུངས་སུ་བོད་ལྕང་པ་སྦྱིད་དང་དེའི་སྐབས་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་དང་སྦྱི་ཚོགས་ཀྱི་གནས་
སྟངས་ནི་བྱུར་ཙམ་ཡང་བྲིས་མི་འདུག གི་དར་མ་ནི་སྦྱོ་བོ་སྦྱོ་བོ་ཞིག་གི་རྣམ་
པར་བཟུང་བ་དང་“སྤྱགས་སུ་གདོན་གསལ་”ཟེར་བ་དང་སྦྱོན་ཆེན་ཆོ་ནོ་རྒྱ་
ཀླན་ཕྱེ་བའི་རྣམ་པར་བཟུང་བ་རྣམས་ནི་བྲིས་སུ་བྱུང་བའི་སངས་རྒྱས་ཆོས་
ལུགས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་མཐུན་གྱིས་ལོ་རྒྱུས་གསར་པ་བཞེས་པ་ཡིན་པར་སྟེ། | ⑤

བོད་བཅན་པོའི་སྐབས་སུ་དམག་གི་འགྲོ་སྟོན་ཆེ་བ་དང་འབངས་མི་མང་
པོ་དམག་ཁྲལ་རྒྱགས་དགོས་པར་བརྟེན་བཅན་པོ་གི་དར་མ་དང་ཁོང་གི་ཆབ་
སྲིད་ཀྱི་སྟོན་ཆེན་དབང་རྒྱལ་རྟ་རེ་སྟག་གཉའ་གཉིས་ཀྱིས་སྦྱི་ལོ་831ཙམ་ལ་
གོང་དུ་སྦྱོས་པའི་གཙུག་ལག་ཁང་རྣམས་དང་དེར་ཡོད་དགེ་འདུན་གྱི་འཆོ་རྟེན་
རྒྱལ་པོའི་ཁྱེ་མཚོ་དུས་སྟུར་བའི་རྒྱན་བཅད། མཚོ་དུག་ཞིས་རྣམས་ཐུར་སྟོག་
ཁྱེ་འབངས་སམ་གཙུག་ལག་ཁང་གི་མི་སེར་རྣམས་སྟོད་དཀྱོལ་བྱས། མི་གཞོན་
དམག་ཁྲལ་ལ་འགྲོ་དགོས་པའི་རྒྱུ་ལྱིས་མི་གཞོན་རབ་ཏུ་བྱུང་བ་བཀག་ མི་
མང་རབ་ཏུ་བྱུང་ན་བོད་ཀྱི་མི་འབྲེལ་གཞོན་ཆབས་ཆེན་པོ་ཡོད་པའི་རྒྱུ་
ལྱིས་སྟོན་ཡོད་ཀྱང་པ་འགའ་ཤས་བྲིས་དུ་ཕབས། སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ལྷ་

⑤ 《ཐ་བཞེད་》 ཞེས་134 - 138.

《མདའ་དང་འཕང་》པོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དང་། གཏམ་རྒྱུད། ཆོས་ལུང་ཆོག་དང་དད་མོས་ལ་དབྱེད་པ།

པའི་འཆོ་བ་གཞན་ལ་བརྟེན་པའི་ལམ་ལུགས་ལ་བཀག་འགོག་བྱགས་ཆེར་བྱས་
པ་བཅས་སོ།

སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་བཤད་སྟོལ་ལ་བཞུན་པ་ཡོད་མེད་སོ་སོར་གྱི་
སྟོལ་རྒྱན་ལ་བྱག་ཅེས་ཟེར། རྒྱ་མཚན་དེས་ཐུགས་སྤོལ་རྒྱས་མཁན་གྱིས་“བཞུན་
པ་བཞུབས་”ཞེས་ཟེར་བར་སྟུམ། འོན་ཀྱང་རྒྱལ་པོ་ཁྲི་དར་མའི་རིང་ལ་སྟགས་
ཀྱི་ཐེག་པ་ཆེས་ཆེར་དར་བ་དང་། གསང་སྟགས་རྩོ་རྩེ་ཐེག་པ་སངས་རྒྱས་ཆོས་
ལུགས་ཀྱི་བཞུན་པའི་ཉིང་ཁྲ་ཡིན་ཞེས་པའི་ཟེར་ལུགས་ལ་བཞུས་ན། རྒྱལ་པོ་
ཁྲི་དར་མས་གཙུག་ལག་ཁང་ན་མས་སུ་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་རབ་བྱུང་པ་
མང་པོ་འཆོ་རྟེན་གཞན་ལ་བཅོལ་ནས་བཞུགས་པ་བཀག་པ་ལས་སངས་རྒྱས་
ཆོས་ལུགས་རང་ཙམ་མེད་བཟོས་མེད་པ་ནི་གནའ་རབས་ཀྱི་ཡིག་རྟིང་གིས་ར་སྟོང་
བྱེད་བྱབ་པ་འདི་ལྟར་ཡིན།

“ཡུལ་མཐོ་ས་གཙང་པོད་ཀྱི་ཡུལ།

གངས་རི་མཐོ་ཆང་(གཙང་)ཀུན་གྱི་གཉའ།

རྒྱ་པོ་ཁྲུང་ཡས་ཀུན་གྱི་མགོ།

ལྷ་གཉན་ཡུལ་དབྱིངས་དཀྱིལ་འདི་ན།

རྒྱལ་པོ་ཅ་ཞེས་བྱ་བ་དེ།

ལྷའི་རིགས་ལ་བྱང་རྒྱུ་སེམས་དཔའི་རྒྱ་(རྒྱད་)།

ལྷ་སྤུས་ཁྲི་སྤྱང་ལྷེ་བཙན་གྱིས།

དམ་ཆོས་སྟོབ་དཔོན་རྒྱ་གར་ཡུལ་ནས་སྟུན་བྱངས་ཏེ།

སུན་ནག་དཀྱིལ་ཏུ་སྟོན་བཏེག་བཞེན།

རྒྱལ་ཁམས་ཚྭ་གས་ཀྱང་སྟོང་པར་གནང་།

བྱང་རྒྱུ་མཆོག་གི་ལམ་ལ་བཀོད།

ལྟ་སྤྱོད་ལྟའི་དྲིན་རེ་ཆེ།
 བཀའ་ལུང་གཞུང་དང་འབྲུན་(མཐུན་)པའི་ཆེ།
 བྱིན་གཉིས་ཀྱི་སྒྲིབ་དཔོན་དང་།
 ལས་ཀྱི་རྩི་རྩེ་མཁས་པ་གསུམ།
 མ་འདྲེས་སྦྱོད་ལམ་འདི་ལྟ་བུ།
 མཁས་བཙུན་སྦྱོད་ལ་འབྲུག་པ་མེད།
 བོད་ཁམས་ཀྱན་ཀྱང་བདེ་ཞིང་སྦྱིད།
 ལྟ་སྤྱོད་དེ་མ་མན་ཅད་(ཆད་)དང་།
 འོད་སྤྱོད་(སྤྱང་)དཔོན་སྤྱོད་མན་(ཡན་)ཆད་དུ།
 བྱིན་དེ་ཅིང་རྒྱས་ཅེས་(ཆེས་)པས།
 བྱིན་སྦྱོད་ཀྱན་ཀྱང་འབྲུབ་པར་བཞེད།”

གནའ་རབས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་འདི་དུས་རབས་དགུ་པའི་བྱེད་གཉིས་པའི་ནང་
 གྲིས་པར་ངེས། འདི་དུན་རྒྱུ་ཡིག་རྒྱུ་ལོ་གྲས་ནས་སྤྱི་ལོ་1976ལོར་བདག་
 གིས་རྒྱུ་དེ་སྤྱོད་མཁས་པ་སྤྱོད་གང་གིས་གཞིགས་མི་འདུག་པས་བོད་ཀྱི་ལོ་
 རྒྱུས་མཁན་ཆོ་ལ་ཡིགས་སྦྱོད་སྤྱོད་འབྲུལ།^⑥ དེར་བཞེད་ལོ་རྒྱུས་འདི་དུས་སྐབས་དེ་
 རང་དུ་གྲིས་པས་ད་བར་ལོ་ཆེན་རྒྱུ་ཡིག་བརྒྱུ་ལོ་ལ་དང་དེ་ནི་བྱིས་སྤྱོད་
 བའི་ལོ་རྒྱུས་མཁན་གྱིས་སྤྱོད་ཞེན་གྱིས་མ་བསྟུན་པའི་ཡིག་ཆ་ཁྲུང་ས་ལྟ་ཞིག་
 ཡིན། འདིའི་ནང་རྒྱལ་པོ་ཅ་ཞེས་པ་ནི་རྩི་རྩེ་མཁས་པའི་འབྲུང་ཁྲུང་ས་བཞད་
 པའི་སྐབས་སྤྱོད་པོ་དཔལ་ཞེས་བྱ་བའི་ཆེ་མོར་མགོན་པོ་ལྟ་ན་རྩི་རྩེ་ལས་
 གསང་སྤྱོད་རྒྱུ་བཅོ་བརྒྱད་ལྟ་པའི་རྒྱལ་པོ་དེ་དང་ཆ་འདྲ་བར་འདུག

⑥ དཔྱད་ཆོམ་ཨང་བརྒྱད་པར་གཞིགས།

《མདའ་དང་འཕར་》ཐོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དང་། གཏམ་རྒྱུད། ཆོས་ལུང་ཆོག་དང་དད་མོས་ལ་དབྱེད་པ།

དེའི་སྐོར་ཞིབ་བཤད་གཞན་དུ་བྱས་ཡོད་པས་དེར་གཟིགས།^① དེ་ལྟར་རྒྱལ་པོ་ཉ་
སྐུ་དར་མ་ནས་དེའི་སྐུ་ཁྱིམ་ཁྱིམ་གྱི་སྐུ་རིང་བར་སངས་རྒྱུས་ཆོས་ལུགས་
ཉ་ཅང་དར་བར་བཤད་པ་ལས་སྐབ་པའི་ལོ་རྒྱུས་མི་འདུག་གོ།

ཁྱིམ་དར་མས་རྒྱ་གཅེད་དང་འཛམ་གླིང་གར་དཀྱིལ་གྱི་དར་ལམ་ཁྲལ་དུ་ཡོད་
པའི་ཐོད་ཀྱི་མངའ་རིས་ལ་སྐར་བཞིན་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་དབང་བསྐྱར་བ་དང་དེ་དག་
དུ་ཡོད་པའི་མི་རིགས་ཐོད་ཀྱི་མངའ་འབངས་སུ་གཏོགས་པ་ཆོས་ཐོད་བཅན་
པོའི་རྒྱལ་ཁབ་ལ་བདེ་འཇགས་ཡོང་བ་དང་རྒྱལ་པོ་ཆེན་པོའི་སྐུ་ཆེ་རིང་བ་དང་
མངའ་ཐང་རྒྱས་པའི་ཆེད་དུ་སློན་ལམ་ཁྲལ་པ་འདི་ལྟར་འདུག།

“བཅན་པོ་ཉ་སྐུ་འཁྱེད་དུ་བཞུགས་ཀྱི་སྐུ་ཡོན་དུ་བསྐྱོད་པའི་སློན་ལམ་དུ་
གསོལ་པ། ཆགས་(ཆབ་)འོག་གི་འབངས་ལས་མཆོད་པའི་གནས་སུ་གནང་།
རང་དབང་བསྐྱར་ནས་ཕྱི་མང་པོ་ཐར་པར་བཀྱེ་ཡང་གྲོལ། ཐར་པའི་སློན་དུ་
འགྱུར་ཞིང་། འགྲོ་བ་མང་པོ་ལ་ཕན་པ་དང་། བདེ་བའི་དོན་བྱེད་པར་གྱུར་
ཅིག བར་ཆད་ཀྱི་བཞུགས་དང་བྲལ་། ཆེ་ལ་དབང་སྐྱོད་པར་སློན་ནོ།
གཙུག་ལག་ཁང་དང་མཆོད་རྟེན་གསར་བཅིགས་ཤིང་རྟེན་བཅོམས་ཡང་ཉ་
དང་ཕྱིའི་མཆོད་པའི་རྟེན་ནམ་ཉི་མ་དང་ཟླ་བ་ཡོད་ཀྱི་བར་དུ་དམ་པའི་ཆོས་ཕྱི་
འཇིག་ཅིང་གནས་པར་གྱུར་ལ་འགྲོ་བ་མང་པོའི་བསོད་ནམས་ཀྱི་གཞིར་གྱུར་
ཅིག རྒྱུགས་བརྒྱད་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ཐམས་ཅད་ཀྱང་བཀའ་འོག་དུ་འདུས་པ་དང་།
ད་ལྟར་བཞུགས་པའི་སྐུ་འདི་ལ་ཉ་སྐུ་དན་པ་སློན་པ་དང་། འཞུགས་དང་པས་
ཀྱི་ཆོལ་བ་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་མི་ཚུགས་ཤིང་སྐུ་ཆེ་གཡུང་དུང་དུ་བཞུགས་པར་སློན་

① ཐོད་སློན་མཆན་རྒྱག་པར་གཟིགས།

ནོ།”^⑧

རྒྱལ་པོ་ཁྱི་དར་མ་བཀྲོངས་པ།

རྒྱལ་པོ་ཁྱི་དར་མའི་སྐུ་རིང་ལ་སངས་རྒྱལ་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་དགོན་པའི་ལམ་
 ལུགས་ལ་གཞོན་འཆོ་ཆབས་ཆེན་པོ་བྱུང་བར་བརྟེན་བསམ་ཡས་དང་གཙུག་
 ལག་ཁང་གཞན་ལ་བཞུགས་པའི་གྲུ་པ་ནམས་ཀྱི་འཆོ་བར་དཀའ་ངལ་བྱུང་།
 དེར་བརྟེན་བོད་བཅོན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་ནང་ནང་ཆོས་ལ་མཐུན་ཆེན་སྦྱར་བའི་
 སྲིད་རྒྱུས་དང་དམག་དོན་གྱི་ཆབ་སྲིད་གཉིས་བར་གྱི་འཐབ་ཚད་དེ་རིམ་པར་རེ་
 སྟག་ཏུ་ཕྱིན། བསམ་ཡས་ཀྱི་དགེ་འདུན་པ་ནམས་ཀྱིས་རྒྱལ་པོ་ཁྱི་དར་མའི་
 སྲིད་ཀྱི་ལམ་ལུགས་ཡིད་ལ་མ་བཞོད། མཐར་ལྷ་ལུང་དཔལ་གྱི་རྩོ་རྩེས་རྒྱལ་པོ་
 ཁྱི་དར་མ་སྤྱི་ལོ་842ལོ་ཉེ་དགུང་ལོ་སོ་དགུའི་ཐོག་ལྷ་སར་སྐྱབས་ཀྱི་བཀྲོངས། ལྷ་ལུང་
 དཔལ་གྱི་རྩོ་རྩེའི་སྐར་ཆོས་འབྱུང་སོ་སོ་ནས་བཤད་སྟངས་མི་འདྲ་བ་ཡོད།
 འགའ་ཤས་ནས་གྲུ་བ་ཐོབ་ལྷ་བྱུང་དང་ཡང་འགའ་ཤས་ནས་སྤགས་བཅུན་ལྷ་བྱུ་
 ཞིག་ཡིན་པར་བཤད་མོད། ཁོང་ནི་སངས་རྒྱལ་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་གྲུ་པ་ཞིག་ཡིན་
 པར་མ་ཟད་བསམ་ཡས་ཀྱི་མཁན་རབས་དགུ་པ་ཡིན་པ་གནའ་རབས་ཀྱི་ཡིག་ཆ་
 ཏུན་རྟོང་ཡིག་རྒྱུང་གིས་མའི་གས་ནས་བདག་གིས་རྟོད་བྱུང་།^⑨ དེ་ཡང་རབ་
 བྱུང་པའི་རྟེན་ཏུ་ཡོད་པ་ཞིག་ཡིན་པ་ཁོང་མདོ་ཁམས་སྤྲོད་ཏུ་བྱོས་པ་དང་རྒྱལ་
 པོ་བསད་པའི་ཆེན་གྱིས་དགེ་སྦྱོར་གི་སྦྱོམ་པ་ཞུས་པའི་ཁ་སྐོར་ཏུ་བཞུགས་མ་
 ཐུབ་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱིས་ཀྱང་ཤེས་སོ། ད་ཕན་རྒྱལ་རབས་དང་ཆོས་འབྱུང་ཁག་
 མཐོང་བའི་ནང་ན་བསམ་ཡས་ཀྱི་མཁན་རབས་རིམ་བྱོན་བཤད་པ་ཙ་བ་ནས་མི་

⑧ ཏུན་རྟོང་ཡིག་རྒྱུང་། (ལེ་ཁོ་དོ་ནེ་ལ། ཨེ་མེ་ད།) 1978. Vol. 1, PI. 155.

⑨ ཏུན་རྟོང་ཡིག་རྒྱུང་། (ལ་མ་ལ་ལུ་སན་1962, No. 689/2).

《མདའ་དང་འཕང་》བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དང་། ༡༩༣༩་རྒྱུད། ཆོས་ལུང་ཆོག་དང་དད་མོས་ལ་དཔུང་པ།

འདུག་པས་གོང་སྒྲོས་ཡིག་རྙིང་དེ་གལ་ཏེ་ཅང་ཆེན་པོར་མཐོང་། གང་ལྟར་
རྒྱལ་པོ་ཁྱི་དར་མས་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་དགོན་པ་དང་བཙན་པས་འཆོ་བ་
གཞན་ལ་བརྟེན་པ་བཀག་འགོག་བྱས་པ་ལ་བསམ་ཡས་ཀྱི་མཁན་པོའི་སྤྱིང་ན་
ནས་རྒྱལ་པོ་བཀོངས་པ་ལ་ཏེ་ལས་དགོས་དོན་མེད་ན་ཡང་རྒྱལ་པོ་ཁྱི་དར་མ་
བཀོངས་པའི་རྗེས་སུ་རྒྱལ་པོ་འཛིན་མཁན་སྤྱི་རྒྱལ་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་པོའི་གདུང་
འཛིན་མེད་པའི་སྤྱི་རྒྱལ་སྤྱི་རྒྱལ་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་པོའི་གདུང་རབས་ཆད། བཅན་
པོ་རིམ་བྱོན་གྱི་ནང་ནས་ཁ་ཤས་ཀྱིས་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་སྤྱི་བདག་
མཇད་པ་ལ་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་མི་སྣས་ཉག་པར་“ཆོས་རྒྱལ་”དང་“བྱང་
རྒྱལ་མེས་པའི་པའི་”སྐད་ཀྱི་སྐད་ནས་གཞུང་སྐད་ཀྱི་ཏེ་ཅང་བྱས་ཀྱང་རྒྱལ་པོ་
ཁྱི་དར་མ་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་མི་སྣས་བཀོངས་པ་ནི་རང་གིས་ཏེ་ཅང་གཅིས་
པའི་རྒྱལ་པོའི་སྤྱི་བདག་གི་གདུང་རབས་བཅད་པར་མ་ཟད་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་
ཐོག་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་མི་སྣས་བྱས་རྗེས་ཏེ་ཅང་ཆེན་པོ་ཞིག་བཞག་པ་རེད།
གང་ལགས་ཤེ་ན། རྒྱལ་པོ་ཁྱི་དར་མ་བཀོངས་པ་ནས་བརྒྱུད་བོད་སྤྱི་ལ་དབང་
པའི་རྒྱལ་པོ་མ་བྱུང་བ་ལུད། བོད་རང་གི་སྤྱི་གཞུང་དང་མི་དམངས་ཁ་བྱལ་
ཏེ་བོད་སྤྱི་ལ་བྱུང་འཛིན་ནས་ལོ་རྒྱུས་སྤྱི་བདག་ལྟར་བརྒྱུད་པའི་སྤྱི་གཞུང་ཞིག་ཙམ་བ་ནས་
ནམས་ཀྱི་སྤྱི་རིང་ལྟར་བོད་སྤྱི་ལ་དབང་བརྒྱུད་པའི་སྤྱི་གཞུང་ཞིག་ཙམ་བ་ནས་
འཇུགས་མ་བྱུང་པ་འདི་བྱུང་བ་རེད།

རྒྱལ་པོ་ཁྱི་དར་མ་སྤྱི་བཀོངས་པའི་རྗེས་སུ་བཙན་པོ་སྤྱི་བདག་བཟའ་ལ་སྤྱི་
ཡུལ་བརྟན་དང་ཆོ་སྤྱོད་བཟའ་འཕན་ལ་གནམ་ལྗེ་འོད་སྤྱང་འཁྱུངས་སོ་ཞེས་
ཐུས་བྱུང་གི་རྒྱལ་རབས་དང་ཆོས་འཁྱུང་ཁག་མང་ཆེ་བར་བཤད་ཀྱང་ཡིག་རྙིང་
ནམས་སུ་འོད་སྤྱང་གི་མིང་གཅིག་བྱ་ལས་ཡུལ་བརྟན་ཞེས་པ་ཙམ་བ་ནས་མི་
འཁྱུང་བས་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ལ་མཁས་པ་སྤྱི་ཞབས་རི་ཅར་སོན་གྱིས་ཡུལ་བརྟན་

ཞེས་པའི་རྒྱལ་སྐུ་ཤེས་བྱུང་བར་མི་འདྲ་ལ།^⑩ གང་ལྟར་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་
 མཁན་པོ་ཉང་རལ་ཉི་མ་འོད་ཟེར་(1124 - 1192)ཀྱིས་བཅམས་པའི་《ཆོས་
 འབྱུང་མེ་ཉིག་སྒྲིང་པོ་སྤྱང་ཆེའི་བཅུད་》ཅེས་པ་དང་ས་སྤྱིའི་བསྟན་ནམས་ཅེ་
 མས་(1142 - 1182)བྲིས་པའི་《ཆོས་ལ་འཇུག་པའི་སྒྲོ་》ཞེས་པ་གཉིས་ཀར་
 ཡུམ་བརྟན་གྱི་མིང་འབྱུང་བས་ལྷ་སྐུ་འོད་སྤྱང་སྒྲེ་མཆེད་ལ་ཡུམ་བརྟན་ཞེས་པ་
 ཞིག་ཡོད་པའི་ལོ་རྒྱུས་ནི་རུས་རབས་བཅུ་གཉིས་པའི་སྐབས་ནས་བྱུང་འདུག
 ལྷུས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དེ་བ་ཐེར་ནང་དུ་འོད་སྤྱང་ལ་སྒྲེ་མཆེད་ཡུམ་བརྟན་ཞེས་པ་བྱུང་
 བ་བཤད་པར་མ་ཟད་ཁོང་གི་རྒྱུད་པ་མང་པོ་ཞིག་ཀྱང་ཡོད་ཚུལ་བསྟངས་འདུག
 པས་འདིའི་སྐོར་དཔྱད་པ་ཞིབ་ཆ་ཞིག་བྱ་དགོས་འདུག གང་ལྟར་ཆེ་སྤྱང་
 བཟའ་བཅན་མོ་འཕན་ལ་འོད་སྤྱང་པོ་བྱང་ཡུམ་བྱ་བྲ་སྤང་དུ་སྒྲེ་བལྟམས།
 འདི་ཉིད་རྒྱལ་པོ་ཁྲི་དར་མ་བཀོངས་པའི་ཆེས་སྤྱུ་སྤྱེས་པ་ངས་ཀྱང་རུས་ཡུན་ཅི་
 ཅམ་ཞིག་གི་ཆེས་ལ་སྤྱེས་པ་མི་གསལ། ཁོང་རྒྱལ་པོ་ཁྲི་དར་མ་བཀོངས་པའི་
 ཆེས་སྤྱུ་འབྱུངས་པའི་རྒྱུན་གྱིས་ཁོང་སྤྱུ་རྒྱལ་གྱི་གདུང་ཁྲངས་ཡིན་མིན་གྱི་ཚད་པ་
 བྱུང་། སྤྱུ་ནར་མ་སོན་གྱི་བར་དུ་རང་གི་མ་ཡུམ་གྱིས་རྒྱལ་ཆ་བ་བྱས་པས་མ་ཡུམ་
 འདི་དུན་རྟོང་ཡིག་རྟིང་ནམས་སྤྱུ་རྩོ་མོ་བཅན་མོ་འཕན་ཞེས་པར་འབོད། ཡིག་
 རྟིང་ནམས་སྤྱུ་འོད་སྤྱང་གི་མིང་ལ་པོ་བྱང་འོད་སྤྱང་ངམ་ལྷ་སྐུ་འོད་སྤྱང་དུ་
 འབོད། ལྷུས་སྤྱུ་རྒྱལ་སར་བརྟན་ནས་ཁྲི་འོད་སྤྱང་ཞེས་འབོད་དོ། རྒྱལ་པོ་
 འདིའི་བྱས་ཆེས་འདི་ཡིན་ཞེས་ད་པན་རྒྱལ་རབས་མཐོང་བ་ནམས་སྤྱུ་བྲིས་མེད་
 ལ། གང་ལྟར་རྒྱལ་པོ་འདི་སྤྱུ་རྒྱལ་གྱི་གདུང་ཁྲངས་ཡིན་མིན་གྱི་འབྲུགས་ཚད་
 དེ་འགྲོད་དང་དབའི་རུས་རྒྱུད་གཉིས་བར་གྱི་རྒྱུད་གཞི་ཆེན་པོ་ཞིག་དུ་བྱུར་ནས་

⑩ རི་ཅར་སོན་1971.

《མདའ་དང་འཕང་》པོད་ཀྱི་ལྷ་རྒྱལ་དང་། གཏམ་རྒྱུད། ཆོས་ལུང་ཆོག་དང་དད་མོས་ལ་དབྱེད་པ།

མཐར་རུས་རྒྱུད་འབྲོ་དང་དེའི་ཚུགས་གཏོགས་ཀྱིས་སྤྱ་རྒྱལ་གྱི་གདུང་རྒྱུད་
དངོས་གནས་ཡིན་པར་ཆ་འཇོག་བྱས་ནས་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་པོར་རོས་འཛིན་བྱས་པ་
དང་། དབའ་དང་དེའི་ཚུགས་གཏོགས་ཀྱིས་ལྷ་སྤྱས་འོད་སྤང་སྤྱ་རྒྱལ་གྱི་གདུང་
རྒྱུད་དངོས་གནས་མེན་པས་ཁོང་ལ་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་པོའི་ཁྱི་ལ་འཁོད་པའི་ཐོབ་ཐང་
མེད་ཅེས་ཚོད་པ་བྱས། མཐར་འབྲོ་དང་དབའ་གཉིས་བར་དབྱས་སྤྱ་འབྲུགས་
ཟིང་སྤང་། སྤྱད་གཞི་དེ་རིམ་བཞིན་ཁམས་དང་ཨ་མ་དོ་བརྒྱུད་ནས་བོད་བཅན་
པོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་བྱང་ཤར་དང་ཤར་སྤོའི་མཐའ་ཁུལ་དུ་ཡོད་པའི་དམག་དབུང་
ནང་དུ་མཆེད་སྟེ་དམག་དབུང་གཅིག་གིས་འབྲོའི་དར་ཆ་བྱིར། གཞན་གཅིག་
གིས་དབའི་ལ་རྒྱ་བྱིར་ཉེ་བོད་ཀྱི་དམག་དབུང་གིས་བྱིའི་དགུ་ལ་འཐབ་དགོས་པ་
སྤོའི་ལས་འགན་ཡིན་པ་བཞེད་དེ་ནང་འབྲུགས་ཀྱི་དུས་སྤྱ་འདའ་བར་བྱུར།
འདིའི་རྒྱ་རྒྱུན་ཡང་བོད་དབྱས་སྤྱ་ཁྱི་འོད་སྤང་སྤྱ་རྒྱལ་གྱི་གདུང་རྒྱུད་རོ་མ་ཡིན་
མེན་དང་། སྤྱ་ན་མ་སོག་པའི་རྒྱུན་གྱིས་རྒྱན་རིང་བར་སྤིང་གཞུང་གི་ཆབ་སྤིང་
གཞི་ཅ་བརྟན་པོར་ཚུགས་མ་བྱུང་པ། རྒྱལ་པོ་ཁྱི་དར་མ་དམར་གསོད་བཏང་
བའི་རྒྱུན་གྱིས་རྒྱལ་ཁྱིམས་ཉམས་པ་དང་། ལུང་ཁག་སོ་སོས་འབྲོ་དབའ་གཉིས་
ཀྱི་རྒྱེས་སྤྱ་རྒྱགས་ཉེ་འབྲུགས་ནས་ཡུལ་སོ་སོར་བཞོས་པའི་གནས་རྒྱལ་རིམ་
བཞིན་ཐོན་ལོ།

ཆོས་རྒྱུགས་ནས་ཀྱང་རྒྱལ་ཁྱིམས་བཞེགས་པའི་རྒྱུན་གྱིས་སངས་རྒྱས་ཆོས་
ལུགས་མི་ལྷས་དེ་སྤྱ་བཅན་པོ་ཁྱི་ལྷ་སྤོང་བཅན་གྱི་དུས་བཀའ་བཅད་ཀྱིས་བཀག་
པའི་གསང་སྤགས་ཀྱི་ཉམས་ལེན་དང་བྱད་པར་སྤགས་ཀྱི་རྒྱུད་ནས་འབྱུང་བའི་
རྒྱུར་བ་ཞེས་པ་ལག་ལེན་དངོས་སྤྱ་བརྟན་ཉེ་བྱད་མེད་གང་རུང་ལ་འདོད་པ་
ཅུང་པ་དང་། རྒྱལ་བ་ཞེས་སེམས་ཅན་མཆོད་སྤྱིན་གྱི་ཆེད་དུ་བསད་པ་དང་
བམ་སྤྱ་བཅེས་མི་རྣམས་ཉན་ཆང་བ་ཞིག་རྟེན་ན་དེ་ལས་དངོས་སྤྱ་བའོ།

བར་འདྲེན་པས་“གསོན་སྒྲིབ་”ཞེས་མི་དངོས་སུ་བསད་ནས་དེའི་རྩ་རྒྱུ་པ་
 སྟགས་བྱུང་བར་བཤད། རྩལ་སྐབས་འདིའི་ཐོད་ཀྱི་སྒྲིམ་ཆོག་ནང་གི་མས་མེད་
 ཀྱི་བྱ་སྒྲིབ་ཏུ་ཅང་འཕེལ་རྒྱས་བྱུང་། རྩལ་བྱུང་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་དཔེ་
 དེབ་གཏེར་མའི་རིགས་མཁའ་འགྲོ་ཡེ་ཤེས་མཆོ་རྒྱལ་གྱི་རྣམ་ཐར་ཞེས་པར་
 བཅན་པོ་རིམ་ཕྱོགས་ཀྱི་རྩལ་སྐབས་སུ་བོན་ཆོས་བྱེད་མཁན་གྱིས་དབྱར་དཀྱུན་
 རྟོན་དཔྱིད་ཀྱི་རྩལ་བཞི་རེ་རེ་ལ་སེམས་ཅན་ཤུ་བ་སྟོང་སྟག་མང་པོ་བསད་ནས་
 ལྟ་ལ་མཆོད་རྒྱུ་བཤད་ཡོད་ཀྱང་། བཅན་པོ་རྣམས་ཀྱི་རྩལ་སུ་ཤུ་བ་སྟགས་རི་
 དྲུགས་གང་བྱུང་གིས་བསད་མི་ཆོག་པའི་བྲིམས་གཏན་འབེབས་བརྗོད་པའི་
 ཡིག་ཆ་དང་སང་རྟུན་རྟོང་ཡིག་རྟིང་གས་སུ་ཡོད། ཤུ་བ་སྟོང་རྟུགས་བྱས་པ་བོད་
 ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཐོག་མེད་ལ། རི་དྲུགས་ཡིན་ན་སྟོང་སྟག་མང་པོ་རྩལ་གཅིག་རྟུ་
 བསད་པ་ཐུད། རྩལ་ཤས་བསད་པ་ཡང་ཁག་པོ་ཡིན། འོན་ཀྱང་གི་རལ་པ་
 ཅན་གྱི་རིང་ལ་བོད་རྒྱ་བར་སྒྲིམ་མ་822ལོར་ཞི་བདེའི་ཆིངས་ཡིག་འཛིག་སྐབས་
 ཉ་དང་སྟེལ་བྱི་གསུམ་བསད་དེ་བཅན་པོའི་སྒྲ་བྲ་ཡར་ལྟ་ཤམ་པོ་དང་ཉི་ཟླ་
 གཟའ་སྐར་དཔང་དུ་བཅུགས་ནས་མནའ་བོར་བའི་ལོ་རྒྱུས་འདི་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་
 རྟོགས་ཞེན་གྱིས་མ་སྤྲད་པའི་དངོས་སུ་བྱུང་བའི་ལོ་རྒྱུས་ཡིན། དེར་བརྟེན་རྩལ་
 སྐབས་འགངས་ཆེ་བའི་སྐབས་སུ་སེམས་ཅན་བསད་ནས་མནའ་བོར་བའི་
 ལུགས་སྟེལ་བྱུང་ཡོད། འོན་ཀྱང་འདི་ལྟུང་གི་ལུགས་སྟེལ་ཡིན་པ་ལས་ཆོས་
 ལུགས་མེན། གོང་དུ་བཤད་པའི་རྒྱལ་བྲིམས་བཤེགས་པའི་སྐབས་སུ་བྱུང་བའི་
 བྲིམས་འགལ་གྱི་བྱ་སྒྲིབ་དང་མི་མཚུངས། འདི་སྐབས་སུ་སངས་རྒྱས་ཆོས་
 ལུགས་མི་སྤྱུས་གསང་སྟགས་ཀྱི་རྒྱུད་ཀྱི་ཆོག་དོན་ལག་ལེན་དངོས་སུ་བསྟར་བར་
 བརྟེན་དེའི་སྐབས་ཀྱི་བོད་ཀྱི་སྒྲིམ་ཆོག་ནང་འཆོ་བའི་དཔལ་འབྱོར་ཐོག་དཀའ་
 ངལ་བྱུང་བ་རྟུན་རྟོང་ཡིག་རྟིང་དུ་འང་བྱུར་ཅམ་འབྱུང་བ་གོང་འཕྲོས་སུ་དྲངས་

《མདའ་དང་འཕང་》ཐོད་གྱི་ལྷ་རྒྱས་དང་། གཏམ་རྒྱད། ཆོས་ལུང་ཆོག་དང་དད་མོས་ལ་དབྱེད་པ།

ན་འདི་ལྟར་རོ།

“གསུམ་ཁྱིམ་ས་འདུལ་ཁྱིམ་ས་མྱེ་ཤེས་པར།

ལས་གྱི་རྩི་རྩེ་ཐོང་བྱས་ཏོ།

ལས་གྱི་དབང་དང་མི་ལྡན་གྱར་(པར་)།

འདྲེན་པའི་སློབ་ས་(སློབ་)དཔོན་སྤང་གིས་ཏོ།

འདྲེན་པའི་དབང་དང་མི་ལྡན་བར།

རྩི་རྩེ་རྒྱལ་འཆབ་(ཆབ་)ཏྟ་ཡིས་ཏོ།

རྒྱལ་འཆབ་(ཆབ་)དབང་དང་མི་ལྡན་བ།

རྩི་རྩེ་རྒྱལ་པོ་བཅོན་གྱིས་ཏོ།

བོད་དང་ཆོད་དང་མ་སྦྱར་བའི།

ནོར་ཀར་ཐོར་བའི་སློབ་དཔོན་གྱིས།

འཇིག་ཉེན་འདས་པའི་དོན་མྱེ་རིག།

སློབ་མ་བརྒྱལ་སློབ་དཔོན་སྤང་།

ལྷ་ཆོས་ཉན་པའི་མི་མ་མཆིས།

གྲོང་ཆུང་གཅིག་ལ་སློབ་དཔོན་བཅུ།

ལས་གྱི་རྩི་རྩེ་གས་(གས་ས་)ཀྱང་མེད།

ཀྱན་ཀྱང་ལྷ་རྩ་འགྲུབ་སྟམ་སྟེ།

མཐུག་ཏུ་ལྷེ་ཆུང་མང་པོ་ཡིས།

རྩི་རྩེ་ལུང་པོ་བཤེག་ག་རེད།”^①

ཕྱིས་སྤྱི་ལོ་ས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་མི་སྣའི་བྱ་སྤྱོད་འདི་ལ་མངའ་རིས་རྒྱལ་པོ་

① གོང་གསལ་མཆན་6པར་གཟིགས།

༡༡། | བཅན་པོ་ལྷ་སྐུ་དར་མ་དང་དེའི་རྗེས་སུ་བྱུང་བའི་རྒྱལ་རབས་མདོར་བསྐྱས།

ལྷ་སྐུ་མ་ཡེ་ཤེས་འོད་གྱིས་ཀྱང་བཀའ་ཤོག་བཏང་ནས་བཀག་འཁོག་བྱས་པ་འོག་
ཏུ་འཆད་དོ།

གོང་འཕྲོས་བོད་ཀྱི་བྱང་ཤར་ཨ་མདོ་མཆོ་སྨོན་དུ་ཡོད་པའི་དམག་སྤྱི་ཆེན་
པོ་དབའ་ཁྲོམ་བཞེར་གྱིས་རང་དམག་གི་དེ་དམག་དཔོན་ཆེན་པོ་འབྲོ་བཅན་
བཞེར་གྱི་ཏུ་དབྱང་ལ་སྐོལ་ཏེ་ལོ་མང་རིང་ནང་འབྲུག་ས་བྱས། མཐར་འབྲོ་
བཅན་བཞེར་གྱིས་རང་དམག་བསྐྱས་ཏེ་ཕྱིར་ལོག་བྱས་ནས་རང་གི་ཁྱིམ་གྱི་ལྷ་བ་
ཡོད་སར་ཕྱིན་སྐབས་དབའ་ཁྲོམ་བཞེར་གྱིས་ཡང་སྒྱར་གྲི་འོད་སྒྱར་སྒྱ་རྒྱལ་གྱི་
གདུང་ཁྲུང་ས་མ་མིན་ལྷ་བས་ཁོང་རང་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་བྱེད་འདོད་གྱིས་འབྲོ་
བཅན་བཞེར་དང་དེའི་དམག་དབྱང་ལ་སྒྱར་དུ་སྐོལ་བ་དང་ཆབས་ཅིག་ཏུ་རྒྱ་
དམག་ལ་ཡང་སྐོལ་ཏེ་གཡུལ་སྒྲིབ་བཞེན་ཡོད་དུས་དེ་སྨོན་བོད་ཀྱི་དགུ་ཡུ་གུར་
གྱི་དམག་དབྱང་ཞིག་མཆོ་སྨོན་གྱི་བྱང་ངོས་སུ་ཡོད་པ་རྒྱས་རྟགས་རམ་དུ་བོས་
ཏེ་རྒྱ་དང་ཡུ་གུར་གཉིས་བསྐྱངས་ནས་དབའ་ཁྲོམ་བཞེར་གྱི་ཏུ་དབྱང་དང་
དམག་འབྲུག་བྱས། དབའ་ཁྲོམ་བཞེར་རང་གྱི་ལོ་866ལོར་གཡུལ་དུ་བསད་
པས་བོད་དམག་པམ། པམ་པའི་རྒྱ་རྒྱུན་ཡང་བོད་དམག་རང་གི་ནང་དུ་ནང་
འབྲུག་ས་ཡོད་པའི་རྒྱུན་གྱིས་ཡིན། དེ་ནས་བཟུང་བོད་བཅན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་
བྱང་ཤར་དང་ཤར་ལྷོ་ཨ་མདོའི་མཐའ་མཆམས་སུ་ཡོད་པའི་བོད་ཀྱི་དམག་
དབྱང་ནམས་བྱ་སྒྲོ་གནམ་ལ་གཏོར་བ་ལྷར་འཁོར། རྒྱལ་པོ་གྲིད་དར་མ་
བཀོངས་ནས་ལོ་ལྷ་ཡང་མ་ལོན་པར་སྤྱི་ལོ་848ལོར་རྒྱ་ཤ་རུར་ཡོད་པའི་རྒྱའི་མི་
དམངས་བོད་ཀྱི་དམག་གཞུང་ལ་ངོ་ལོག་བྱས་ཏེ་བོད་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་དང་དམག་
དོན་གྱི་ལས་བྱེད་པས་གཙོས་རྒྱ་ཤ་རུར་ཡོད་པའི་བོད་མི་ནམས་ཕྱིར་འབྱུང་བྱས།
རྒྱ་ཤ་རུ་ཐང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཆ་ཤས་ཤིག་ཡིན་པའི་གཏན་ཆོག་དང་ཐང་རྒྱལ་
ཁབ་ཀྱིས་ཁོང་ཆོར་འཆོ་སྦྱང་བྱེད་དགོས་ཀྱི་ཡིག་འཕྲིན་རྒྱ་ནག་གོང་མར་བཏང་།

ཀྱི་ཤ་རྩ་འདི་བཅན་པོ་ཁྱི་སྤང་ལྷེ་བཅན་གྱི་སྤྱི་རིང་སྤྱི་ལོ་787ལོ་ནས་848ལོར་
བར་མི་ལོ་དྲུག་ཅུ་རེ་གཅིག་རིང་བོད་ཀྱིས་དབང་བསྐྱར་བྱས། ཡུལ་འདི་དང་
པོ་ལེན་མཁན་བོད་ཤར་སྤྱོད་པ་གྱི་དམག་དཔོན་ཆེན་པོ་འགྲོ་ཁྱི་གསུམ་རྩེ་ཡིན།
ཁོང་དེ་དུས་ཙམ་ཁ་ཁྱི་ཤོས་ཀྱི་ཁྱོམ་གྱི་དམག་སྤྱི་ཡིན། འདིས་ཀྱི་ཤ་རྩ་ཉི་
འཁོར་གན་སྤྱོད་པ་སྤྱི་ལོ་774ལོར་སྤངས། དེ་ནས་རྟོ་མི་དང་སྤྱོད་ཅུ་གཉིས་
སྤྱི་ལོ་776ལོར་སྤངས། དེ་ནས་ཏ་མི་སྤྱི་ལོ་779ལོར་བཅོམ། ཡུལ་འདི་ཆོ་
བཅོམ་པའི་རྩེ་སྤྱོད་དུང་ལོ་བཅུ་རིང་ལ་དམག་བརྒྱབ་ནས་སྤྱི་ལོ་787ལོར་
གཞི་ནས་ཀྱི་ཤ་རྩ་སྤངས། དེར་བརྟེན་ཀྱི་ཤ་རྩར་བཞུད་པའི་བོད་མི་རྣམས་
ཕལ་ཆེ་བ་དམག་དོན་གྱི་ལས་བྱེད་པ་ཡིན་པར་མ་ཟད་དེར་བཅུ་གས་པའི་ས་
གནས་ཀྱི་སྤྱི་དགའ་ཡང་དམག་གཞུང་ཡིན། དམག་གཞུང་འདི་རིགས་ལ་
ཁྱོམ་ཞེས་འབོད། དེ་ཡང་བོད་བཅན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་ས་ཁྲལ་མ་
ཡིན་པའི་མངའ་རིས་གཞན་ལ་དབང་བསྐྱར་པའི་ས་ཁྲལ་དུ་བཅུ་གས་པའི་
དམག་གཞུང་གི་མིང་ཡིན། དེ་ལྟའི་སྤྱོད་གཞི་བོད་དབུས་གཙང་ཁྲལ་དུ་
བཅུ་གས་མེད་པ་ནི་དེ་ཁྲལ་དུ་ཁྱོམ་གྱི་འཛུགས་བསྐྱེད་བྱུང་བའི་ལོ་རྒྱུས་མེད་པས་
ཀྱང་ཤེས་བྱུང།

དེར་བརྟེན་བོད་བཅན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་འདི་ཉིད་དུས་རབས་བརྒྱ་ཕྱག་
གཉིས་དང་བྱེད་ཀ་ཙམ་གྱི་རིང་ལ་འཛམ་གླིང་ཤར་དཀྱིལ་དུ་ཆེས་གཟི་བརྩི་ཆེ་
བ་དང་མཚན་སྟོན་ཐུན་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་ཡིན། འོན་ཀྱང་དམག་དཔོན་ཆེན་
པོ་དབང་ཁྱོམ་བཞེར་ནི་ཕལ་ཆེར་བོད་བཅན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དམག་དཔོན་
གཡུལ་དུ་བསད་པ་མཐའ་མ་དེ་ཡིན། ཁྱོམ་ཚང་འདི་ཉིད་དང་པོ་བཅན་པོ་
གནས་པའི་སྤང་བཅན་གྱི་དུས་སྤྱོད་ཀྱི་རྒྱལ་སྤྱོད་དུ་མ་གཅིག་ལྟར་བྱེད་པ་དང་
བོད་བཅན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་འཛུགས་སྐྱེད་བྱེད་པ་ལ་རྒྱབ་ཆེན་གྱི་བྱས་རྩེས་

༡༡། | བཅན་པོ་ལྟ་སྤྱོད་དེ་མ་དང་དེའི་རྩེ་སྤྱོད་བའི་རྒྱལ་རབས་མདོར་བསྟུན།

བཞག་པའི་བྱིམ་ཚང་ཞིག་ཡིན་པར་མ་ཟད་བོད་དུ་སངས་རྒྱུ་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ལོ་
རྒྱུས་ཐོག་དུ་ཡང་ཉ་ཅང་སྐད་གྲགས་ཡོད་པའི་རུས་རྒྱུད་ཅིག་རེད། འོན་ཀྱང་
དབང་ཚུལ་བཞེར་གྱིས་སྤྱོད་སྤྱོད་སྤྱོད་ཀྱི་གདུང་རྒྱུད་རྩི་མར་ཁས་ལེན་མ་
བྱས་ཁར་རང་ཉིད་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་བྱེད་རྒྱུའི་ཞེ་འདོད་ཁོང་དུ་བཅུག་སྟེ་བོད་
དམག་ནང་ཁྱལ་དུ་འབྱུགས་ཡོང་བྱས་པར་བརྟེན་མཐར་བོད་བཅན་པོའི་རྒྱལ་
ཁབ་གཏོར་བཞིག་བཏང་བའི་རྒྱ་རྒྱུན་གྱི་ཆ་གཅིག་གྱུར་དབའི་རུས་རྒྱུད་ཀྱིས་
བྱས་པ་འདི་ནི་བོད་མི་ནམས་ཀྱིས་སྤྱོད་པམ་བྱེད་དགོས་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཞིག་མ་རེད་
དམ།

སྤྱོད་སྤྱོད་པོ་བྱེད་པའི་མཐར་བཏང་དུ་དགུང་ལོ་མ་དགུ་པ་སྤྱི་ལོ་881ལོར་
འདས་པ་དང་འདས་མཚན་རང་གི་སྤྱོད་དཔལ་འཁོར་བཅན་གྱིས་གཙང་དུ་
ཡོད་པའི་གྲོམ་པ་ལྟ་ཅེ་རྒྱུད་བྱས་པར་བཤད་དོ།

དབལ་འཁོར་བཅན་རིང་།

སྤྱོད་སྤྱོད་དང་བཅན་མོ་ཅག་རྩི་བཟའ་རྒྱལ་མོ་ལ་སྤྱི་ལོ་865ཙམ་ལ་
སྤྱོད་གཅིག་འབྲངས་པ་ནི་དཔལ་འཁོར་བཅན་ཡིན། དགུང་ལོ་བཅུ་གསུམ་ལ་
རྒྱལ་སར་བཏོན་ནས་ལོ་བཅོ་བརྒྱད་རིང་སྤྱོད་བཟུང་བར་བཤད། མོ་བྱེད་ལ་
རྒྱལ་མཁར་ཅེ་ཟེར་བ་བྱུང་སྟེ་དུ་ཡོད་པའི་དེང་སང་རྒྱལ་ཅེ་ཞེས་འབོད་པའི་
ས་ཁུལ་དེར་ཡོད།

རྒྱལ་པོ་འདིའི་སྐབས་ཞིག་ལ་བོད་ལ་དེ་སྟོན་བྱུང་མ་ལྟོང་བའི་ཁེང་ལོག་
ཅས་སྤྱི་ལོ་929ལོར་མི་དམངས་གྲུབ་དུ་ཡངས་ཏེ་ཡུལ་ཁག་སོ་སོར་འབྱུགས་ཟིང་
ཆེན་པོ་ལངས་པར་བཤད། “ས་མོ་སྤང་ལ་ཁེང་ལོ་བྱུང་། མེ་མོ་བྱེད་ལ་བང་ས་
བཞིག་” ཅེས་རྒྱལ་རབས་དང་ཆོས་འབྱུང་ཁག་ལ་རྒྱུར་ལྟར་གྲགས་གྱུར་དུས་
ཆོག་སངས་ཅན་ཞིག་གཏན་འཁེལ་དཀའ་བར་སྤང་། ཆལ་པ་གུན་དགའ་རྩི་

《མདའ་དང་འཕང་》པོད་ཀྱི་ལྷ་སྐྱུ་མ་དང་། ཤཏམ་སྐྱུད། ཆོས་ལྟར་ཆོག་དང་དད་མོས་ལ་དབྱེད་པ།

རྒྱལ་སྤྱིམ་པའི་《དེ་བཅའ་དམར་པོ་》སྟགས་རྒྱལ་རབས་མང་ཆེ་བར་ཁེང་ལྟག་
 དང་བར་སྟོབ་ཤིག་པ་ཁྱིའོད་སྤྱང་གི་རིང་ལ་བྱུང་བར་བཤད་ཀྱང་དེ་ལྟར་བྱས་
 ན་ས་སྤང་ནི་སྤྱི་ལོ་869ལོ་དང་མེ་བྱ་ནི་སྤྱི་ལོ་877ལོ་ཉིས་ལ་བྱེད་པ་ལས་འོས་
 མེད་ལ། དེ་ལྟར་བྱས་ཆེ་བོད་ཀྱི་ལོ་ཆོགས་ཐོག་ལོ་སྟོར་དྲུག་ཅུ་ཆད་པའི་ཉེས་
 སྦྱོན་འབྱུང་བ་འདི་འདྲ་ཡིན། ས་སྟག་སྤྱི་ལོ་978ལོ་ནི་བཟུང་བ་ཕྱི་དར་གྱི་མགོ་
 ཡིན་པར་འདོད་ལ། ཁྱི་དར་མས་“བཟུང་བ་བསྐྱབས་”ཞེས་པའི་ལོ་ནི་ལྷགས་
 བྱ་ཞིག་ཡིན་པ་ཀུན་མཐུན། འོན་ཀྱང་“བཟུང་བ་བསྐྱབས་”ནས་སྐྱར་དར་མ་
 བྱུང་བའི་བར་གྱི་ལོ་གངས་ལ་བོད་ཀྱི་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་མཁན་
 ཆང་མ་མི་མཐུན་མོད་ཕལ་ཆེར་གྱིས་ལོ་གངས་བདུན་ཅུ་དོན་གསུམ་མཁ་དོན་
 བདུན་སོང་བར་བཤད། བཟུང་བ་ཕྱི་དར་མགོ་ས་སྟག་སྤྱི་ལོ་978ལོ་ནས་
 བདུན་ཅུ་དོན་བདུན་འཁྲི་ན་ལྷགས་བྱ་སྤྱི་ལོ་901ལོ་ལ་བྲག་པ་གོར་མ་ཆག་
 འོན་ཀྱང་“བཟུང་བ་བསྐྱབས་”ཞེས་པའི་ལོ་ནི་ལྷགས་བྱ་སྤྱི་ལོ་841ལོ་བྱེད་
 དགོས་པ་བཟོན་དུ་མེད་པས་དེ་ལྟར་ན་བོད་ཀྱི་ལོ་ཆོགས་ནང་ལོ་སྟོར་དྲུག་ཅུ་
 ཆད་པའི་ཉེས་སྦྱོན་མངོན་སུམ་དུ་བྱུང། དེར་བརྟེན་“བཟུང་བ་བསྐྱབས་”ནས་
 སྐྱར་དར་མ་བྱུང་བར་ལོ་རྩ་བདུན་ཅུ་དོན་བདུན་ཅམ་མ་ཡིན་པར་ལོ་རྩ་བརྒྱ་
 དང་སུམ་ཅུ་སོ་བདུན་སོང་ཡོད་པ་ཤེས་དགོས་སོ། ། འདི་ལྟར་བྱས་ཆེ་ཁེང་ལྟག་
 ཀྱང་འོད་སྤྱང་གི་དུས་སྤྱི་མ་ཡིན་པར་དཔལ་འཁོར་བཅན་གྱི་དུས་ཉེ་སྤྱི་ལོ་
 929ལོར་བྱུང་བ་དང་བར་སྟོབ་ལོ་སྤྱི་ལོ་937ལོ་ལ་བཤིག་པར་བྱས་ན་དངོས་
 དོན་དང་ཉེ་བར་ཡོད་པར་སེམས།

གྲུག་ལངས་ཡང་རྒྱལ་པོ་དང་དེའི་རིགས་རྒྱད་ཀྱི་མཐོ་རིམ་མི་སྣས་མིང་
དབང་སྒྲེར་བཟུང་དང་དཔལ་འབྱོར་རང་བདག་བྱས་པར་རྟོགས་བྱས་པ་ཡིན་
ནམ་སྟེན། འོན་ཀྱང་གྲུག་ལངས་ཀྱི་རྒྱ་ཁྱིམ་གཞན་དང་ལངས་རྒྱལ་གྱི་ཕོ་རྒྱས་

ཞིབ་ཆ་གསལ་ཁ་ད་པན་མཐོང་བའི་རྒྱལ་རབས་དང་ཆོས་འབྱུང་ཁག་ཏུ་མ་
བཤད་ལ། ཏུས་སྐབས་དེ་ལ་མི་དམངས་ཀྱི་ལངས་ལ་བཞེན་ཏུས་རྒྱུད་ཆོ་ཁག་
པན་ཚུན་འབྲུགས་ཏེ་སྤྱོད་ཀྱིན་བཅན་པོ་རིམ་གྱིན་གྱི་བང་སོ་པལ་ཆེ་བ་བགོ་
བཤའ་བརྒྱབ་ནས་དེར་ཡོད་ནོར་རྩིས་རྩིས་བྱས་པར་བཤད། ཏུས་ཆོགས་
འདི་ལྟར་བསྐྱེགས་ན་རྒྱལ་པོ་དཔལ་འཁོར་བཅན་མི་དམངས་ཀྱི་ལངས་ལ་
བྱུང་གོང་ཏུ་སྤྱོད་བཀོངས་པ་རེད་ཅེས་ཟེར་དགོས། འོན་ཀྱང་མི་དམངས་ཀྱི་ན་
ལངས་བྱུང་ནས་བཀོངས་པ་ཡིན་ལས་ཆེ་བས་ཏུས་སྐབས་དེའི་སྐབས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་
རགས་རིམ་ཡོད་པ་རྩིས་ལ་མཐའ་གཅིག་ཏུ་གདེང་འཛིག་བྱེད་བྱབ་པ་ཤིན་ཏུ་
དཀའ། རྒྱལ་རབས་ཚུལ་པ་པོ་རེ་རེས་ལོ་ཆོགས་མི་མཐུན་པ་རེ་བགོད་འདུག་
པར་མ་ཟད། ཏུས་སྐབས་དེ་རང་ཏུ་བྱིས་པའི་དབྱེད་གཞིའི་ཡིག་ཆ་གཏན་ནས་
མ་ཉིད་སྐབས་ཀྱིས་བྱུང་གི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་བཤད་བྱུང་ནས་རྒྱུས་པར་འབྲི་མ་མོད་
དོ།

སྤྱོད་མངའ་རིས་ཀྱི་རྒྱལ་བླན།

ཁྱིད་པལ་འཁོར་བཅན་གྱི་བཅུན་མོ་གཉིས་ལས། ཆེན་མ་ལྷ་ནམ་བཟའ་
ལེགས་བཅུན་ལ་སྤྱོད་སྤྱོད་ཀྱི་ཉེ་མ་མགོན་དང་རྒྱན་མ་འཆིམས་བཟའ་བཅུན་ནི་
ལ་སྤྱོད་བཟའ་ཤིས་བཅེགས་པ་དཔལ་འབྱུངས། མི་དམངས་ཀྱི་ལངས་བྱུང་
བའི་རྒྱུན་གྱིས་ཉེ་མ་མགོན་སྤྱོད་མངའ་རིས་སྤྱོད་པོས། བཟའ་ཤིས་བཅེགས་དཔལ་
གཙང་ལ་སྤྱོད་ཏུ་ཕྱོས་སམ་མཐར་སྤྱོད་བཏང་བ་ཡང་ཟེར། ཉེ་མ་མགོན་གྱིས་
ཅོག་རོ་བཟའ་བཟངས་ཁ་མ་མནའ་མར་བསྟུན། ཐབས་རྒྱས་ལྷ་ཆོགས་ཀྱིས་ཕ་
རངས་དབང་འོག་ཏུ་བྱུར། དེར་སོ་བྱང་སྤྱོད་མཁར་ནི་གཟུངས་སམ་ནི་མ་
གཟུངས་སྤྱོད་གསལ་བ་བཅིགས། དེ་ནས་ཀྱུ་གེར་དམག་རྒྱབ་ཏེ་ཀྱུ་གེ་མངའ་འོག་
ཏུ་བསྟུན། རིམ་བཞིན་མངའ་རིས་སྤྱོད་གསལ་ལ་དབང་བསྟུར། སྤྱོད་གསལ་

《མདའ་དང་འཕང་》བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དང་། གཏམ་རྒྱུད། ཆོས་ལུང་ཆོག་དང་དང་མོས་ལ་དབྱེད་པ།

བྱང་བ་ཆེ་བ་དཔལ་གྱི་མགོན། འབྲིང་བ་བཟ་ཤིས་མགོན། རྒྱུ་བ་ལྷེ་གཙུག་མགོན། སྤྱི་ལོ་930ཙམ་ལ་ཉི་མ་མགོན་ཆེ་ལས་འདས། ཁོང་གི་མངའ་ཁོངས་མངའ་རིས་སྐྱོར་གསུམ་སྤྲུམ་གསུམ་ལ་བཞགས། འུ་རེས་མངའ་ཁོངས་རེ་བཟུང་། དཔལ་གྱི་མགོན་གྱིས་མར་ཡུལ་ལམ་དེར་སང་ལ་དུགས་སུ་གཤགས་པ་དང་། བཟ་ཤིས་མགོན་གྱིས་ཕྱ་རངས་དང་གྲ་གེ། ལྷེ་གཙུག་མགོན་གྱིས་ཟངས་སྐར་སྐོ་གསུམ་བཟུང་བར་བཤད། འགའ་ཞིག་གིས་བཟ་ཤིས་མགོན་གྱིས་ཁང་ཁྱུང་བཟུང་བའམ་ལྷེ་གཙུག་མགོན་གྱིས་ཁང་ཁྱུང་བཟུང་ཟེར་བ་སོགས་མངའ་རིས་སྐྱོར་གསུམ་འདྲེན་ཚུལ་དང་རྒྱལ་སྤྲུམ་གསུམ་གྱིས་དེ་དག་ལ་བདག་གཉེར་བྱེད་ཚུལ་གྱི་སྐོར་བཤད་སྟེ་འདྲ་མཉམ་ལྷ་ཆོགས་འདུག་ཀྱང་གོང་འཁོད་ཉིད་དག་པར་སྟུམ། ཁང་ཁྱུང་ཟེར་བ་དེའང་མངའ་རིས་སྐྱོར་གསུམ་གྱི་ནང་གི་ས་ཁུལ་གཅིག་ཙམ་མ་ཡིན། བོད་ཀྱི་བྱ་བ་ཚོགས་ཀྱི་ཡུལ་སྡེ་དང་མངའ་རིས་སྐྱོར་གསུམ་གཙོས་ས་ཁུལ་ཁྱོད་ཏ་ཅང་རྒྱ་ཆེ་བ་བཅན་པོ་གནམ་རི་སྟོན་བཅན་གྱི་དུས་སྐབས་ཤིག་ནས་བོད་ཀྱི་མངའ་འོག་ཏུ་བཅུག་པ་ཡིན་ནོ།

འབྲིང་བ་བཟ་ཤིས་མགོན་ལ་སྤྲུམ་གཉིས་ཡོད་པ་ལས་ཆེ་བ་སྤྱང་ཏེ་དང་རྒྱུང་བ་ཁོར་རེ་ཡིན། རྒྱལ་རབས་པལ་ཆེར་མིང་འདི་ཙམ་ལས་མ་བྱུང་། འོན་ཀྱང་སྤྱང་ཏེ་ནི་མིང་དྲར་སྤྱང་ལྷེ་ཞེས་པ་ཆོག་ལྷུང་བྱས་པ་དང་ཁོར་རེ་ཞེས་པ་འཁོར་ལོ་ལྷེ་ཆོག་ལྷུང་ཡིན་པ་ལོ་རྒྱུས་ལ་མཁས་པ་ཆེན་པོ་ཁྱེ་མོག་ཆེ་དབང་ལོ་རྒྱུས་བཅའ་མས་པའི་《ལྷ་བཅན་པོའི་རབས་དང་དམ་པའི་ཆོས་རི་ལྷར་བྱུང་བ་》ཞེས་པར་མངའ་རིས་གྲང་ཐང་དུ་ཡོད་པའི་ཀ་ཏ་ཀའི་མཆོད་རྟེན་བཤིག་རྩ་ཞིག་ལས་རྟེན་པའི་ཤོག་འབྲུར་གྱིས་མ་དུམ་བུ་ཅིག་ལས་བཤད་པར་གསུངས། སྤྱང་ཏེས་ཕྱ་རངས་ཀྱི་རྒྱལ་ས་བཟུང་ནས་བཅུན་མོ་བཞེས། མོ་བྱང་སྤྱུ་མཁར་ཉིག་བྱུངས་སུ་བཅའ་སྟོད་བྱས། རྒྱལ་པོ་འདི་མངའ་རིས་སྟོད་ཀྱི་རྒྱལ་བརྒྱུད་

ནམས་ལས་མཚན་སྟན་ཆེ་ཤོས་རེད། ཁོང་ལ་སྤྲུལ་རྒྱ་ག་རྒྱ་ཇ་དང་དེ་བ་རྒྱ་ཅ་
 ཞེས་པ་གཉིས་བྱུང་། དེར་སྐབས་ཨ་མི་རི་ཀའི་ CLEVELAND
 MUSEUM འགྲེམས་སྟོན་ཁང་ནང་ལི་ལས་བྱུང་བའི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་སྐུ་བརྟན་
 གྱེན་ཏུ་བཞེངས་པ་ཏ་ཅང་སྤྲུལ་ལེགས་པ་དང་མཛེས་བཟང་ཆེ་བ་ཞིག་འདུག
 དེའི་གདན་ཁྱིམ་“རྒྱ་ག་རྒྱ་ཇའི་བྱུགས་དམ”ཞེས་བཀོད་འདུག་པས་སྐུ་བརྟན་
 དེ་དང་པོ་རྒྱལ་སྤྲུལ་རྒྱ་ག་རྒྱ་ཇའི་བྱུག་ཏུ་བཞུགས་པར་མངོན། སྤྲང་ཇེ་ལ་རང་
 འོག་ཏུ་ཡོད་པའི་མངའ་ཁོངས་སུ་རངས་སུ་ཆབ་སྲིད་དང་དཔལ་འབྱོར་གྱི་སྲིད་
 རྒྱུས་ག་རེ་ཡོད་མེད་དང་ཁོང་གི་བྱས་རྗེས་གང་བཞག་གི་ལོ་རྒྱུས་གཏན་ནས་མ་
 མཐོང་ཡང་ཆོས་སྤྱོད་ནས་དབྱེད་ན་ལོ་རྒྱུས་རྣམས་རིམ་ཅམ་ཡོང་བ་འདི་ལྟར་
 ཡིན། བྱི་དར་མས་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་དཔོན་པའི་འཆོ་བ་གཞན་ལ་
 བརྟེན་པའི་ལམ་ལུགས་བཀའ་པ་ནས་བཟུང་བོད་དབྱུས་གཅིང་ཁྲལ་ཏུ་ཆོས་
 ལུགས་དེའི་ལྷ་པའི་སྟོན་རྒྱུ་ཆད།

དེར་བརྟེན་རྒྱལ་པོ་སྤྲང་ཇའི་དུས་སྐབས་སུ་ལྷ་པའི་སྟོན་པ་འབོག་རྒྱས་
 པའི་དགེ་སྦྱང་མེད་པར་ཁོང་གིས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་སྐུ་བརྟན་ཞིག་གི་བྱུང་ཏུ་རབ་
 བྱུང་གི་སྟོན་པ་བྲངས་ནས་རང་ལ་རང་གིས་རྒྱལ་མིང་ཡེ་ཤེས་འོད་ཅེས་བཏགས།
 རྒྱལ་སྲིད་རང་གི་གཙུང་པོ་ཁོར་རེའམ་འཁོར་ལོ་རྒྱལ་གཏན་ནས་སངས་རྒྱས་
 ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ལྷ་པའི་རྒྱལ་ཏུ་བཞུགས། ཁོང་སྦྱོས་སྤྲུལ་གཉིས་ཀྱི་དུས་
 མཚུངས་སུ་ལྷ་པ་བྱས་པར་བཤད། ཡེ་ཤེས་འོད་ཉིད་རྒྱལ་པོ་བྱར་ནས་ལྷ་པ་
 བྱས་པར་བརྟེན་གོ་གནས་ཀྱི་མིང་ཡང་ལྷ་བྲམ་མ་ཞེས་སྟོན། ཁོ་གནས་ཀྱི་མིང་
 འདི་ཡང་སྟོན་བྱོན་བཅན་པོ་ནམས་ལ་ལྷ་བཅན་པོའམ་འཕྱལ་གྱི་ལྷ་བཅན་པོ་
 དང་གཙམ་གྱི་ལྷ་ཞེས་འབོད་པ་ལས་སྦྱོས་ཏེ་བཏགས་པ་ཡིན། འདིའི་ཆོག་བྱར་
 ཀྱི་ལྷ་ནི་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་ལྟར་རྒྱ་གར་བའི་བསམ་འཆར་ནས་བྱུང་བའི་

《མདའ་དང་འཕང་》ཐོད་ཀྱི་ལྷ་རྒྱུས་དང་། གཏམ་རྒྱུད། ཆོས་ལུང་ཆོག་དང་དད་མོས་ལ་དཔུང་པ།

ཁམས་གསུམ་གྱི་ལྷ་དང་མདོ་དང་སྤགས་གྱི་རྒྱལ་ཐབས་འདྲ་མིན་ནས་འབྱུང་བའི་ལྷ་སོགས་ལ་མི་བྱེད། འོ་ན་གང་ལ་བྱེད་ཅེ་ན། རྒྱ་དཀར་ནག་གང་ནས་བྱུང་བ་མ་ཡིན་པ་ཐོད་ཀྱི་གཏམ་རྒྱུད་ཉིང་པ་དག་གཙང་དུ་གནས་པ་ཐོན་གྱི་དཔེ་དེབ་ཁྲམས་མ་དང་རུན་ཉོང་ཡིག་ཉིང་སོགས་ནས་འབྱུང་བའི་སྲིད་པ་ཆགས་པ་དང་བསྐྱོས་པར་བྱེད་པའི་ལྷ་ལྷ་རྩེ་ཡ་ལྷ་བདལ་དུག་སོགས་གནམ་རིམ་པ་བཅུ་གསུམ་གྱི་དགྲའ་ལྷེང་ན་བཞུགས་པ་ཆོ་ལ་གོ་དགོས། དེས་ན་བཙན་པོ་འགའི་རིང་གནམ་རི་དང་གནམ་ལྗེ་ཞེས་པའི་མིང་གི་གོ་དོན་ཡང་འདི་འདྲ་བྱས་ན་ལེན་ཐུབ། འདིའི་རྒྱ་མཆན་ནི་ལྷ་རྩེ་ཡ་ལྷ་བདལ་དུག་གི་སྤྲེལ་བརྒྱུད་ཐོད་རྒྱལ་དང་པོ་གཉའ་ཁྲི་བཙན་པོ་ཡང་གནམ་ནས་ས་ལ་“འབྲིང་མགོ་ནག་གི་རྩེ་དང་དུད་རྩོག་ཆག་གི་སྤྱོད་དུ་གཤེགས་”^⑫ཞེས་པའི་གཏམ་རྒྱུད་ཡོད་པ་ལྟར་ཡིན།

སངས་རྒྱུས་ཆོས་ལུགས་མི་སྤྲེལ་ལྷ་ལྷ་མ་ཡི་ཤེས་འོད་སྟོན་བྱོན་བཙན་པོ་དག་དང་ཆ་འདྲ་བས་“བྱང་རྒྱལ་སེམས་དཔའ་”^⑬ཡིན་ཞེས་བསྟོད་བཤེགས་དོན་ལ་གནས་པ་ཡང་བྱས།

རུན་ཉོང་ཡིག་ཉིང་པ་ཐོད་ཀྱི་རྒྱལ་པོའི་གས་སུ་བཙན་པོ་ཨ་ལྷ་ར་ཞེས་པ་ཞིག་བཟངས་འདུག་པ་ཡང་རྒྱལ་པོ་འདི་ཡིན་པར་སེམས།^⑭ གང་ཡིན་ཟེར་ན། ཁོང་གི་མིང་རྒྱས་པ་“ཐོད་ཀྱི་ལྷ་བཙན་པོ་སྟོབ་དཔོན་བྱང་རྒྱལ་སེམས་དཔའ་ཡི་ཤེས་འོད་”ཅེས་འབྱུང་། ལྷ་ཏ་ཁོ་དགོན་པའི་ཉེ་འཁོར་ནས་ཉིད་པའི་བྲག་བསྐོས་རྩོེར་ལ་ཡང་རྒྱལ་པོ་འདིའི་མིང་“ལྷ་ལྷ་མ་ཡི་ཤེས་”ཞེས་ཡོད་ཀྱང་མིང་

⑫ སྟོང་གསལ་མཆན་མཁན་མཁན་པོ་ཉི་དང་པོ། ལྷ་བ་559.

⑬ སྟོང་གསལ་མཆན་མཁན་མཁན་པོ་ཉི་དང་པོ། ལྷ་བ་120.

ལྷག་མདོ་རིང་རོས་ཟད་སྒྲིན་གྱིས་མི་གསལ།

ལྷ་ཁྲ་མ་ཡེ་ཤེས་འོད་ཀྱིས་དུས་རབས་དགུ་བའི་ཕྱིད་གཉིས་པ་དང་དུས་
རབས་བརྒྱ་པའི་ནང་ཁྲུབ་བདལ་དུ་དར་བའི་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་སྟགས་
ཀྱི་ཉམས་ལེན་དང་སྦྱོད་ཚུལ་ལ་དོགས་པ་ཚོས། ཁོང་གིས་“སངས་རྒྱས་ཆོས་
ལུགས་ཀྱི་འདུལ་བའི་ལྷ་བ་དང་སྦྱོད་པ་འདི་བདེན་ན་སྟགས་ཀྱི་ལྷ་སྦྱོད་མི་
བདེན། སྟགས་ཀྱི་ལྷ་སྦྱོད་འདི་བདེན་ན་འདུལ་བའི་ལྷ་སྦྱོད་མི་བདེན།”ཞེས་
གསུངས་པར་བཤད། དེར་བརྟེན་དུས་སྐབས་དེར་དར་བའི་སངས་རྒྱས་ཆོས་
ལུགས་ཀྱི་སྟགས་ཀྱི་ལྷ་བ་དང་སྦྱོད་པར་སྟགས་ཡིད་མ་ཆེས་ནས་དེ་དག་བཀག་
འཁོག་བྱེད་ཆེད་བཀའ་ཤོག་བྲིས་ནས་བཏང་བར་མཛད། བཀའ་ཤོག་དེའི་
ཆོག་འགའ་ཤས་འདི་ལྟར་འདུག།

“ད་ལྷ་ལས་ཟད་རྒྱལ་པོའི་བྲིམས་ཉམས་པས།

རྟགས་ཆེན་མིང་བཏགས་ཆོས་ལོག་པོད་དུ་དར།

ལྷ་བ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་གི་སར་ཐོགས་པ།

ཆོས་པར་མིང་བཏགས་སྟགས་ལོག་པོད་དུ་དར།

དེ་ཡིས་རྒྱལ་ཁམས་སྤང་སྟེ་འདི་ལྟར་སྦྱར།

སྦྱོལ་བ་དར་བས་ར་ལུག་ཉལ་ཐག་བཅད།

སྦྱར་བ་དར་བས་མི་རིགས་འཆོལ་བ་འདྲེས།

ཆུན་ཆུབ་དར་བས་ནད་པའི་གས་སྒྲིན་ཆད།

བམ་སྦྱབ་དར་བས་དུར་སའི་མཆོད་པ་སྦྱོང་།

མཆོད་སྦྱབ་དར་བས་མི་ལ་གསོན་སྦྱོལ་བྱང་།

སྒྲིན་པོ་ཤ་བཟུང་མཆོད་པས་མི་ནད་སྦྱགས་ནད་བྱང་།

མི་བསྐྱར་དུད་པ་བཏང་བས་ཡུལ་གྱི་ལྷ་སྦྱུ་འཕངས།

དེ་ལྟར་སྒྱུད་པ་ཐེག་ཆེན་ཡིན་ནམ་ཅི།
བྱིད་ཅག་ཤོང་གི་མཁན་པོ་སྤགས་པའི་སྒྱུད་ཚུལ་འདི།
རྒྱལ་ཁམས་གཞན་དུ་ཐོས་ན་གཞན་དག་དོ་མཆར་རྒྱ།
ངས་ཅག་སངས་རྒྱས་ཡིན་ནི་ཟེར་བའི་སྒྱུད་པ་ནི།
ལས་ཀྱི་སྤྱོད་པོ་བས་ནི་སྤྱིང་རྩེ་རྒྱུང་།
ཁ་དང་སྒྱུར་ཀྱུ་བས་ནི་ག་དད་ཆེ།
པོང་རེང་སྒྲུང་རེང་བས་ནི་འདྲོད་ཆགས་ཆེ།
ཁང་བུལ་སྒྲུར་ཁོག་བས་ནི་སྒྲུར་དད་ཆེ།
བྱི་དང་ཕག་པ་བས་ནི་གཙང་ཙོག་རྒྱུང་།
གཙང་མ་ལྟའི་རིགས་ལ་དྲི་ཆེན་དང་།
དྲི་རྒྱུ་ཁྲག་དག་གིས་མཆོད་འབུལ་བས།
རྩ་སྒྲུག་འདམ་དུ་སྒྲེ་བ་སྤྱིང་རེ་རྩེ།
སྤྱི་སྒྱུད་གསུམ་གྱི་ཆོས་ལ་བསྐྱར་བཏབ་པས།
མནར་མེད་དཔུལ་བར་སྒྲེ་བ་སྤྱིང་རེ་རྩེ།
སྒྲུལ་པས་སྒྲོག་ཆགས་བསད་པས་ནམ་མཁུན་གྱིས།
ལས་ཀྱི་སྤྱོད་པོར་སྒྲེ་བ་སྤྱིང་རེ་རྩེ།
སྒྱུར་བས་འདྲོད་ཆགས་དར་བས་ནམ་མཁུན་གྱིས།
མངལ་གྱི་སྤྱོད་པོར་སྒྲེ་བ་སྤྱིང་རེ་རྩེ།
ག་ཁྲག་གཅིན་གྱིས་དཀོན་མཆོག་གསུམ་མཆོད་ཅིང་།
སྤྱི་དཀོང་ས་མི་ཤེས་དྲང་ཐད་ཆོས་སྒྱུད་པ།
གཞོད་སྤྱོད་སྤྱོད་པོར་སྒྲེ་བ་ཐེག་ཆེན་པ།

དེ་ལྟར་སྦྱོད་པའི་སངས་རྒྱུ་ཡེ་མ་མཆར།།ཞེས་སོ།།^④

ལོ་རྒྱུ་བ་རིན་ཆེན་བཟང་པོས་(985 – 1055)ཀྱ་གར་དུ་སློབ་གཉེར་
མཛད་ནས་རང་ལྷལ་དུ་དགྲང་ལོ་ཉེར་བདུན་པ་སྟེ་ལོ་985ལོར་ལན་དང་པོར་
འཁོར། ལོ་རྒྱུ་བ་འདིས་གྲགས་པའི་ལྷལ་དུ་ལྟ་སྤྱད་པ་ཡེ་ཤེས་ཀྱིས་སྟེ་ལོ་996ལོར་ཐོ་
ལིང་(མཐོ་ལྗོངས་)གསེར་གྱི་ལྟ་ཁང་ཞེས་པོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུ་ཐོག་མཆན་སྟན་ཆེ་བའི་
གཙུག་ལག་ཁང་དེ་བཞེངས་པར་རམ་འདེགས་བྱས། གཙུག་ལག་ཁང་འདི་
ཉིད་མཁུགས་པོར་སྦྱོད་མངའ་རིས་སུ་སངས་རྒྱུ་ཡེ་མ་ཆོས་དང་རིག་གནས་ཀྱི་སློབ་
གཉེར་བྱེད་ས་རྒྱ་ཆེན་པོ་ཞིག་ཆགས་ཏེ་ཐུས་བྱུང་གི་དགོན་སྡེ་ཆེན་པོའི་རྒྱུ་
པར་ཡོད། ལྟ་སྤྱད་པ་དེ་དུང་ཐུགས་ཀྱི་ལྟ་སྦྱོད་ཆེས་ཆེར་དར་བ་དེ་ལ་དབྱང་མ་
བཟོད་ནས་ལོ་རྒྱུ་བ་རིན་ཆེན་བཟང་པོ་དང་ཁོང་དང་མཉམ་དུ་རང་གི་གཙུང་
པོ་འཁོར་ལོ་ལྗོངས་མངའ་སྡེ་ལྷ་རངས་ནས་གཞོན་ནུ་སྟོ་རིག་གྲུང་པོ་བཅ་ལྟ་
བསྟུས་ནས་ཁ་ཆེར་མངགས་ཏེ་ཐུགས་ཀྱི་ལྟ་བ་དང་སྦྱོད་པ་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་
དགོས་ཞེས་བཀའ་བསྒྲོས། དེ་ཡང་པོ་བྲང་ཞི་བའོད་ཀྱིས་གསུང་གསལ་ལ།

“གཞན་ཡང་གསང་ཐུགས་སྤྱད་ན་ལྷ་བ་ལྷུང་ཅིང་།།

སྦྱར་སྒྲུལ་དང་ནི་ཆོགས་ལ་སོགས་པས་སྤྲད།།

འདི་རྒྱལ་པོ་དེས་བཅའ་ཁྱིམ་བཀས་གཉེར་ཏེ།།

ལོ་རྒྱུ་བ་རིན་ཆེན་བཟང་པོ་ཁ་ཆེར་བཟངས།།ཞེས་སོ།།

ལོ་རྒྱུ་བ་རིན་ཆེན་བཟང་པོ་དང་མཉམ་པོར་གཏང་བའི་གཞོན་ནུའི་གས་
ནས་རྟོག་ལེགས་པའི་ཤེས་རབ་སོགས་ལོ་རྒྱུ་བ་མཁས་པ་ཆེན་པོ་མང་དུ་བྱུང་།
ལོ་རྒྱུ་བ་འདི་ཆོས་ཀྱ་གར་དང་ཁ་ཆེར་སློབ་གཉེར་ཆར་ནས་པོད་དུ་ཕེབས་

④ དབྱང་མ་ཡང་གཉིས་པར་གཟིགས།

སྐབས་བཅུགས་གནས་གཙོ་བོ་ཐོ་ཡིང་གསེར་གྱི་གཙུག་ལག་ཁང་དུ་བྱས། དེར་བཞུགས་གཙུག་ལག་ཁང་ཆེན་པོ་འདི་ཉིད་ལོ་རྒྱུ་བ་མང་པོས་སངས་རྒྱུས་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་བཀའ་དང་བསྟན་བཅོས་མང་པོ་དང་རྒྱ་གར་བའི་ལུགས་ཀྱི་གསོ་བ་རིག་པ། སྐར་ཕྱིས། ཚད་མ་རིག་པ། ལེགས་སྦྱར་གྱི་ནམ་དབྱེ་དང་གཏམ་རྒྱུད་བཅས་སམ་སྒྲི་ཏའི་སྐད་ནས་བོད་སྐད་དུ་བསྒྱུར་བའི་གདན་ས་བྱུང་པར་ཅན་དུ་སྒྱུར།

ལོ་རྒྱུས་སྒྲིབ་ལས་ཆེན་ཀྱན་དགའ་རྒྱལ་བས་ལྷ་སྐྱ་མ་ཡེ་ཤེས་འོད་འདི་ཉིད་རྩོམ་ཐོ་རྒྱུ་གདན་འདྲེན་ཆེད་གསེར་འཆོལ་དུ་བྱོན་ནས་གར་ལོག་གི་བཙོན་དུ་སྐྱུང་བེར་བ་དང་གོང་ས་ལྷ་པ་ཆེན་པོས་གར་ལོག་དང་དཔག་འབབས་ནས་ཁོང་བཙོན་དུ་བབྱུང་གསུངས་པ་ལས་དཔག་འབབས་དགོས་དོན་མ་བཤད་པ་དང་། ཉང་རལ་ཉི་མ་འོད་ཟེར་གྱིས་ལྷ་སྐྱ་མ་རང་གི་མཆོད་གནས་སེར་པོ་ཅན་ཞེས་པ་གཞན་ཅིག་གིས་བསད་ནས་དེའི་མི་སྟོང་ལ་གསེར་མང་པོ་སྒྲུངས་ནས་ཐོ་ཡིང་གཙུག་ལག་ཁང་བཞེངས་ཞེས་པ་ལས་བཙོན་དུ་བཅུག་པ་མ་བཤད་པས་ལོ་རྒྱུས་འདི་ཆོའི་ནང་ནས་གར་ལ་གདེང་འཛོག་བྱེད་ཐུབ་པ་ཤེས་པ་དགའ་བར་སྒྲུང་། འོན་ཀྱང་བོད་ཀྱི་སངས་རྒྱུས་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་པལ་ཆེར་ལྷ་སྐྱ་མ་ཡེ་ཤེས་འོད་གྱིས་རྩོམ་ཐོ་རྒྱུ་ཉི་ཤ་བོད་དུ་གདན་འདྲེན་པར་ལོ་རྒྱུ་བ་རྒྱ་བཙོན་འགྲུས་སེང་གི་མངགས་ཀྱང་གདན་དྲངས་མ་བྱུང་། ད་དུང་རྩོམ་ཐོ་རྒྱུ་གདན་འདྲེན་ཆེད་གསེར་འཆོལ་དུ་ཐེབས་པས་གར་ལོག་གིས་བཙོན་དུ་བབྱུང་བའི་རྒྱུན་གྱིས་རང་གི་འདོད་དོན་མ་གྲུབ་ཀྱང་ཆོ་བོ་ལྷ་བཙོན་བྱང་ཆུབ་འོད་ལ་རྒྱ་གར་གྱི་མཁས་པ་དེ་ཉིད་གདན་འདྲེན་དགོས་པའི་ཞལ་ཆེམས་བཞག རང་ཉིད་བཙོན་དུ་དཀོན་མཆོག་སྒོས་མ་བཏང་བར་སྦྱ་འདས་པར་བཤད། བཙོན་དུ་སྦྱ་འདས་ཞེས་པའི་ལོ་རྒྱུས་འདི་དངོས་དོན་ལ་བྱུང་ཡོད་མེད་དཔུང་དགོས་ལ། ལོ་རྒྱུ་བ་

རིན་ཆེན་བཟང་པོའི་དངོས་སྤྱོད་གྲག་གི་ཁྲི་བར་པ་དཔལ་ཡེ་ཤེས་ཀྱིས་བྲིས་པའི་
 《ལོ་རྒྱུ་བཅུན་པོའི་རྣམ་ཐར་ཤེས་དཀར་ཁེང་བ་》ཞེས་པ་ལྟར་ན་ལྟ་བུ་མ་ཡེ་
 ཤེས་འོད་མོ་ལེང་དུ་སྐྱུ་བསྐྱུང་ནས་འདས་པ་ལས་གར་ལོག་གི་བཅོམ་དུ་སྐྱུ་
 གཤེགས་པ་མ་བཤད་པས་ཕྱིས་སྤྱོད་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལྷགས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་མཐའ་ཀྱིས་
 ལྟ་བུ་མ་ལ་བསྟོད་བསྟེན་ཆེད་ལོ་རྒྱུས་དེ་རྒྱས་པར་སྤྱོད་པ་ཡིན་ནམ་སྟུམ། ལྟ་
 བུ་མ་འདི་དུས་རབས་བཅུ་པའི་མཁུག་གམ་དུས་རབས་བཅུ་གཅིག་པའི་མགོ་
 ཅམ་དུ་སྐྱུ་འདས་པར་མངོན།

གོང་འཕྲོས་སྤྱིད་ལྟེ་ཉི་མ་མགོན་གྱི་སྐུ་མཆེད་ཀྱི་བཟ་ཤིས་བཅེགས་
 དཔལ་གྱིས་དང་པོ་བྱང་སྟོད་རྒྱལ་མཐར་ཅེ་བཟུང་། ཕྱིས་སྤྱོད་མངས་གྲུབ་
 ལངས་གྱིས་ཁྱེན་བྱས་ནས་གཙང་ལ་སྟོད་དུ་ཕྱོས་ཏེ་དེར་གཞིས་ཆགས། དེའི་
 སྤྱི་རྒྱུད་ལྷལ་ཁག་སོ་སོར་འབྱུང་ནས་ལྷལ་ཁག་རེ་བཟུང་བར་བཤད་དོ།
 སལ་ཆེ་བ་དབྱས་གཙང་ཁྲལ་དུ་བཅའ་སྟོད་བྱས། ཁྱི་བཟ་ཤིས་བཅེགས་དཔལ་
 གྱི་སྤྱི་རྒྱུད་ནང་ལ་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཐོག་ཆོས་སྤྱིད་གཉིས་ཐད་ནས་སྐད་གསུངས་
 ཡོད་པ་དང་གལ་འགངས་ཆེ་བའི་ལོ་རྒྱུས་ཡོད་མཐའ་ཅང་མ་མཆིས་པ་མ་ཟད་
 སྤྱི་རྒྱུད་རྣམས་སུ་ཚུན་ཏུ་ཅང་འབྱུགས་པ་དང་ལོ་ཆོགས་ཀྱང་ཏུ་ཅང་
 འབྱུགས་པས་རེ་ཞིག་འདིར་རྒྱས་པར་ཕྱེ་ནས་མ་བྲིས་སོ།

ལྟ་བུ་མ་ཡེ་ཤེས་འོད་ཀྱི་གཙུང་པོ་རྒྱལ་པོ་འཁོར་ལོ་ལྟེ་ལ་སྤྱོད་ལྟེ་ལྟ་
 ལྟེ་སྤྱོད་ཆེ་བ་བྱང་རྒྱུ་བོད་དུ། འབྲིང་བ་ཞི་བོ་བོད་དུ། རྒྱུང་བོ་བོད་ལྟེ་བཅས་
 གསུམ་ཡོད་པར་བཤད། ལོ་རྒྱུས་འགའ་ཞིག་ན་འོད་ལྟེ་སྐུ་མཆེད་གསུམ་གྱི་ཆེ་
 བ་ཡིན་ཟེར། གང་ལྟར་ས་ལྟེ་ལྟེ་དང་བྱུ་བོ་བོད་ལྟེ་གཉིས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཞིབ་ཆ་ཡོད་
 པའི་དཔེ་དེབ་ད་སན་མ་མཐོང་ལ། བྱང་རྒྱུ་བོད་དང་ཞི་བོ་བོད་གཉིས་ཀྱིས་
 སངས་རྒྱས་ཆོས་ལྷགས་ཀྱི་སྤྱི་བྱས། སྐུ་མཆེད་གཉིས་ནི་བཅན་པོའི་རྒྱལ་

བརྒྱད་མི་ཚང་ནས་བྱོན་པས་བྱང་ཆུབ་འོད་ལ་“ཉ་བཅུན་”ཞེས་པའི་གོ་གནས་
གྱི་མིང་དང་ཞི་བ་འོད་ལ་“མོ་བྱང་”གི་གོ་གནས་གྱི་མིང་སྟགས། ཉ་བཅུན་བྱང་
ཆུབ་འོད་གྱིས་ཉ་བྱ་མ་ཡེ་ཤེས་འོད་གྱི་ཞལ་ཆེམས་བཞག་པ་ཉར་དཀའ་སྤྱད་ཏུ་
མའི་སྟག་ནས་ལོ་རྒྱུ་བ་ནག་ཆོ་ཚུལ་ཁྲིམས་རྒྱལ་བ་ཆེད་མངགས་གྱིས་རོ་བོ་རྩེ་ཡ་
ཏི་ཤ་བོད་མངའ་རིས་གྱི་ཡུལ་སྤོ་མིང་གཙུག་ལག་ཁང་ཏུ་སྦྱི་ལོ་1042ལོར་གདན་
དྲངས། རྒྱ་གར་གྱི་མཁས་པ་དེ་ལ་ཉ་བཅུན་བྱང་ཆུབ་འོད་གྱིས་བསྐྱེད་ནས་
སངས་རྒྱུ་ཆོས་ལུགས་གྱི་དཔེ་དེབ་མཆན་ཉར་ཤིན་ཏུ་ཆེ་བ་《བྱང་ཆུབ་ལམ་གྱི་
སྟོན་མ་》ཞེས་པ་དེ་ཏུས་སྐབས་དེར་བཅུམས། ལོ་རྒྱུས་གྱི་དཔེ་དེབ་ཁག་ཏུ་“ཉ་
བྱ་མ་ཁུ་དཔོན་”ཞེས་ལན་ཏུ་མར་འབྱུང་བ་ཡང་ཉ་བྱ་མ་ཡེ་ཤེས་འོད་དང་ཉ་
བཅུན་བྱང་ཆུབ་འོད་གཉིས་ལ་ངོས་འཛིན། གོང་ས་ལུ་བ་ཆེན་པོས་ཉ་བཅུན་
བྱང་ཆུབ་འོད་ལོ་རྒྱུ་བ་ཤིན་ཏུ་མཁས་པ་ཞིག་ཡིན་གསུངས་ཀྱང་སངས་རྒྱུ་ཆོས་
ལུགས་གྱི་བཀའ་འབྱུར་དང་བཅུན་འབྱུར་ད་ཉ་ལེགས་སྒྲིགས་བྱས་པ་འདི་
ནམས་གྱི་ཁྲིད་ཏུ་ཉ་བཅུན་འདིས་བསྐྱུར་བ་ཡིན་ཞེས་པའི་དཔེ་དེབ་མ་རྟེན།
གང་ཉར་ཉ་བཅུན་བྱང་ཆུབ་འོད་གྱི་སྟན་མཆེད་མོ་བྱང་ཞི་བ་འོད་ནི་ཆོས་
འབྱུང་ཁག་ཏུ་ཁོང་གི་མིང་ཅམ་ལས་མཛད་ནམ་ཅི་ཡོད་སྟོར་བྲིས་པ་ཏ་ཅང་
དཀོན། འོན་ཀྱང་ཁོང་ནི་བོད་ཀྱི་སྤྱི་རྒྱལ་གྱི་གདུང་རྒྱུད་ལས་བྱུང་བའི་ལོ་རྒྱུ་བ་
དང་པོ་དེ་རེད། ཁོང་གིས་བཞུགས་གནས་གཙོ་ཆེ་བ་སྤོ་མིང་གསེར་གྱི་གཙུག་
ལག་ཁང་ཏུ་མཛད། དེར་སངས་རྒྱུ་ཆོས་ལུགས་གྱི་སྟགས་གྱི་རྒྱུད་དང་བཅུན་
བཅོས་ཆེན་པོ་ཁྱོད་རྟོམ་བྱུག་སམ་སྒྲི་ཏའི་སྐད་ནས་བོད་སྐད་ཏུ་བསྐྱུར། དེས་
མ་ཆད་ཁོང་དང་རང་གི་ཆ་བོ་ཁྲི་ཅེ་ལྟེ་གཉིས་གྱིས་བཀའ་བསྐྱེད་ནས་ལོ་རྒྱུ་བ་སྟོ་
ལན་ཤེས་རབ་(1059 - 1109) སྟགས་གྱིས་སྟགས་དང་ཆད་མའི་བཅུན་
བཅོས་སྤོ་མིང་གསེར་གྱི་གཙུག་ལག་ཁང་ཏུ་བསྐྱུར། དེར་བཞེན་འབྱུར་བྱང་

ཁག་ཏུ་ཁོང་གི་མིང་འདི་བཞེན་འབྱུང་། “སྐུ་བརྒྱུར་གྱི་ལོ་རྒྱུ་པ་ཆེན་པོ་བོད་ཀྱི་
 ལྷ་བཅན་པོ་སྐུ་མ་དགེ་སྤྲོད་ཞི་བ་འོད་” ཅེས་པ་དང་ཡང་ “བོད་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་མ་
 བླ་ཞི་བ་འོད་” ཅེས་འདུག འབྱུར་བྱུང་འདི་རིགས་ལ་བརྟག་ན་མོ་བླ་ཞི་བ་
 འོད་ནི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ལས་འགན་སྒྲུབ་སྟེ་ལོ་རྒྱུ་ཡང་དེ་སྒྲུབ་སྟེ་ལས་ཀྱི་ལོ་
 རྒྱུས་ཡིག་ཆ་མེད་པར་མ་ཟད་ཁོང་དང་དུས་མཚུངས་པར་བྱ་རངས་སུ་རྒྱལ་སྲིད་
 འཛིན་མཁན་དང་པོ་ཁོང་གི་ཡབ་ལྷ་ལྷེ་དང་རྗེས་སུ་ཁོང་གི་སྐུན་མཆོད་འོད་ལྷེ་
 སྐུ་མཁར་ཉི་གཟུངས་ཀྱི་བྱི་ཐོག་ཏུ་ཡོད། དེས་ན་མོ་བླ་ཞི་བ་འོད་ལ་ཐོ་མིང་
 གཙུག་ལག་ཁང་དང་དེའི་ཉི་འཁོར་དུ་ཡོད་པའི་གྲུ་གཤིས་ལྷུ་གྱི་སྲིད་དབང་ཅུང་
 ཟད་ཡོད་པ་ལ་བརྟེན་ནས་ “ལྷ་བཅན་པོ་” དང་ “བོད་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་” ཞེས་པའི་གོ་
 གནས་ཀྱི་མིང་ཡང་བེད་སྤྱོད་བྱས་པ་མེན་ནམ་སྟེ། གང་ལྟར་མོ་བླ་ཞི་བ་
 འོད་ནི་བོད་དུ་སངས་རྒྱུས་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་བྱུང་མཐའ་འབྲོམ་སྟོན་རྒྱལ་བའི་
 འབྱུང་གནས་(1004 – 1064) ཀྱིས་སྒྲིལ་གཏོད་པའི་བཀའ་གདམས་པ་ཞེས་
 པའི་རྗེས་འདུག་པ་ཞིག་རེད། དེར་བརྟེན་རང་གི་ཁྲ་བོ་ལྷ་སྐུ་མ་ཡི་ཤེས་འོད་
 ལྟར་དུས་སྐབས་དེར་དར་བའི་སངས་རྒྱུས་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་སྐྱེས་སྤྱི་དང་ཁྱད་
 པར་མ་རྒྱུད་ཀྱི་ཆགས་ལམ་ལ་བཀག་འགོག་བྱས་ཆེར་མཛད། དུས་སྐབས་
 འདི་ཙམ་ཞིག་ནས་བོད་པའི་བསམ་སྒྲུར་བོད་མིས་བཞུན་བཅོས་སྦྲོམ་པའམ་
 དཔེ་དེབ་འབྲི་མེད་པ་དང་གལ་ཉེ་ཆོས་ཀྱི་སྒྲིལ་ལ་བྲིས་པ་དཔེ་དེབ་ཅིག་ཡོད་
 ན་དེ་ངེས་པར་དུ་རྒྱ་གར་གྱི་མཁས་པ་ཞིག་གིས་བྲིས་པ་ཡིན་དགོས་པ་ལྟ་བུ།
 དེར་བརྟེན་ “རྒྱ་དཔེའམ་རྒྱ་གཞུང་” ཞེས་ཏུ་ཅང་གཅིགས་ཆེ་བ་དང་ “བོད་སྦོམ་
 མ་” ཞེས་བོད་མིས་བྲིས་པའི་དཔེ་དེབ་ཅིག་ཡིན་ཆེ་དེ་ཁྲུངས་མེད་དང་དེ་ལ་ཏུ་
 ཅང་གིས་མཛོད་རྒྱུད་བའི་ལུགས་སྒྲིལ་ཞིག་དར། རྒྱ་མཚན་འདི་ལ་བརྟེན་
 ནས་མོ་བླ་ཞི་བ་འོད་ཀྱིས་ཀྱང་བཀའ་ཤོག་ཅིག་བྲིས་ཏེ་དེའི་ནང་དུ་དེ་སྟོན་

《མདའ་དང་འཕང་》པོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དང་། གཏམ་རྒྱུད། ཆོས་ལུང་ཆོག་དང་དད་མོས་ལ་དབྱེད་པ།

པོད་མིས་བཅམས་པའི་སངས་རྒྱལ་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་བསྟན་བཅོས་ཀྱི་མཚན་ཐོ་
བདུན་ཅུ་དོན་གཉིས་ཙམ་བཞེད། དེ་དག་ཆང་མ་ཆད་ལྷན་མིན་ཚུལ་གྱིས་
བཀག་འཁོག་བྱས་ནས་པོད་ཀྱི་སངས་རྒྱལ་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་གདན་ས་མང་པོར་
བཀའ་ཤོག་དེ་ཉིད་རྒྱུལ་སྤྱི་ལོ་1092ལོར་འགྲེམས་སྤེལ་བྱས། ལྷག་པར་དུ་
སངས་རྒྱལ་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་རྫོགས་ཆེན་གྱི་ལྟ་བུ་ལ་དགག་པ་བརྟུན་ནས་སངས་
རྒྱལ་ཆོས་ལུགས་པ་ཆང་མ་“བཀའ་གདམས་པའི་”ལམ་སྲོལ་ལ་འབྱུག་ན་དག་
མཚན་ཆེ་བ་ཡོད་པར་འདོད་དོ།^①

ཁྱི་རྩེ་ལྷེ་བཙན་གྱི་དིང་།

རྒྱལ་པོ་འདིས་རང་གི་མངའ་སྡེར་ཆབ་སྲིད་དང་དཔལ་འབྱོར་སྟོན་བྱ་བ་
གང་བྱས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་ད་ཕན་མ་མཐོང་ལ། ཆོས་རྒྱལ་ནས་བཤད་ན་
རྒྱལ་པོ་འདིས་སངས་རྒྱལ་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་སྤྱིན་བདག་བྱས། ལྷག་པར་མེ་འབྲུག་
ཉེ་སྤྱི་ལོ་1076ལོར་རྒྱལ་པོ་འདི་དང་རང་གི་ཁྲ་པོ་པོ་བྱང་ཞི་བ་འོད་གཉིས་ཀྱིས་
རྒྱ་གར་གྱི་མཁས་པ་དང་པོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུ་བ་མང་པོ་ཐོ་ལིང་གསེར་གྱི་གཙུག་ལག་
ཁང་དུ་གདན་དྲངས་ནས་སངས་རྒྱལ་ཆོས་ལུགས་དར་བའི་ཆེད་དུ་“མེ་པོ་
འབྲུག་གི་ཆོས་འཁོར་”ཞེས་སངས་རྒྱལ་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་སྟོན་ཆེས་མཚན་
སྟན་ཆེ་བ་དེ་བསྟར་ས། དེ་ལྟར་བྱས་པའི་ལོ་རྒྱུས་དུས་སྐབས་དེ་རང་དུ་ལོ་རྒྱུ་བ་
ཆེན་པོ་སྟོ་ལྷན་ཤེས་རབ་(1059 - 1109)ཀྱིས་བྲིས་པ་འདི་བཞེན་འདུག་ཏེ།

“པོད་ཀྱི་དཔལ་ལྷ་བཙན་པོ། རིགས་གསུམ་མགོན་པོའི་སྤུལ་པ། བྱང་
རྒྱུ་མེམས་དཔའི་གདུང་བརྒྱད། མི་རྗེ་ལྷས་མཛད་པ། འབྲུལ་གྱི་རྒྱལ་པོ་
ཤུའི་དག་སྟོང་ལྷ་སྤྲ་མ་ཞི་བ་འོད་ཀྱི་ཞལ་ལྷ་ནས་དང་། དབང་སྟུག་དམ་པའི་

① དབྱེད་ཚོམ་ཨང་གསུམ་པར་གཟིགས།

མངའ་བདག་ཆེན་པོ་ཁྱི་ཙེ་ལྷེ་བཅན་གྱི་ཞལ་ལྷ་ནས་རྒྱལ་པོའི་ཡང་རྒྱལ་པོ་ཆེན་པོ་ཁྱི་དཔོན་གྱི་སྐུ་རིང་ལ། བོད་གྱི་རྒྱལ་ཁམས་སྤྱི་བསྟན་པ་རིན་པོ་ཆེ་དང་ཞིང་རྒྱས་པར་མཛད་པའི་སྤྲད་དུ། ཡོན་གྱི་བདག་པོ་ཆེན་པོ་མཛད་དེ། འཕྱར་མ་དག་པ་ཀུན་བཅས་ཤིང་། མ་འཕྱར་བ་རྣམས་བསྐྱར་བ་དང་། དམ་པའི་ཆོས་རྒྱ་ཆེར་བཤད་ཅིང་། ཆོས་མི་མཐུན་པ་རྣམས་གཏན་དབབ་པའི་སྒྲོ་ནས། བོད་འབངས་ཡོངས་ལ་བྱིན་བཞག་པའི་བྱུགས་དགོངས་གྱིས་རྒྱ་གར་དབྱུགས་སྤྱ་ཀ་མ་ཤྱེ་ལ་(བི་ཀ་མ་ཤྱེ་ལ་)གཙུག་ལག་ཁང་ཆེན་པོ་མཁས་པ་མང་པོ་འབྱུང་བའི་གནས་ནས། པརྟེ་ཉ་མཁས་པ་ཆེན་པོ་དཔལ་སྤྱོད་ལ་ཤྱི་མི་ཏ་དཀའ་བ་ཆེན་པོས་སྐྱོན་བྱངས། ཁ་ཆེའི་གྲོང་ཁྱིམ་དཔེ་མེད་ནས་གྱི་པརྟེ་ཉ་མཁས་པ་ཀུ་མ་ཤྱི་སྐྱོན་བྱངས། བོད་ནས་དབྱུགས་གཙང་ཏུ་བཞི་དང་། ཁམས་རྒྱའི་སྤོ་ཡན་ཆད་གྱི་སྐྱོན་པ་མ་ལུས་པ་དང་། སྤྱོད་མངའ་རིས་སྒྲོར་གསུམ་གྱི་སེར་ཆགས་མ་ལུས་པ་ཅམ་ཞབས་བྱུང་ཆེན་པོར་ཆོགས། སྤྱོད་སྤྲད་གྱི་ལོ་ལྷ་བ་མཁས་པ་ཡང་བྱུག་བསོག་ནས། ཡབ་ལྷེས་ཁྱི་དཔོན་གྱི་བྱུགས་དམ་སའི་སྤྱིང་པོ་ཐོ་ལིང་དཔལ་དཔེ་ལྷེ་ལྷེ་ལྱུན་གྱིས་ཀྱུ་བ་པའི་གཙུག་ལག་ཁང་ཆེན་པོར་པརྟེ་ཉ་དང་བསྐྱར་བྱེད་གྱི་མཁས་པ་རྣམས་གྱིས་ཐེག་པ་ལྷི་ནང་གི་ཆོས་གྲ་མང་པོར་དཔལ་ལྷན་དམ་པའི་ལས་ལ་མཛོན་དགྱེས་པ།.....”ལྟར་རྒྱ།^①

མདོ་ཁམས་སྤྲད་གྱི་རྒྱལ་བྱུག།

གོང་གསལ་བྱི་བྱུག་ཤིས་བཅེགས་དཔལ་ལ་བྱུག་སྐུ་ཡོད་པའི་འབྲིང་པོ་འདྲེ་ལ་བྱུ་བཞི་བྱུང་། བྱུ་གཉིས་པ་བྱི་ལྷེར་འབོད་པ་ཨ་མདོ་ཙོང་ཁའི་ཡུལ་དུ་བྱོན་ནས་ཙོང་ཁ་ཡུལ་ཆེན་བཅོ་བརྒྱད་ལ་མངའ་དབང་བསྐྱར་བ་ཅམ་བཤད་

① 《བསྟན་འཕྱར་བུ་》 བོད་132, ཨང་5719, p. 295 - 5 - 4.

《མདའ་དང་འཕར་》པོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དང་། གཏམ་རྒྱུད། ཆོས་ལུས་ཆོག་དང་དད་མོས་ལ་དཔུང་པ།

ཀྱང་དབང་བསྐྱར་ལུགས་དང་ཆབ་སྲིད་སྐོག་བྱས་རྗེས་ག་རེ་བྱུང་ཡོད་མེད་སྐོར་
གྱི་དཔུང་གཞིའི་ཡིག་ཆ་ད་པན་མ་རྟེན་པས་རེ་ཞིག་ལོ་རྒྱུས་འདིའི་སྐོར་རྒྱས་
སྒྲུབ་ཐེད་མ་རུས་སོ།

ཆོས་སྲིད་ལོ་རྒྱུས་འབེལ་གཏམ་བྱས་པའི་སྐབས།

ཐྱིས་བྱུང་སྐྱར་སྒྲོས་བྱས་པའི་ཆོས་འབྱུང་དང་།

གཏམ་རྒྱུད་ལོ་རྒྱུས་འབྲེས་པའི་རྒྱལ་རབས་ན་མས།

སྤང་བ་གང་འདོད་བཤད་པར་མ་བཅུག་པར།

ལོ་རྟོག་ཉེ་བར་བྱེ་མའི་ལུག་པ་ལ།

གཟིམས་པའི་ཡིག་རྟེན་ཀན་པོའི་ཞལ་ལྷང་རྒྱན།

གསེར་བྱན་འདྲ་བའི་ལོ་རྒྱུས་ཁྲུང་ས་མ་ན་མས།

མཁས་མང་མདུན་དུ་བདག་གིས་སྒྲུབ་བར་བྱས།

བཅན་པོ་ལྷ་སྐས་དར་མ་དང་དེའི་རྗེས་སུ་བྱུང་བའི་རྒྱལ་རབས་སྐོར་གྱི་རོ་
སྒྲོད་ཅིག་འབྲི་དགོས་ཞེས་བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་ནས་བསྐྱལ་བ་ལྟར་སྟོབས་
འབྱོར་གཉིས་ལྡན་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་པ་རན་སའི་མཛེས་བརྗེད་ཆེ་བའི་རྒྱལ་ས་པ་རི་
སི་ལ་ཡོད་པའི་ཚན་རིག་ཞིབ་འཇུག་གི་སྟོབ་གཉེར་ཁང་ཆེན་མོའི་ཞིབ་དཔྱད་པ་
ཨ་མདོ་ཚོང་རྒྱ་བ་མཁར་ཆེའུ་བསམ་གཏན་རྒྱལ་མཚན་གྱིས་སྤྱི་ལོ་༡༩༥༩ལོར་
ཟླ་བ་བདུན་པའི་ཆེས་སྐྱུ་མ་ཅུའི་ཉིན་མཇུག་རྗེས་པར་བྱས།

༡༡། ལྷ་ལྷ་མ་ཡེ་ཤེས་འོད་ཀྱི་བཀའ་ཤོག་ལ་དབྱེད་པ།

ཕ་རྒྱུད་ས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ལྷ་ལྷ་མ་ཡེ་ཤེས་འོད་ཀྱི་བཀའ་ཤོག་སྐོར་བསྐོ་གླིང་མ་
བྱས་གོང་། རྒྱལ་པོ་དེ་པའི་ལོ་རྒྱུས་སྐོར་རགས་ཙམ་གླིང་ན་ཕན་པ་ཅུང་ཟད་
ཡོད་པར་སྐྱམ། རྒྱལ་པོ་དེ་ནི་དུས་རབས་བཅུ་པའི་རྗེས་ཀྱི་པོད་བཙན་པོའི་
རྒྱུད་ལས་འབྲུངས་པའི་མི་ལྷ་འི་གས་ནས་སྐྱན་གྱགས་ཆེ་ཤོས་ཙན་གྱི་མི་ལྷ་ཞིག་
ཡིན་ལ། ཁོང་གིས་པོད་ཀྱི་བྱ་བ་ཚོགས་སྲུང་གོན་རྩེ་བསྐྱུན་ནས་སངས་རྒྱལ་ཆོས་
ལུགས་ཀྱི་བསྐྱེད་པ་སྤྱད་གསོ་མཛད་ཡོད། ང་ཆོས་དཔན་ཁོང་གིས་སྐབས་དེ་
ཤེད་དུ་དར་བའི་ཆོས་ལ་དེ་ཙམ་གྱིས་སྒོ་ཁ་ཁེངས་པ་མཛད་ཀྱི་མེད་ལུགས་དང་།
དེ་པས་ལོ་ཆེན་རིན་ཆེན་བཟང་པོ་(958—1055) སོགས་ཁ་ཆེར་བཟངས་
ནས་ངེས་དོན་གྱི་བྱ་བ་པའི་བསྐྱེད་པ་འཆོལ་བཅས་མཛད་པ། དེ་བཞིན་ཁོང་
གིས་འཇིག་རྟེན་གྱི་ནོར་ལོངས་སྤྱོད་སྤངས་ནས་ནང་པའི་བཙན་པོ་ཞིག་མཛད་
ནས་མཆན་ལའང་ཡེ་ཤེས་འོད་① ཅེས་བཏགས་པ་བཅས་ལས་དེ་མིན་གྱི་ཁོང་གི་
གནས་ཚུལ་མང་པོ་བྲིས་པ་མི་འདུག

ཁོང་གིས་སྐྱ་ཆེ་སྤང་ནི་གར་ལོག་གི་བཙན་ཁང་དུ་བསྐྱུལ་གནང་ཞེས་
གྲགས། ཁོང་གི་ཆ་བོད་རྒྱུ་ལོད་ཀྱིས་སྤྱི་ལོ་1042ལོར་དཔལ་ལྷན་ཨ་ཉི་ག་
པོད་དུ་གདན་དྲངས།② ཡེ་ཤེས་འོད་ཀྱིས་རྩོ་བོ་རྗེ་པོད་དུ་གདན་དྲངས་ཐུང་ཆེ་

① པོད་ཀྱི་ལྷ་བཙན་པོ་སྐོབ་དཔོན་བྱང་རྒྱལ་སེམས་དཔའི་ལྷ་ལྷ་མ་《བསྐྱེད་འབྱུར་》
པོད་142, ཡང་5799, p. 67—1—4.

② 《རྩོ་བོ་རྗེ་དཔལ་ལྷན་མེ་མཛད་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་རྣམ་ཐར་》 pp. 105—9.

སྒྲིག་གར་ལོག་^③གི་བཅོན་ཁང་དུ་བསྐྱལ་གནང་མཛད་པའི་དཔལ་པོའི་སྤྱད་བཟང་ལ་མྱིས་གྱི་ནང་པ་སངས་རྒྱས་པའི་གྲུབ་མཐའ་འཛིན་པ་རྣམས་གྱིས་ཡང་ནས་ཡང་དུ་བསྐྱེད་པ་བརྒྱུད་མཛད་ཡོད། འོན་ཀྱང་། གང་གསལ་ཡེ་ཤེས་འོད་དང་འབྲེལ་བའི་གཏམ་རྒྱུད་གྱི་ནང་དོན་རྣམས་དང་དེ་སྐབས་སུ་ཐོན་པའི་དབྱད་ཡིག་དཔེར་ན་《རིན་ཆེན་བཟང་པོའི་རྣམ་ཐར་》ནང་གི་ནང་དོན་གཉིས་འགལ་སྒྲར་ལངས་འདུག་《རིན་ཆེན་བཟང་པོའི་རྣམ་ཐར་》ནང་དུ་ལྷ་སྒྲ་མ་ཡེ་ཤེས་འོད་ནི་གར་ལོག་གི་བཅོན་དུ་མ་ཡིན་པར་དེ་སྤྱན་བཞེས་རྗེས་མཐའ་མ་མཐོ་ལྗང་རང་དུ་སྐྱེ་གཤེགས་ཚུལ་འཁོད་ཡོད་པ་ལྟ་བུའོ།^④

ལྷ་སྒྲ་མ་ཡེ་ཤེས་འོད་ནི་གཅེན་གཅུང་གཉིས་ལས་གཅེན་དང་ཁོང་གིས་རབ་བྱུང་གི་ལྔ་མ་པ་སྒྲངས་གནང་མཛད་ཚུལ་ནི་ཁ་གཅིག་གྲགས་དུ་བྱེད། འོན་ཀྱང་། གཅེན་གཅུང་གཉིས་ལ་སྤྱིར་དེ་དང་ཁོར་རེ་ཞེས་འབོད་ཚུལ་མཆིས་ནའང་། ཡེ་ཤེས་འོད་ལ་སྤྱིར་དེ་འཇམ་ཡང་ན་ཁོར་རེ་ཞེས་འབོད་པ་ཡིན་ཞེས་ཆོག་ཐག་བཅད་ནས་བཤད་ཐབས་བྲལ། མིང་དེ་གཉིས་ནི་བོད་རིགས་ཤིག་གི་ངོས་ནས་བརྒྱུད་ན་ཡ་མཚན་ཆེ་བའི་ཐ་སྤྱད་ཅིག་ཡིན་ལ། དེ་གཉིས་ཀྱི་དོན་དག་ཅི་ཡིན་སྐོར་འབྲེལ་བཤད་གསལ་པོ་ཞིག་ཚུབ་དགའོ། འོན་ཀྱང་། སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ལྷ་སྒྲ་མ་ཡེ་ཤེས་འོད་གིས་དུས་

③ ཏུར་གཏི་འི་མི་རིགས་སམ་རྒྱལ་ཁམས་ཅིག་ལྟེ་གནང་པོའི་དུས་སུ་མངའ་རིས་ཀྱི་བྱང་ངོས་སུ་ཆགས་སྐད། མི་རིགས་དེ་དང་བོད་རྒྱལ་རབས་དབར་འབྲེལ་བ་བྱུང་བའི་དུས་ནི་དུས་རབས་བརྒྱད་པའི་སྐབས་ནས་ཡིན་ལྟེ་“གར་ལོག་གི་ཕོ་ཉེས་ཐུག་བཅའ་” (《ལྷ་སྒྲིབ་བམ་པོ་གཉིས་པ་》 p. 71—2—3) ཞེས་པ་ལྟར་དང་། བོད་དུ་འདུལ་བའི་བརྟན་པ་གཤིག་པའི་སྐབས་སུ་བོད་ཀྱི་བཙུན་པ་གསུམ་མངའ་རིས་སུ་བསྐྱེད་པ་དང་། དེ་ནས་གར་ལོག་བརྒྱུད་ཡ་མཛད་ཀྱིས་དུ་ཐེབས་པར་གྲགས་ (《དུ་ལྷ་སྒྲ་ཆོས་འབྱུང་》 p. 895. གར་ལོག་གི་སྐོར་བར་ཐོད་1945: 41—44, 60—62ལ་གཟིགས་པར་འཇུག)

④ 《རྣམ་ཐར་ཤེས་ལྡན་ལུ་གྱ་རྒྱུད་》 p. 95.

《མདའ་དང་འཕང་》བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དང་། ༡༩༩༩་ཟླ་༡༡ ཚེས་ལྷ་ཚོགས་དང་དང་མོས་ལ་དཔུང་པ།

རབས་བཅུ་བརྒྱད་པའི་བར་དུ་དེ་ལ་འགྲེལ་བཤད་བྱས་མིང་། ཀ་ཐོག་ཆེ་དབང་
ལོ་རྒྱུས་(1698—1755) མངའ་རིས་གྲང་ཐང་ཡུལ་ན་མཆེས་པའི་མཆོད་
རྟེན་རྟེན་པ་ཞིག་གི་ནང་ནས་དཔེ་ཆ་ཐར་ཐོར་རྟེན་གནང་ཞིང་། དཔེ་ཆ་དེའི་
ནང་སྤྱང་དེ་ནི་དྲང་སྤྱང་ལྟེ་དང་། ཁོར་རེ་ནི་འཁོར་ལ་ལྟེ་ཡིན་པར་འཁོད་
འདུག་ཅེས་གསུངས།^⑤ དེ་བཞིན་ཁོང་གིས་ཐེ་ཆོམ་དང་བྲལ་བའི་ངང་ནས་སྤྱང་
དེ་ནི་གཅེན་པོ་ཡིན་ལ་དེ་ཡི་མཆོན་ལ་ལྟ་སྟེ་མ་ཡེ་ཤེས་འོད་དང་། ཁོར་རེ་ནི་
གཙུང་པོ་ཡིན་ཞེས་ཆོས་འབྱུང་མང་ཆེ་བའི་ཤོད་སྟོལ་དང་རྒྱལ་གྱིས་ཚུགས་ནས་
གསུངས་ཡོད་དོ།^⑥

ཏུན་རྟོང་གི་ཡིག་རྟིང་ཨང་PT 8497ནང་དུ། ཏུས་རྒྱུད་ཀྱི་མཆོད་རིམ་
བཞིན་བསྐྱེགས་པའི་ཐོད་བཅན་པོའི་མཆོན་ཐོ་ཞིག་ཡོད། དེའི་ནང་བཟླ་ཤིས་
མགོན་གྱི་འོག་ཏུ་བཅན་པོ་ཨ་ཙ་ར་ཞེས་པ་ཞིག་འཁོད་ལ།^⑦ ད་ལྟོ་འང་ཡིག་ཆ་
ཆང་མས་བཟླ་ཤིས་མགོན་ནི་ལྟ་སྟེ་མ་ཡེ་ཤེས་འོད་གཅེན་གཙུང་གཉིས་ཀྱི་ཡབ་
ཡིན་ཚུལ་ར་འཕྲོད་བྱེད་ལ། ཁོ་བོས་ལྟར་ན། བཅན་པོ་ཨ་ཙ་ར་ཞེས་པ་དེ་ནི་
ཡེ་ཤེས་འོད་ཡིན་པ་ལས་གཞན་སུ་ཞིག་ཀྱང་མ་ཡིན་ནོ།^⑧ རོན་དངོས་ཐོག་ལྟ་སྟེ་

⑤ 《ལྟ་བཅན་པོའི་རབས་》 p. 348.

⑥ 《བུ་རྟེན་ཆོས་འབྱུང་》 p. 905; ཁོ་རེ།; 《དེ་བ་ཐེར་སྟོན་པོ་》 ཀ་ ལྟེ་བ་1962:
ཁོ་རེ། འོན་ཀྱང་ཡང་ཁ་ལྟེ་བ་. 106, 2: སྤྱང་དེ་; 《རོ་བོ་རྩེ་དཔལ་ལྡན་མར་མེ་མཛད་ཡེ་
ཤེས་ཀྱི་ནམ་ཐར་》 p. 102: ཁོར་རེ། འོན་ཀྱང་《ཆོས་ལ་འདུག་པའི་སྟོན་》 p. 344—
1: ཁྱིད་པལ་སྤྱང་དེ།

⑦ རྟེ་ཁྱིན་1924: 17.

⑧ ཡུམ་བཙན་གྱི་རྒྱུད་ནང་དུ་‘བཅན་པོ་ཨ་ཙ་ར་’ ཞེས་པ་ཞིག་མཐོང་རྒྱ་འདུག་
ནའང་དེ་ནི་ལོ་རྒྱུས་སྐྱེག་སྤྱང་ས་ཀྱི་ཐང་ནས་ཆོས་ཀྱི་དྲག་པའི་སྟོན་འདུག་པས་དོས་འཛིན་
བྱེད་དགོ། 《རོ་བོ་རྩེ་དཔལ་ལྡན་མར་མེ་མཛད་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ནམ་ཐར་》 p. 100 ལ་
གཟིགས།

མའི་མཆན་གཞན་ལ་བོད་ཀྱི་ལྷ་བཅན་པོ་སྐྱབ་དཔོན་ཞེས་ཀྱང་འབོད་སྟེ་ལ་
ཡོད།^⑨ ལྷ་བཅན་པོ་དེའི་མཆན་འཁོད་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ཟིན་ཐོ་གཞན་ཞིག་ནི་སྟེ་
རན་ཁ་ཡིས་ཉ་བོ་དགོན་པ་ཆགས་པའི་སྟེ་ཞེས་པའི་ཡུལ་ནས་རྟེན་པའི་བྲག་
བཀོས་ཡིག་ཐོག་དུ་གསལ། ཁོང་གིས་གསུངས་པ་ལྟར་ན། བྲག་བཀོས་ཀྱི་ཡི་
གཏེ་དག་གི་ཁྲིད་དུ་ལྷ་སྐྱ་མ་ཡེ་ཤེས་ཞེས་པའི་མཆན་དེ་གསལ་ཞིང་བྲག་བཀོས་
ཀྱི་ཡིག་ཐོང་མཇུག་མའི་ཆོག་རྣམས་ནི་ཡལ་ནས་གསལ་གྱི་མི་འདུག^⑩ དེ་ལས་
གཞན་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་ནི་རྒྱལ་པོ་དེ་པའི་རྒྱལ་སྐྱོར་^⑪ འོག་མཐོ་ཁྲིང་^⑫
ལྷ་ཁང་བཞེངས་པ་དང་། ད་དུང་ཁོང་གིས་ཁ་ཆེའི་ཡུལ་གྱི་སངས་རྒྱས་ཆོས་
ལུགས་པ་འགའ་ཞིག་ཀྱང་མངའ་རིས་སུ་གདན་དྲངས་ཚུལ་ཡང་བཟོད་དོ།

བོད་ཀྱི་ནང་པ་སངས་རྒྱས་ཀྱི་སྐུ་མཐའ་འཛིན་པ་རྣམས་ཀྱིས་རྒྱལ་པོ་
འདི་ནི་དེ་སྟེན་གྱི་བོད་བཅན་པོ་འགའ་ཞིག་དང་འདྲ་བར་བྱང་ཆུབ་སེམས་
དཔའ་ཞིག་ཡིན་པར་ངོས་འཛིན་བྱ་སྟེ་ལོད། ལྷ་སྐྱ་མ་ཡེ་ཤེས་འོད་གྱི་སྐྱ་ཆ་པོ་
བྲང་ཞི་བ་འོད་གྱིས་བཅམས་པར་གྲགས་པའི་ལྷ་སྐྱ་མར་བསྟོད་པའི་ཚཱ་ཡིག་
ཅིག་ནང་དུ་ལྷ་སྐྱ་མའི་མཆན་དུ་སྐྱ་མ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཡེ་ཤེས་འོད་^⑬
ཅེས་བྲིས་ཡོད། རྒྱས་རབས་བཅུ་གཅིག་པའི་རྗེས་སུ་བྱོན་པའི་ས་སྐྱ་པའི་ཚཱ་
པ་པོ་བསོད་ནམས་ཅེ་མོས་(1142—1182)^⑭ ལྷ་སྐྱ་མ་ཡེ་ཤེས་འོད་འཛིག་

⑨ མཆན་དང་པོར་གཟིགས།

⑩ ཟླ་རན་ཁི་1914, Pt. 1: 19; རྟེན་ཆ་1935: 112.

⑪ 《བསྐྱེད་འགྱུར་》 བོད་141—142, ཡང་5799.

⑫ 《རྣམ་ཐར་ཤེས་ཐོང་ལུ་གྱ་རྒྱུད་》 p. 89.

⑬ 《བསྐྱེད་འགྱུར་》 བོད་73, ཡང་3335, p. 213—4—6.

⑭ 《ཆོས་ལ་འཇུག་པའི་སྐྱོད་》 p. 344.

《མདའ་དང་འཕང་》ཐོད་གྱི་ལོ་རྒྱུས་དང་། གཏམ་རྒྱུད། ཆོས་ལུང་ཆོག་དང་དང་མོས་ལ་དཔུང་པ།

ནི་ན་དུ་ཚུན་པ་འེ་སྐོར་སྐོར་པ་ཤུག་ཐུབ་པས་《མདོ་སྤྱིང་རྩེ་པད་དཀར་》^⑮དང་
《འཇམ་དཔལ་ཙ་རྒྱུད་》^⑯ནང་ལུང་བསྟན་མཛད་ཚུལ་གསུངས་ཡོད།

ཁོ་པོས་འདིར་སྤྱིང་པ་འེ་བཀའ་ཤོག་ཅེས་པ་དེ་ནི་སྤྱིང་ཡིག་གི་རྣམ་པ་ཞིག་
ཡིན། ཚེད་གཞི་ཅན་གྱི་སྤྱིང་མ་བའི་ཚེ་མ་པ་པོ་སོག་རྫོག་པ་སྟོ་ཤོས་རྒྱལ་མཆན་
(1552—1624) གྱི་ཚེ་མ་ཡིག་ཚུགས་སྤྱིག་གི་ཁོད་དུ་ཚེ་མ་ཡིག་ཐོར་བྱ་འགའ་
ཞིག་ཡོད་པ་དེ་དག་ནི་བཀའ་ཤོག་དེའི་དགག་ལན་ཡིན་པ་རེད།^⑰ དེ་ནི་ཉ་ལམ་
《དཔག་བསམ་ཐོན་བཟུང་》^⑱ ནང་གི་དུམ་བྱ་ཞིག་ཤུད་པའི་དཔེ་ཆ་གཅིག་ཤུ་
དེ་རང་ཡིན། སོག་རྫོག་པའི་ཚེ་མ་ཡིག་ཐོར་བྱ་དེ་གཉིས་ལས་ཚེ་མ་ཡིག་དང་པོ་
དེ་ནི་བཀའ་ཤོག་ནང་གི་དུམ་བྱ་རེ་རེ་དྲངས་ནས་དགག་པ་བསྟོན་པའི་ནང་
དོན་རྣམས་ཡིན། དགག་ལན་ནང་དུ་བཀའ་ཤོག་གི་ཆོག་ཟིན་ཆ་ཆར་ནང་
འདྲེན་བྱས་ཡོད་པས་དེ་དགག་ལན་རང་ལས་རྩ་ཆེ་དང་དཔུང་གཞིའི་རིན་ཐང་
ལྡན་པ་ཞིག་ཡིན། འོན་ཀྱང་། སོག་རྫོག་པས་དགག་ལན་^⑲གཉིས་པ་དེའི་
ནང་དུ་ཐུབ་མཐའི་འཐེན་འཕྱར་གྱི་ལྟ་བ་འགའ་ཞིག་གསུངས་ཡོད། ཁོང་གིས་
སྤྱིང་མ་བའི་ཐུབ་མཐར་སྤྱིང་སྟོབ་གནང་བ་དང་སྤྱིང་པ་བཀའ་ཤོག་ནང་དུ་སྤྱིང་
མ་བར་སྟན་འབྱེན་མཛད་པའི་ནང་དོན་ཅི་ཡང་མེད་ཚུལ་ཡང་གསུངས་ཡོད།^⑳
སོག་རྫོག་པའི་འདོད་ཚུལ་དེ་ལ་ཡིད་རྟོན་བྱུང་བའི་ཆ་གང་ཡང་མེད་པར་སྟུམ།
དེ་ཡང་བཀའ་ཤོག་དེ་བྲིས་སྐབས་སུ་སྤྱིང་མ་བའི་ཐུབ་མཐའ་དང་སྤྱིང་པ་གསར་

⑮ 《བཀའ་འཁྱར་》 བོད་29, ཨང་780.

⑯ 《བཀའ་འཁྱར་》 བོད་6, ཨང་162.

⑰ 《དེས་དོན་འབྱུག་ཐུ་》 pp. 435—44.

⑱ 《དཔག་བསམ་ཐོན་བཟུང་》 ཞེབ་248b.

⑲ 《དེས་དོན་འབྱུག་ཐུ་》 pp. 444—62.

⑳ 《དེས་དོན་འབྱུག་ཐུ་》 pp. 436, 459.

མ་ཞེས་པ་སོགས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་ཅི་ཡང་ཐོན་མེད་ལ། བཀའ་ཤོག་གི་དམིགས་སའི་ཡུལ་ཡང་སྐབས་དེ་ཤིང་དུ་དར་བའི་སྐགས་ཀྱི་ལྷགས་སྤྱི་ཙམ་ལ་ཡིན་པ་ལས་དམིགས་སྤྱི་བཀའ་བའི་ཡུལ་གང་ཡང་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ། འོན་ཀྱང་། ང་ཚོས་བཀའ་ཤོག་ལ་བལྟ་སྐབས། དེས་སྤྱན་འབྱེན་བྱ་ཡུལ་ནི་རྒྱུད་གསང་བ་སྟེང་པོ་ལྟ་བུ་ལགས་ཤིང་། སྐགས་དེའི་སྐར་ཁོ་བོས་མཐུག་དུ་ཞིབ་སྒྲིང་བྱ་རྒྱུ་དང་། དེ་ནི་སོག་རྒྱུག་པས་དགག་ལན་བཅམས་པའི་དགོས་པ་འཇ་དམིགས་ཡུལ་ཡིན་པར་སེམས། སོག་རྒྱུག་པས་རང་ཚུལ་ནང་དུ་ཐུབ་མཐའི་འཐེན་འཁྲེར་གྱི་ལྟ་བ་འཛིན་པས་ན་དེས་བཀའ་ཤོག་གི་ནང་དོན་ངེ་མ་ངེ་བཞིན་དུ་ཤེས་རྟོགས་བྱ་རྒྱུར་ཕན་པ་ཆེར་མི་ཐོན། འོན་ཀྱང་། འདིར་ཡིད་མགུ་བ་ཞིག་ནི་ཁོང་གིས་དགག་ལན་ནང་བཀའ་ཤོག་ཆ་ཆང་ཞིག་མཁོ་འདོན་གནང་བ་དེ་ལགས།

བཀའ་ཤོག་ཐོག་དུ་སྤྱད་ལྷ་སྐྱ་མ་ཞེས་བྲིས་འདུག སོག་རྒྱུག་པས་སྐབས་དེའི་སྤྱད་ལྷ་སྐྱ་མ་ཞེས་པ་ནི་ཡེ་ཤེས་འོད་ལ་གོ་དགོས་ཞེས་གསུངས་པ་ནི་བདེན་གཏམ་ཞིག་གོ།^① བྱ་སྟོན་རིན་ཆེན་གྱུབ་གྱིས་ཡེ་ཤེས་འོད་གྱིས་སྐགས་ལོག་སྤྱན་འབྱེན་ཞིག་བཅམས་གསུངས་པ་ནི་བཀའ་ཤོག་འདི་ཉིད་ཡིན་པར་ངས་^② ཚད་རྟོག་ཅན་གྱི་མི་ལྟ་འབྲི་གྲང་དཔལ་འཛིན་^③ གྱིས་བཀའ་ཤོག་ནི་ཡེ་ཤེས་འོད་གྱིས་བྲིས་གནང་མཛད་པར་ངོས་འཛིན་གནང་གི་ཡོད། གཞན་ཡང་ཁ་གཅིག་གིས་དེ་ནི་བྱང་རྒྱུབ་འོད་གྱིས་མཛད་དོ་ཞེས་ཟེར་སྟེ་ཡོད་ནའང་ང་ཚོར་དེ་ལྟར་ཡིན་མིན་གྱི་ཁ་ཆོན་གཙོད་པའི་དཔང་རྟགས་གང་ཡང་མ་མཆིས་སོ།^④

① 《ངེས་དོན་འབྱུག་སྒྲུ》 pp. 436, 444.

② 《བྱ་སྟོན་ཆོས་འབྱུང་》 p. 1049.

③ 《ཆོས་དང་ཆོས་མ་ཡིན་པ་ནམ་པར་འབྱེད་པ་》(《ངེས་དོན་འབྱུག་སྒྲུ》ལས་དྲངས་) pp. 388—89.

④ 《དཔག་བསམ་སྒྲོན་བཟང་》ཞེས་248b; དུ་ཆེད་དེ་སེག་1973: 40.

བཀའ་ཤོག་ནི་དུས་རབས་བརྒྱ་པ་དང་དུས་རབས་བརྒྱ་གཅིག་པའི་འགོ་
 ཅམ་ལ་དར་ཞིང་མཆིས་པའི་གསང་སྤྲུག་གམས་ལེན་བྱ་ཚུལ་ལ་དམིགས་ནས་
 བཀྲམ་པའི་ཡིག་ཆ་ཞིག་ཡིན། ཞི་བ་འོད་ཀྱིས་མཛད་པའི་བསྟོད་ཆོག་ལྟར་ན།
 ཡེ་ཤེས་འོད་ཉིད་སྐབས་དེ་ཤིང་དུ་དར་བའི་ཆོས་ལུགས་ཉམས་ལེན་བྱེད་ཚུལ་
 དང་། ལྷག་པར་དུ་སྦྱར་བ། སྦྱོལ་བ་དང་། ཆོག་སྤྱོད་ཆོས་པའི་ཐ་སྙད་ནང་
 དོན་ཁག་ལ་ཤིན་ཏུ་དོགས་ནས་ཁོང་གི་ཞལ་ནས། གཞན་ཡང་གསང་སྤྲུག་
 སྤམ་དོན་བྱུང་གྱུར་ཅིང་། སྦྱར་སྦྱོལ་དང་ནི་ཆོག་སྤྱོད་ལ་སོགས་པས་སྤྲད། འདི་
 རྒྱལ་སྤོན་དེས་བཅུ་ལ་(བཅུ་ལ་)ཐུར་བཀའ་སྤྲུག་གཉིས་ཀྱི། ལོ་རྒྱུ་རིན་ཆེན་བཟང་
 པོ་ཁ་ཆེར་བཟང་ས། མཆོག་གསུང་ས་མོ།

⑤ མཆོན་34ལ་གཟིགས།

⑥ 《བསྟན་འཕྲུར་》པོད་73, ཡང་3335, p. 212—5—1) སྤྱི་ལོ་1027ལོར་
 རིན་ཆེན་བཟང་པོ་དགྲའ་ལོ་བདུན་བཅུན་ལེབས་ཀྱི་ཡོད། ཁོ་པོའི་ལྷ་ཚུལ་ལ་བཀའ་ཤོག་
 དེ་ནི་སྤྱི་ལོ་985མོན་ནས་བཏང་ཐོན་ཡོད། 《རྣམ་ཐར་ཤེས་ལྡན་ལུ་གྲུ་རྒྱུད་》ལྟར་ན།
 རིན་ཆེན་བཟང་པོ་དགྲའ་ལོ་13སྐབས་ལྷ་རབ་བྱུང་གི་སྟོན་པ་བཞིས་(970ལོ་) p. 86.
 པ་དང་། དགྲའ་ལོ་བཅོ་བརྒྱད་སྐབས་ལྷ་(975ལོ་) p. 57. ཁ་ཆེའི་ཡུལ་དུ་ལེབས། དེ་
 རྣམ་ཁ་ཆེའི་ཡུལ་དུ་དགྲའ་ལོ་27མ་སྤྱིབས་བར་བཞུགས་(985ལོ་) p. 86. ཁོང་རང་གི་
 འཁྲུངས་ཡུལ་གངས་རྒྱུང་ས་སྤྱིར་ལོག་རྒྱུ་ལྱི་ལོ་རྒྱུས་བར་དེམ་དག་《རྣམ་ཐར་ཤེས་
 ལྡན་ལུ་གྲུ་རྒྱུད་》ནང་དུ་གསལ་པོ་བསྟུགས་མི་འདུག རིན་ཆེན་བཟང་པོ་ལོད་དུ་སྦྱར་
 ལོག་མཛད་རྒྱུ་ལྷ་རབ་བྱུང་སྐབས་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ཚུལ་པོའི་མཆོད་གནས་མཛད་པ་དང་།
 རྒྱལ་པོ་དེ་ལ་ལྷག་རྒྱུག་མཛད་ནས་ལྷ་རབ་བྱུང་སྐབས་ཁ་ཆེར་ལྷ་ཁང་བཞེངས། དེ་དང་དུས་
 མཆོད་ས་ཁོང་གིས་ཡེ་ཤེས་འོད་ལ་ལྷག་རྒྱུག་མཛད་ནས་གྲུ་གཤིས་དཀོའི་དགོན་པ་གསར་
 བཞེངས་མཛད། ལྷ་ཁང་དེ་ལོགས་གྲུབ་ཐོན་རྒྱུ་ལོ་ཤེས་འོད་ཀྱིས་རིན་ཆེན་བཟང་པོ་
 སྤམ་ཡང་ཁ་ཆེའི་ཡུལ་དུ་སྤམ་རིན་ཆེན་བཟང་པོ་ཁ་ཆེའི་ཡུལ་ནས་ལོད་དུ་ལེབས་སྐབས་
 ཡུས་པའི་དཔེ་ཆ་ལེན་རྒྱུ་དང་ཁ་ཆེའི་བཟོ་རིག་ལ་མཁས་པའི་མི་སྟོན་གདན་དྲངས་དུ་གཏོང་
 གཞན་མཛད། དེ་དུས་ཡེ་ཤེས་འོད་ཀྱིས་ཁྱེའི་15ཅམ་རིན་ཆེན་བཟང་པོ་དང་འཁྲུགས་
 རྣམ་ཁ་ཆེའི་ཡུལ་དུ་ཆོས་སྦྱོབ་དུ་བཏང་། (p. 90—91) རིན་ཆེན་བཟང་པོས་ཁ་ཆེའི་
 ཡུལ་དུ་ལོ་རྒྱུག་ཅམ་བཞུགས་པ་དང་ཁོང་པོ་དུ་སྦྱར་ལོག་མཛད་རྒྱུ་སྤམ་ཡུལ་ནས་ལོད་པོ་མ་
 འགོར་བར་ཡེ་ཤེས་འོད་འདས། དེར་བརྟེན། ཡེ་ཤེས་འོད་ནི་དུས་རབས་བརྒྱ་པའི་དུས་
 མཐུག་དུ་འདས་པར་སྟམ་མོ།

དུས་རབས་བརྒྱད་པའི་སྐབས་ནས་བརྒྱུད་། གསང་ཐུགས་ཀྱི་གཞུང་དང་ལྷག་
 པར་དུ་ནལ་འཕྱོར་བྱ་མེད་ཀྱི་གསང་ཐུགས་སྐོར་ཉམས་ལེན་བྱེད་ཚུལ་ལ་དོགས་
 སྲིབ་སྐྱོད་པ་དང་། མཐའ་མ་རྒྱལ་པོའི་བཀའ་མེད་པར་གཞུང་དེ་དག་པལ་
 རྒྱར་བྱེད་མི་ཆོག་པར་གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད་པ་རེད།^① འོན་ཀྱང་། བཅན་
 པོའི་རྒྱལ་རབས་ཐོར་ཤིག་ཏུ་སྤང་རྒྱུ་། བོད་དུ་གསང་ཐུགས་ཉམས་ལེན་བྱེད་
 ཚུལ་ཤིན་ཏུ་བྱུང་བ་དལ་དུ་སྤང་ཡོད། ལྷོ་ཀྱི་དབྱུང་ཡིག་^②འགའ་ཞིག་ནང་དུ་
 སྐབས་དེ་ཤིད་དུ་གསང་ཐུགས་ཉམས་ལེན་གནང་མཁན་ཁག་གཅིག་འཁོད་
 ཡོད་པ་སྟེ། དཔེར་ན། ཡར་ཆོ་བན་དེ་བཅོ་བརྒྱད་དང་། ཤུལ་ཐབས་སྟོན་པོ་
 ཅན། ཡ་ཅར་དམར་པོ་^③བཅས་ལྟ་བུའོ། མོང་གསལ་མཆན་དེ་དག་ནི་ཅུང་
 རྩ་བའི་དབྱུང་གཞིའི་ཡིག་ཆའི་ཐོག་མི་གསལ་ཡང་། སྐབས་དེ་དུས་སྤྱི་གསང་
 ཐུགས་ཀྱི་རིག་གཞུང་ཉམས་ལེན་གནང་མཁན་ཆོར་‘བཀའ་ཤོག་’ནང་དུ་
 འབའ་འཛི་བ་ཞེས་^④ཟེར་ཚུལ་འཁོད་ཡོད། དེའི་སྐོར་《སྐབ་བཞེད་》ནང་ལྷ་

① 《སྐབ་བཞེད་ཀྱི་ཀྱིས་》p. 73—4—6; དུ་སྟོན་རིན་ཆེན་གྱི་《རྒྱུད་ལྷོ་ལྷོ་འི་
 རྒྱལ་པར་བཞག་པ་རིན་པོ་ཆའི་མཛེས་རྒྱན་》p. 127; དང་《གསང་འདུས་རྒྱུད་འགྲེལ་
 བཤད་ཐབས་》p. 76.

② དག་དབང་སྟོ་བཟང་རྒྱ་མཆོའི་《བོད་ཀྱི་དེབ་ཐེར་དབྱེད་ཀྱི་རྒྱལ་མའི་སྤྱི་
 དབྱུངས་》ཙམ་ན་སྤྱི་1967. p. 107: ཡ་ར་མོ་; 《དཔག་བསམ་སྟོན་བཟང་》ཞེས་
 29; 《དེས་དོན་འབྲུག་སྤྱི་》p. 463.

③ ཁོང་གི་མཆན་ལ་གསང་བ་ཤེས་རབ་བཅས་པའི་གསང་བ་ཞེས་ཞུ་ལ་ཡུལ་ཡོ་
 རྒྱུ་ཞེས་པ་ནས་ཡིན་པར་གྲགས། ཁོང་གིས་“ཆགས་ལམ་ཐིག་ལའི་སྐོར་”ཞེས་པའི་ལྷ་
 བ་སྟེལ་ནས་རབ་བྱུང་བ་མང་པོ་སྤྱི་པལ། འགྲོས་གཞོན་ཏུ་དཔལ་ལྷན་ན་མཁས་པ་དེ་
 བོད་དུ་ཐོངས་གཞིས་ཅན་ཞབས་ཀྱིས་བཅགས་པ་ཡིན། དེ་ཡང་ཐོངས་དང་པོ་ནི་ཡ་ཉི་ཤ་
 བོད་དུ་མ་ཐེབས་པའི་སྟོན་དུ་ཡིན་ལ། སྐབས་དེར་ཁོང་ས་ཆེན་(ཀུན་དགའ་སྤྱིང་པོ་
 1092—1158)ཀྱིས་དགེ་བའི་གཤེས་གཞིར་དུ་བསྟེན་པར་མཛད་《དེབ་ཐེར་སྟོན་པོ་》
 དེའི་འགྲུར་མ། རྩ་རིག་1949: 1050 མཁས་པ་འདི་ནི་ཆོད་གཞི་ཅན་ཞིག་ཏུ་འགྲུར་
 ཡོད་ནའང་རྒྱལ་དབང་སྟོ་བཟང་ལ་ཐོངས་དེའི་རྒྱལ་སྟོན་མཛད་ཡོད།

④ 《དེས་དོན་འབྲུག་སྤྱི་》ཡི་པར་མ་གཞན་ཞིག་ནང་དུ་‘འབན་འཛི་’ཞེས་འཁོད་
 ཡོད་ནའང་། 《སྐབ་བཞེད་》p. 86, 1. 19: རན་‘འབན་འཛི་’ཞེས་འཁོད་འདུག

ཁང་གི་ཕྱེད་མིག་དག་ནི་མགོ་ལ་སྒྲ་ལོ་མེད་ཅིང་། ལ་བ་ཕྱ་ཐུང་ཅན་གྱི་ཁོང་
ཆོས་གཞུང་རྒྱལ་རྒྱལ་ཞིག་ཉམས་ལེན་བྱེད་མཁན་གྱི་སྐྱེས་པ་ཞིག་གིས་ཉར་
འཛིན་བྱེད་དོ་ཞེས་འཁོད་པ་ལྟ་བུའོ།

དཔུང་གཞི་དེའི་ནང་དུ་གོང་དུ་བརྗོད་པའི་ནང་དོན་དེ་མ་བརྗོད་སྟོན་དུ་
ཟུ་བཅུན་ཞིག་ཡོད་ཚུལ་བརྗོད་འདུག འདིར་བརྗོད་པའི་ཟུ་བཅུན་དེ་ནི་སྐྱ་
ཐོག་མེད་ལ། བཅ་ཐབས་གོང་ར་ཅན་གྱི་པ། རང་ཉིད་ཀྱིས་རང་ལ་དཔུ་
བཅོམ་པ་བཟེར་བ་ལས། འབའ་འཛི་བ་མི་བཟེར་སྟེ།^①

འདིར་སྐྱོང་དགོས་ཀྱི་དོན་དངོས་ཤིག་ནི་སྐབས་དེ་ཤིང་དུ་ཉམས་ལེན་
བྱེད་པའི་གསང་སྐྱེས་ཀྱི་གཞུང་ནི་རྒྱ་ཡན་དུ་ཤོར་བ་ཞིག་ཡིན་པ་ནི་ཉུན་རྟོང་
ཡིག་རྟིང་དང་སྐབས་དེ་དུས་ཟིན་བྱིས་བྱས་པའི་ལྷ་མུས་ཀྱི་དཔུང་གཞི་ཡོད་ཆད་
ཀྱིས་རྒྱབ་སྟོན་བྱེད་བྱུང་། དེ་དང་འབྲེལ་བའི་ཉུན་རྟོང་གི་ཡིག་ཆ་ཁག་གཅིག་
ཁོ་པོས་དེ་སྟོན་འགྲེམ་སྟེལ་བྱས་ཡོད།^② བོད་ཀྱི་ཆོས་འབྱུང་ཡོད་ཆད་ནང་དུ་
སྐབས་དེ་དུས་ཉམས་ལེན་བྱེད་པའི་གསང་སྐྱེས་ནི་ཡང་དག་མ་ཡིན་པ་ཞིག་དུ་
སྐྱོང་བརྗོད་བྱ་བ་ཡིན་ནའང་། དེ་དག་ཆང་མའི་ནང་དུ་ཡང་སྐྱོང་གསང་
སྐྱེས་ཀྱི་དཔེ་ཆ་ཡང་མི་དག་པ་ཅི་ཞིག་ཉམས་ལེན་བྱས་ཚུལ་སྟོར་འཁོད་མེད།
ར་ཆོས་ད་ལྟ་དཔེ་མཚན་ལྟ་བུའམ་དོན་དངོས་ཐོག་ཉམས་ལེན་བྱས་པའི་སྐྱམ་
པའི་དཔེ་ཆ་ནི་《རྒྱུད་གསང་བ་སྐྱོང་པོ་》^③ཞེས་པ་དེ་ལགས་ཤིང་། གསང་བ་
སྐྱོང་པོ་ནི་རྟིང་མ་བའི་ཐུབ་མཐར་ཉམས་ལེན་བྱེད་པའི་ནལ་འཕྱོར་བླ་མེད་ཀྱི་
ཆོས་གལ་ཆེད་དཔེ་ཆ་ཞིག་ཡིན། གསང་བ་སྐྱོང་པོའི་ལུ་བཅུ་གཅིག་པའི་རྒྱུད་

① 《སྐ་བཞེད་》 p. 86.

② དཔུང་ཚུལ་ཡང་བདུན་པར་གཟིགས།

③ 《བཀའ་འབྱུང་》 བོད་10, ཡང་455.

གྱི་ནང་དོན་ནམས་ནི་སྦྱར་བ། སྦྱོལ་བ་དང་། ཚེགས་བཅས་གྱི་ཉམས་ལེན་བྱ་
ལྟངས་ཡིན།^④ གཞུང་འདི་ཡང་དག་ཡིན་མིན་སྐོར་ཚད་གཞི་བྱང་ནས་གང་ལྟར་
གསང་ཐུགས་གྱི་གཞུང་འདི་བཞིན་བོད་དུ་སྟོག་ཚུད་ཆེ་ཤོས་ལྡན་པའི་གཞུང་
ཞིག་ཏུ་ངོས་འཛིན་བྱེད་རྒྱུ་ཞིག་ཆགས་ཡོད་ནའང་། ཏུས་རབས་བཅུ་གསུམ་
པའི་སྐབས་སུ་བསམ་ཡས་ནས་གཞུང་དེའི་ལེགས་སྦྱར་སྐད་གྱི་མ་དཔེ་དེ་རྟེན་
རྒྱུ་ཚུད་གཞི་དེ་དག་ཚུད་མྱིང་འཇགས་སུ་སོང་ཡོད་དོ།^⑤

བཀའ་ཤོག་བཀའ་མས་དགོས་དོན་ནི་གོང་དུ་བཞོད་པའི་ཐུགས་གྱི་ཉམས་
ལེན་བྱེད་ལྟངས་དག་གསལ་སྦྱོལ་ཡོང་ཐུར་ཡིན། ལྷ་ལྷ་མ་ཡེ་ཤེས་འོད་འདས་
རྒྱུ་འཐབ་ཚུད་དེ་ཁོང་གི་ཡང་ཆ་བྱང་རྒྱུ་འོད་དང་ཞི་བ་འོད་གཉིས་གྱི་ཐུག་
ཏུ་བབ། དེ་ཡང་སྐབས་དེར་བོད་དུ་ཆོས་ལུགས་ཉམས་ལེན་བྱེད་རྒྱུ་སྐོར་གྱི་
ཚུད་གཞི་དེའི་ཐད་བྱང་རྒྱུ་འོད་གྱིས་ཨ་ཏི་ཤ་ལ་ཏི་བ་མི་གཅིག་པ་བཅུན་^⑥

④ ལེའུ་བཅུ་གཅིག་དེའི་ཁ་བྱང་དུ་“ཚེགས་གྱི་དཀྱིལ་འཁོར་”ཞེས་འཁོད། སྦྱར་བ་
དང་སྦྱོལ་བའི་ཉམས་ལེན་བྱེད་རྒྱུ་དེ་ནི་དོན་དངོས་ཐོག་ཚེགས་གྱི་མཆོད་པ་དེའི་ཐུབ་ཆ་
ཞིག་ཡིན། སྦྱར་བ་ཞེས་པ་དེ་ནི་མཆོད་པའི་ནམས་གངས་ཤིག་ཡིན་ལ། ཏུན་ཏོང་གི་ཡིག་
ཆ་PT42ཡི་ཐོ་ཆ་I, VIII, IXབཅས་གྱི་ནང་དོན་ནི་སྦྱར་སྦྱོལ་གྱི་སྐོར་འདུག་(མེ་
ཁེ་དོན་ལེ་དང་ཨེ་མེ་ད་1987: Tome I, p. 48 - 52; p. 59 - 61) ལྷག་པར་དུ་ཡིག་
རྟེན་དེའི་ནང་དོན་གྱི་ལས་ལྟེ་ཆ་VIIIདེ་ནི་ཉི་མ་སང་གེ་འོད་གྱིས་བཙམས་པའི་
《གསང་བ་སྤྱང་པ་》ཡི་སྒྲི་དོན་མདོར་བསྟན་པ་ཞིག་ཡིན་འདུག་《དཔལ་གསང་བ་སྤྱང་
པའི་རྒྱ་ཆེར་འགྲེལ་བ་》ཞེས་1976, ཞེབ་ 308 - 17.

⑤ སྤྱི་ཉེད་སྐད་གྱི་མ་དཔེ་དེ་བཀའ་གདམས་པའི་མཁས་པ་བཅོམ་ལྡན་རིག་རལ་
གྱིས་རྟེན་པར་གསལ། དཔེ་ཆ་དེའི་ནང་དོན་ཁག་གཅིག་མར་ལོ་ཉི་མ་རྒྱལ་མཆོད་(ཏུས་
རབས་བཅུ་བཞི་)གྱིས་བསྐྱར་གནང་མཛད། དེའི་སྐོར་ལྷ་ས་ཞོལ་པར་ཁང་ཤར་དགའ་
ལྡན་ཕུན་ཚོགས་སྤྱང་གི་པར་བྱང་ལ་གཟིགས། ཞེབ་28b. འོན་ཀྱང་། སྤྱི་སྒྲིག་པ་ལྟར་
ན། རྒྱུད་ཀྱི་དཔེ་ཆ་དེ་བཅོམ་ལྡན་རིག་རལ་གྱིས་སྐྱར་དུ་ཐབ་སྐྱར་མཛད་ཡོད་དོ་(《ངས་
དོན་འབྲུག་སྒྲ》 p. 275).

⑥ དཔལ་མང་དཀོན་མཆོག་རྒྱལ་མཆོད་(1764 - 1853) གྱི་《བྱང་རྒྱལ་ལམ་གྱི་
སྟོན་མའི་འགྲེལ་བ་ལུལ་བྱང་འགྲེལ་པའི་མཆོད་སྒྲིབ་》དགེ་ལུགས་གསུང་རབ་མི་ཉམས་
དགྱང་འཕེལ་དཔེ་ཆ་ཚུགས་བསྐྱེགས། བོད་63 ཞེས་གསར་པ་1974, pp. 51 - 2.

《མདའ་དང་འཕང་》པོད་ཀྱི་ཨ་ཁུལ་དང་། གཏམ་རྒྱུད། ཆོས་ལུང་ཆོག་དང་དད་མོས་ལ་དབྱེད་པ།

བསྐྱེད་གནང་མཛད། དྲི་བ་དེ་དག་ལས་གཅིག་ནི་ཡང་སྤྱིར་ནང་པ་སངས་རྒྱུས་
ཀྱི་བཅུན་པས་ཇི་ལྟར་བྱས་ནས་གསང་སྤྲུགས་ཉམས་ལེན་བྱེད་རྒྱུ་དེ་ལགས།
མཐའ་མ་ཡ་ཏི་ཤས་དྲི་བ་བཅུན་པོ་དེ་ལ་གཞིགས་ནས་《བྱང་ཆུབ་ལམ་སྟོན་》^①
ཞེས་པའི་དཔེ་ཐུང་དེ་བཅུམས་གནང་མཛད། དཔེ་ཐུང་དེའི་ནང་དུ་ཡ་ཏི་ཤས་
ལྷ་བཅུན་ཞིག་ལ་ཆ་བཞག་ནས་བརྗོད་ན། དབང་བཞི་ལས་གསུམ་པ་དང་བཞི་
པ་གཉིས་ལ་ཉམས་ལེན་བྱ་མི་འོས་པའི་སྐོར་གསུངས་ཡོད། འོན་ཀྱང་།
སྐབས་དེ་དུས་འདུལ་བྲིམས་དང་འགལ་ནས་ཉམས་ལེན་བྱེད་པ་དང་། གོ་བ་
འོག་གྲུབ་བྱེད་པ་སོགས་ཀྱིས་རྒྱུན་པས་པོད་པ་རྣམས་ནི་སེམས་ཁྲལ་ཆེ་ཆེར་སྦྱེས་
པ་མ་ཟད། ཐ་ན་ཡ་ཏི་ཤས་པོད་དུ་གསང་སྤྲུགས་ཀྱི་ཆོས་གསུང་རྒྱུའི་ཐད་
ལའང་འགོག་རྒྱུན་བཅོས་ཡོད་པ་རེད།^②

བཀའ་ཤོག་དེ་ལྟེ་ཆོན་གསུམ་ལ་དབྱེ་ཆོག་པ་ཡིན། དེ་ཡང་ལྟེ་ཆོན་དང་
པོའི་ནང་དུ་པོད་མངའ་རིས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་དེས་མོས་པའི་སངས་རྒྱུས་ཆོས་ལྷགས་ཀྱི་
ནང་དོན་མདོར་བསྟན་པ་དང་། ལྟེ་ཆོན་གཉིས་པའི་ནང་དུ་གསང་སྤྲུགས་
ཉམས་ལེན་བྱེད་ཆུལ་ལ་སྟན་འབྱེན་དང་དེ་ལྟར་བྱས་པའི་མཐུག་འབབས་སྐོར་
བརྗོད་ཡོད། ལྟེ་ཆོན་གསུམ་པའི་ནང་དུ་མ་དག་པའི་གསང་སྤྲུགས་ཀྱི་གཞུང་ལ་
ཉམས་ལེན་བྱེད་མི་རུང་ངོ་ཞེས་འཇམ་བཤད་ལས་རྩལ་སྦྱོང་མིན་པའི་སྒྲོབ་གསོ་
མཛད་ཡོད། ལྟེ་ཆོན་གསུམ་ལས་ལྟེ་ཆོན་གཉིས་པའི་ནང་དོན་རྣམས་ནི་དུས་
རབས་བརྒྱུ་པའི་སྐབས་སུ་པོད་དུ་ཆོས་ལྷགས་ཉམས་ལེན་བྱེད་ལྷགས་ཇི་ལྟར་

^① 《བསྟན་འགྲུལ་》 པོད་103, ཡང་5343, p. 21 – 5 – 1.

^② 《ཆོས་ཀྱི་རྗེ་དཔལ་ལྷན་སྐམ་པོ་པ་ཆེན་པོའི་རྣམ་ཐར་ཡིད་བཞིན་གྱི་ནོར་བུ་རིན་
པོ་ཆེ་ཀྱང་ཁྱབ་སྟན་པའི་བ་དན་》བསོད་ནམས་ལྷན་གྲུབ་ལྷ་འོད་རྒྱལ་མཆོན་གྱིས་
བཅུམས། 《རྗེ་སྐམ་པོ་པའི་གསུང་ཆོམ་ཚུགས་བསྟན་》ལྟེ་ལོ་1975 པོད་དང་པོ། ཡང་3
(ག) p. 73.

ཡིན་མིན་གྱི་སྒྲུབ་ཚུལ་དངོས་ཡིན། བཀའ་ཤོག་ནང་དུ་སྦྱར་བ་དང་སྦྱོར་བ་
གཉིས་གྱི་ཉམས་ལེན་བྱེད་ཚུལ་ལ་དོགས་དྲི་མཛད་པ་མ་ཟད། དེ་དུང་སྒྲན་
སྦྱབ། བམ་སྦྱབ། མཆོད་སྦྱབ་བཅས་ལའང་དོགས་སྦྱོར་མཛད་ཡོད། འོན་
ཀྱང་། དཔེ་ཆའི་མིང་དང་དུས་ཚོད་སྐོར་གང་ཡང་བཙུག་མེད། བཀའ་ཤོག་
དེ་དང་ཞི་བ་འོད་གྱི་བཀའ་ཤོག་དབར་ཁྱད་ཆོས་དང་ནམ་པ་བཅས་གང་ཅིའི་
ཐད་ཁྱད་པར་ཡོད་དེ། ཞི་བ་འོད་གྱི་བཀའ་ཤོག་ཐོག་དེ་དུས་ནམ་ཞིག་དུ་
བཟུམས་པའི་སྐོར་གསལ་པོ་འཁོད་ཡོད་པ་མ་ཟད། ཆོས་ལུགས་ཀྱི་དཔེ་ཆ་ཇི་
སྟེད་ཅིག་གི་མིང་སྐོར་བཀོད་ནས་དེ་དག་ལ་ཉམས་ལེན་བྱ་མི་ཉན་སྐོར་འཁོད་
ཡོད།^③ འོན་ཀྱང་། ཡེ་ཤེས་འོད་གྱིས་བཟུམས་པར་འདོད་པའི་བཀའ་ཤོག་ཐོག་
དུ་བཀའ་ཤོག་དེ་ནི་ཕུ་རྒྱུ་དང་སྐྱེ་བྱེད་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ལྷ་སྐྱ་མས་བཟུམས་ཞེས་པ་ལས་གཞན་
གང་ཡང་འཁོད་མེད། གལ་ཏེ་འདིར་འཁོད་པའི་ཕུ་རྒྱུ་དང་སྐྱེ་བྱེད་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ལྷ་སྐྱ་མ་
ཞེས་པ་དེ་ཡེ་ཤེས་འོད་ཡིན་པར་ངོས་འཛིན་བྱས་ན་བཀའ་ཤོག་དེ་ཡང་སྟོང་ག་
དུས་བཟུམས་པའི་སྐོར་ཚོད་དཔག་བྱེད་རྒྱ་དེ་ནི་དཀའ་གནད་ཅིག་མ་ཡིན།
《རིན་ཆེན་བཟང་པོའི་ནམ་ཐར་》^④ ལྟར་ན། སྤྱི་ལོ་985ལོའི་གཡས་གཡོན་དུ་
རིན་ཆེན་བཟང་པོ་ཁ་ཆའི་ཡུལ་ནས་བོད་དུ་ཕྱིར་ལོག་མཛད་པ་དང་། དེ་དུས་
ལྷ་མོ་སྟེ་ཡེ་ཤེས་འོད་ཀྱི་ཆ་བོ་དེས་ཕུ་རྒྱུ་དང་སྐྱེ་བྱེད་བསྐྱེད་སྦྱངས་པ་དང་ཡེ་ཤེས་འོད་
ཉིད་གྲུ་གི་ན་བཞུགས་ཡོད། དེར་བརྟེན། རིན་ཆེན་བཟང་པོ་བོད་དུ་ཕྱིར་
ལོག་ཐབས་སྐབས་ཀྱི་ཕུ་རྒྱུ་དང་སྐྱེ་བྱེད་ཀྱི་ལོ་ཡེ་ཤེས་འོད་མ་ཡིན་ལ། བཀའ་ཤོག་
ཐོག་བཀའ་ཤོག་དེ་ནི་ཕུ་རྒྱུ་གི་རྒྱལ་པོ་ལྷ་སྐྱ་མས་བཟུམས་ཞེས་འཁོད་ཡོད་པ་

③ དབྱེད་ཚོམ་ཡང་གསུམ་པར་གཟིགས།

④ མཆོད་སྦྱབ་ཀྱི་ལ་གཟིགས།

《མདའ་དང་འཕང་》ཐོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དང་། གཏམ་རྒྱུད། ཆོས་ལུང་ཆོག་དང་དད་མོས་ལ་དཔྱད་པ།

ལས་ཀྱང་བཀའ་ཤོག་དེ་ནི་སྤྱི་ལོ་ 985 ཉེ་དུས་ཆེན་བཟང་པོ་ཐོད་དུ་སྤྱིར་ལོག་
མཛད་པའི་དུས་ལས་ལོ་ཁ་ཤས་ཀྱི་སྤྱི་བཡོད་པ་ཤེས་རྟོགས་སྤྱོད་པོ།

གཤམ་དུ་བཀའ་ཤོག་དངོས་གཞི་དེ་རྩོད་བྱས་ན་འདི་ལྟར་རོ།

ཕུ་ཅངས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་^④ ལྷ་སྤྱི་མའི་ཞལ་མངའ་(སྤྱི་)ནས། ཐོད་ཡུལ་
དབྱས་ཀྱི་སྤྱོད་པ་རྣམས་ལ་བརྒྱུད་པ། གཏམ་པོ་མཛད་ཅིང་ལྷ་བ་བསྐྱུང་
བར་ཞུའོ།

(གཅིག་) འ་སྤྱི་ལོ་མཛད་ལྷ་ཡི་འཛམ་གླིང་འདིར།

སྤྱི་བ་ཤུ་བྱུ་བྱུ་བ་སྤྱི་བ་ལྷ་མས་ཏེ།

བརྒྱད་ཁྱི་བཞི་སྤྱི་བ་ཉོན་མོངས་གཉེན་པོ་རུ།

ཕྱི་སྤྱི་བ་གསུམ་དང་བརྒྱད་ཁྱི་བཞི་སྤྱི་བ་གསུང་(གསུངས་)

5 རྒྱ་དང་གཉེན་པོ་དོན་དུ་གསུངས་པ་ནི།

མི་དགེ་བཅུ་དང་མཚམས་མེད་རྣམ་པ་ལ།

དེ་ལས་བརྒྱུ་པའི་ཆོས་ཀྱི་རྒྱ་འབྲས་ནི།

བདེན་བཞིན་སྤྱི་བ་ཞུགས་ཉིས་བརྒྱ་ལྷ་བཅུ་གསུང་(གསུངས་)

མཐོང་དང་གོ་མས་པས་ཉོན་མོངས་བརྒྱད་ཅུ་གཉིས།

10 ཉན་ཐོས་ཐེག་པ་ཉི་མའི་གཉེན་གྱིས་གསུང་(གསུངས་)

སྤྱི་བ་ཆོས་རྣམས་རྟོན་འབྲེལ་བཅུ་གཉིས་སུ།

རྟོགས་ནས་རང་གི་བྱང་ཆུབ་རིམ་གྱི་(གྱིས་)སྤྱོད་པ།

④ རྒྱལ་པོ་གང་གི་དུས་ལ་མངའ་རིས་ཀྱི་ས་ཆ་གང་ཞིག་དབང་སྤྱོད་བྱས་ཚུལ་ཐོད་
དུ་བར་གསལ་འཕྲེལ་བྱུང་མེད། ཆོད་བང་ཐོད་བྱས་(《ལྷ་བཅོན་པོའི་རབས་》p. 347)
ཞང་ཞུང་ནི་བཀྱ་ཤེས་མགོན་གྱིས་དབང་བསྐྱུར་ཞེས་གསུངས། འདིར་བརྒྱད་པའི་ཞང་
ཞུང་ཞིངས་སུ་གྱུ་གེ་དང་ཕུ་ཅངས་རྒྱུད་ཡོད། གསུངས་ཚུལ་དེ་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དོན་དངོས་དང་
ཕལ་ཆེར་མཚུངས་པ་ཞིག་ལགས།

- ཡ་མ་བྱང་གི་རྩ་འབྲུལ་མཐུ་ལྡན་པ།
 རང་རྒྱལ་ཐེག་པ་(ཡིག་འབྲུ་གཉིས་ཆད་)མགོན་པོས་བཅན།
 15 བདེན་པ་གཉིས་ཀྱིས་འགྲོ་བའི་དོན་མཛད་ཅིང་།
 ཟྱེན་པ་ཆོས་རྒྱལ་སྤྱོད་པའི་དོ་བོར་མཐུན།
 ས་རོལ་ཟྱེན་རྒྱལ་སྤྱོད་ཀྱིས་རྒྱལ་མཛད་པ།
 ལྷ་མ་མེད་པའི་ཐེག་པར་སྟོན་པས་གསུང་(གསུངས་)
 (གཉིས་) གྲོང་ན་གནས་པའི་མཁན་པོ་ཐུགས་པ་རྒྱལ་སྤྱོད་
 20 ཐེག་པ་དེ་གསུམ་གང་དང་འབྲེལ་མེད་པར།
 དེད་ཅག་ཐེག་ཆེན་ཡིན་ཞེས་ཟེར་བ་ནི་(དང་)
 ཐེག་པ་ཆེན་པོའི་རྩ་སྤྱོད་གཏན་མེད་པར།
 ཐེག་པ་ཆེན་པོ་ཡིན་ཞེས་ཟེར་བ་ནི།
 ལྷ་པོ་(པོས་)རྒྱལ་པོ་ཡིན་ཞེས་ཟེར་བ་འདྲ།
 25 ཐེག་ཆེན་མེན་པ་ཐེག་ཆེན་མཁས་ཆེ་བ།
 པོང་བྱ་(བྱས་)མེད་གཉིས་ཐེག་པ་(པེག་པ་)པ་གྱུན་པ་འདྲ།
 བཞུང་(གཞུང་)འཛིན་གཉིས་སྤང་(སྤངས་)ཆོག་ཆེན་གཉིས་
 རྒྱལ་པ།
 ས་བཅུའི་རྒྱལ་ཆབ་འཕགས་པ་བྱམས་པ་ཡང་།
 ཤེས་བྱའི་སྤྱོད་པ་ད་དུང་མ་བྱང་ན།
 30 དེ་བས་སྤྱོད་པ་མེད་པའི་ཐེག་པ་ཆེན་པོ་འཕགས་སམ་ཅི།
 འདོད་ལྡན་བྱ་མཛད་(བྱད་མཛད་)རྒྱལ་པོས་མ་ཐར་བར།
 ཆོས་ཀྱི་སྤྱོད་པ་ཟེར་བ་ཡ་མཚན་ཆེ།
 མེད་གཉིས་བཅུ་སྤྱོད་ཀྱི་ཐེག་པ་རྒྱལ་པོས་ཐར་བར།

- 35 ལྷ་ལྷེགས་འབའ་འཇི་བ་ཡི་ཆོས་རྒྱུད་ཁྱེད།
 རེད་ཅག་སངས་རྒྱུས་ཡིན་ཞེས་ཟེར་བ་ནི།
 བདུད་ཀྱིས་བསྐྱས་སམ་ཡང་ན་རྩྭ་བར་རེས།
 མནའ་(གནའ་)ཐོན་པོད་ཡུལ་དཔུས་སུ་ཆོས་བྱུང་བ།
 ངན་སོང་སྒྲིག་ཅོད་ཐར་པའི་ལམ་སྟོན་པ།
 40 ལྷ་ལྷེད་རིན་ཆེན་གསུམ་པོ་དར་ཞིང་རྒྱས།
 ཐོན་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་བྱང་རྒྱུ་སེམས་དཔའ་ཡིས།
 བཀའ་དང་བསྐྱེད་ནས་ཆོས་ལོག་འདི་བཀག་ལྷེ།^④
 ཀྱུན་གྱི་ལྷ་བསྐྱང་མཐོ་རིས་སྒྲིལ་བས།
 སེམས་ཅན་མང་པོ་སྤྲེལ་ལམ་དུ་རྒྱུད།
 45 ད་ལྷ་ལས་ཟད་རྒྱལ་པོའི་ཁྱིམས་ཉམས་པས།
 རྒྱ་བ་ཐུན་ཅི་ལོག་གི་སར་ཐོགས་པ།
 ཆོས་པར་མིང་བཏགས་ཐུགས་ལོག་པོད་དུ་དར།
 དེ་ཡིས་རྒྱལ་ཁམས་བྱུང་ལྷེ་འདི་ལྷར་བྱུར།
 རྒྱལ་བ་དར་བས་ར་ལུག་ཉལ་ཐག་བཅད།^⑤

④ དེ་ནི་དུས་རབས་བརྒྱད་པའི་སྐབས་སུ་རྒྱལ་འཕྱར་སྤྲེལ་ལྷེད་རྒྱུ་གྱི་ཉམས་ལེན་
 རྒྱུ་རྒྱུར་བཀག་བརྒྱུ་མས་རྒྱལ་ལོ་གི་གས་ཆེ། འདིའི་སྐོར་མཆན་⑦དང་《རེས་དོན་
 འབྲུག་རྒྱ》ཡི་ཤོག་གྲངས་440ལ་གཟིགས།

⑤ དཔུད་ཆོས་《དུས་རབས་བཅུ་པ་ནས་བཅུ་གསུམ་བར་གྱི་རྒྱལ་ཆོས་གཞུང་གི་
 གནས་བབས་ལ་དཔུད་པ་》ལ་གཟིགས་པར་འཇུག།

⑥ སྐག་རྒྱོག་པས་(《རེས་དོན་འབྲུག་རྒྱ》 p. 447)གསང་ཐུགས་ཀྱི་དཔེ་ཆའི་ཁོད་
 དུ་ལྷ་བ་དེ་ལྷ་བ་ཞིག་མེད་ཅེས་དགག་ལན་མཛད། འོན་ཀྱང་། དཔུད་ལོག་དེ་ནི་སྐབས་
 དུ་དུས་སངས་རྒྱུས་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་གྲུབ་མཐའ་འཇིན་པ་རྒྱུས་ཀྱིས་ཁོང་ཆའི་ཆེད་དུ་
 སེམས་ཅན་གྱི་སྐྱོག་གཅོད་པ་དང་གསང་ཐུགས་ཉམས་ལེན་ལྷེད་པར་ཁ་གཡར་ནས་
 དུ་དེས་སྐྱོག་གཅོད་པའི་ལས་ལ་བཞུགས་པའི་རྣམ་ཚུལ་དངོས་ཤིག་ཡིན་པ་རེད། དེའི་
 སྐོར་མཆན་⑦དང་⑨ལ་གཟིགས་པར་འཇུག། སྐག་རྒྱོག་པས་ཁོང་གི་དགག་ལན་ཁོད་
 དུ་“རྒྱལ་བའི་ཁོང་”ཞེས་པའི་མིང་སྤོང་པོ་ཞིག་བཞུད་གནང་ཡོད་པ་དེ་དག་གི་རྒྱུད་དུ་
 སངས་རྒྱུས་ཆོས་ལུགས་ལ་ངོ་ཚྭ་ཕྱེད་མཁན་གྱི་རྒྱུ་པོ་འགའ་ཞིག་ཀྱང་དྲངས་ཡོད་དོ།

50

སྒྱུར་བ་དར་བས་མི་རིགས་འཆོལ་བ་འདྲིས།^⑤

སྤྱིང་པོ་ག་བཟུང་མཆོད་པས་མི་ནད་ལྷགས་ནད་ལྷུང་།

ཐམན་ལྷུང་^⑥དར་བས་ནད་པས་གསོ་སྦྱོར་ཆད།

བམ་ལྷུང་^⑦དར་བས་དུར་སའི་མཆོད་པ་མྱོང་།^⑧

⑤ སོག་རྒྱལ་པས་“རིགས་རྒྱུ་འཛོག་པའི་འདོད་ཆགས་ལ་སྒྱུར་བ་ཞེས་གསུང་
ཐགས་པའི་ལྷགས་མ་ཡིན”((《དེས་དོན་འབྲུག་ལྷ་》 p. 450)ཞེས་གསུངས། སྐབས་དེ་
དུས་པོར་གྱི་བཙུན་པ་རྣམས་ཀྱིས་པལ་ཆེར་གསུང་ཐགས་ཀྱི་ཉམས་ཡིན་དེ་ཉ་ཤུ་ཆོག་
པས་བསྟན་ཀྱང་“སེར་ཁྱིམ་”ཞེས་པ་དེ་ཐོན་ཡོད།

⑥ སོག་རྒྱལ་པས་དེ་ལྟ་ཀྱི་གསོ་རིག་ཐམན་ལྷུང་མཆོང་བའོལ་པའི་ཆོག་ཞིག་ཐོས་མ་
སྤྱོད་ཞེས་གསུངས་པ་མ་ཟད། དེ་ལྟ་ཀྱི་ཆོག་ནི་སྤྱིང་མ་པས་མ་ཟད་དོན་ལྷགས་ཀྱང་ལྱེད་
སྤེལ་མེད་ཅེས་གསུངས། བཙུན་ལྷགས་ལྟར་ན། ཆོག་དེའི་མིང་ལ་“སྤྱབ་ཆེན་”ཞེས་ཡོད་
ལ། ཆོག་དེ་ནི་སྤྱི་ལོ་གཤམ་ཆོ་ཞིག་གིས་དཔོན་པོའི་མཁན་པོའི་མཆོན་བཞེས་སྐབས་སྤེལ་
བ་ཡིན། མཁན་ཆེན་པོ་བསམ་གཏན་1971:247ལ་གཟིགས། སྤྱིང་མ་པའི་1748ལོར་
གཤམ་མ་པའི་“ཐམན་ལྷུང་”ཅེས་པའི་ཆོ་གའི་གནས་ཚུལ་ལྟར་ཀ་ཐོག་ཆོད་བར་ནོར་ཀྱི་
《ཆོས་རྒྱུ་རྩལ་པའི་ཆོ་གས་ལྟར་པའི་ཐམན་ལྷུང་གྱི་དེས་ལན་》《སྤྱགས་བཟུས་དང་ཆོ་ག་པོ་
པའི་པོ། ཡང་2bisལ་གཟིགས། དེའི་ཐད་སོག་རྒྱལ་པས་པར་མ་གཞན་ཞིག་ཡོད་ཆུང་
གསུངས་པ་དེ་ནི་《ཐམན་ལྷུང་དར་བས་ཀྱི་ཐག་འཆོལ་ཆད་》ཅེས་པ་དེ་ལགས་ཤིང་ཁོང་
ཉེར་ན་དེ་ཉི་མ་དག་པ་ཞིག་ཡིན་ནོ།

⑦ སོག་རྒྱལ་པས་(《དེས་དོན་འབྲུག་ལྷ་》p. 450)དེ་ལན་འདི་ལྟར་བསྟན་ཡོད་དེ།
“ཐགས་གསུངས་མ་ཡིས་ཀྱང་རྩ་ལངས་མཁའ་སྤྱོད་ལྷུང་པ་གསུངས་ལ། འདི་ནི་མཆོན་
ཉིང་ཆོང་པའི་བམ་དེ་དང་པོ་ལྷུང་གྱི་རྩལ་སྤྱོད་པ་ཡིན་ལ། རྩ་ལངས་ཅན་གྱིས་བམ་
ལྷུང་ལྟ་ཀྱང་བ་མ་བཤད་པས་ཐམན་དེ་ཡང་མི་འབབ་པོ།”ཞེས་པ་ལྟ་བུའོ། འོན་ཀྱང་།
སོག་རྒྱལ་པས་(《དེས་དོན་འབྲུག་ལྷ་》)ཡིན་དོན་གཞན་ཞིག་ཀྱི་གསུང་ཐགས་གསུང་
མའི་སྤྱིང་གསུངས་སྐབས་“བམ་ལྷུང་རྩ་ལངས་གསུང་སྤྱོད་”ཅེས་གསུངས་པ་དེ་ནི་རྩ་
ལངས་མཁའ་སྤྱོད་ལྷུང་པ་ཞེས་བཤད་དོན་གཅིག་ཡིན་ནའང་། དཔེ་ཆ་དེ་ཉིད་དུང་
མཁའ་པའི་སྤེལ་བ་མཐོང་། བམ་ལྷུང་ཅེས་པ་ནི་རྩ་ལངས་དང་དོན་གཅིག་ཀྱི་སྤྱིང་ཞིང་དེ་
ནི་རྩ་ཉིད་གསུངས་པ་བསྟན་བར་ལྱེད་པ་དེ་ཡིན། ((《སྤྱབ་ཆེད་》 p. 33).

⑧ དུར་སའི་མཆོད་པ་འཕམ་དུར་མཆོད་ནི་ཁྱིམ་ཆོང་གཤམ་མི་ཤི་བའི་རྣམ་ཤེས་ལ་
མཆོད་པ་འབུལ་བའི་སྤེལ་ཞིག་ཡིན། དུར་མཆོད་དང་པལ་ཆེར་སྤྱོད་ལས་མཆོད་པའི་
བསྟན་ཆོ་ཞེས་པ་གཉིས་དོན་གཅིག་ཡིན་པར་སྟམ་(《སྤྱབ་ཆེད་》 p. 3, I. 15).

- མཆོད་ཐུབ་དར་བས་མི་ལ་གསོན་སྦྱོལ་བྱུང་།^④
- 55 མེ་བསྐར་དྲུག་པ་བཏར་བས་ལུལ་གྱི་ལྷ་སྦྱེ་འཕར་ས།
 དེ་ལྷ་ས་སྦྱོད་པ་ཐེག་ཆེན་ཡིན་ནམ་ཅི།
 བྱེད་ཅག་མོར་གི་མཁན་པོ་སྤྲུགས་པའི་སྦྱོད་ཚུལ་འདི།
 རྒྱལ་ཁབ་སྤྲུག་པའི་ཐོས་ན་གཞན་དག་རོ་མཚར་རྒྱ།
 དེད་ཅག་སངས་རྒྱས་ཡིན་ནོ་ཟེར་བའི་སྦྱོད་པ་ནི།
- 60 ལས་གྱི་སྤྱོད་པོ་བས་ནི་སྒྲིང་རྗེ་རྒྱུར་།
 བྱ་དང་སྦྱར་ཁྲ་བས་ནི་ག་དད་ཆེ།
 བོང་རེར་སྦྱར་རེར་བས་ནི་འདོད་ཆགས་ཆེ།
 ཁང་རུལ་སྦྱར་ཁོག་བས་ནི་སྦྱར་དད་ཆེ།
 བྱི་དང་ཕག་པ་བས་ནི་གཙང་བཙོག་རྒྱུར་།
- 65 གཙང་མ་སྒྲིའི་རིགས་ལ་དྲི་ཆེན་དང་།
 དྲི་རྒྱ་བྱ་བྱེད་དག་གིས་མཆོད་འབུལ་བས།
 རོ་ཉག་འདམ་དུ་སྦྱེ་བ་སྒྲིང་རེ་རྗེ།

④ སོག་རྒྱུག་པས་(《དེས་དོན་འབྲུག་ལྷ་》 p. 450) “སྦྱོར་གསར་ཉིད་གི་རྒྱུད་
 རྒྱལ་སྤྲུག་པའི་སྦྱོལ་བ་ཞེས་བྱ་བ་འདྲ་བ་མཚན་པོ་ཁོ་ན་སྦྱོལ་བ་ཡིན་གྱིས། གཤེན་པོ་
 ལ་སྦྱོལ་རྒྱུ་མེད་ཀྱང་། ལྷ་སྦྱེ་མའི་སྤྲུགས་ལ་རྟེན་བཏགས་པའི་སྦྱོད་ཚུལ་དཔེ་
 པ་དེ་བྱུང་བ་ཡིན་མཆོད་ཞེས་གསུངས། ཁོང་གིས་མཆོད་ཐུབ་ཅིས་པའི་ཆོག་ལ་དམིགས་
 བས་ལྱི་འབྲེལ་པ་མཛོད་མེད་ནའང་། དེ་ནི་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་གསང་སྤྲུགས་
 ཉམས་ལེན་ལྟེན་ཚུལ་ལས་སྦྱེ་བའི་སྤྲུག་གཙང་པའི་ཉམས་ལེན་ལྟེན་ལྟངས་ཤིག་ཡིན་ཚུལ་
 འབྲུགས་བཅུན་མཛོད་ཡིན། ཉུན་རྒྱུད་ཡིག་རྒྱུད་PT840ནི་ཡང་གསལ་བྱུང་དོན་འཁོར་
 པའི་དབྱེད་ཡིག་ཞིག་ཡིན་ལ། དེའི་རྒྱུད་ཚེག་དེ་རྗེས་སྦྱོལ་ལུགས་སྦྱར་གསལ་པོར་
 གྱིས་ཡིན། སོག་རྒྱུག་པས་དེ་དྲུང་“སྦྱོལ་པོ་”དང་“མཆོད་ཐུབ་”ཅིས་པའི་ཆོག་གཉིས་
 དབར་མི་འདྲ་བ་ཡིན་ཚུལ་མཛད། (《དེས་དོན་འབྲུག་ལྷ་》 p. 451) རན་“གཞིགས་
 བརྒྱན་ལ་དུག་དེའི་བསྐྱེད་(སྦྱེ)བ་ཀྱིས་ནས་སྦྱོལ་བ་ཡིན་ལ། མི་དངོས་སུ་སྦྱོལ་བར་མ་
 གསུངས་སོ། །”ཞེས་གསུངས།

- རྩོད་གསུམ་གྱི་ཆོས་ལ་བསྐྱར་བཏབ་པས།
 མནར་མེད་དམུལ་བར་སྐྱེ་བ་ཞིང་རེ་རྒྱུ།
 70 རྩོལ་བས་སྒྲིག་ཆགས་བསད་པའི་རྣམ་སྤྲིན་གྱིས།
 ལས་གྱིས་(གྱི་)སྤྲིན་པོར་སྐྱེ་བ་ཞིང་རེ་རྒྱུ།
 རྩུར་བས་འདྲོད་ཆགས་དར་བའི་རྣམ་སྤྲིན་གྱིས།
 མངལ་གྱི་སྤྲིན་བྱར་སྐྱེ་བ་ཞིང་རེ་རྒྱུ།
 བཤུག་གཅིན་གྱིས་དཀོན་མཆོག་གསུམ་མཆོད་ཅིང་།
 75 ལྷེ་མ་དགོངས་མི་ཤེས་བྱང་ཐད་ཆོས་སྦྱོང་པ།
 གནོད་སྤྲིན་སྤྲིན་པོར་སྐྱེ་བ་ཐེག་ཆེན་པ།
 དེ་ལྟར་སྦྱོང་པའི་སངས་རྒྱས་ཨེ་མ་མཆར།
 བྱིད་གྱི་སྦྱོང་པ་འདི་ཀས་སངས་རྒྱ་ན།
 བརྩོན་(རྩོན་)པ་ཉ་པ་གཤན་(ཤན་)པ་སྦྱང་འཆོང་མ།
 80 གཅིག་ཀྱང་མ་ལུས་བྱང་རྩལ་ཐོབ་པར་ངེས།

 (གསུམ་) བྱིད་ཅག་ཤོང་གི་མཁན་པོ་སྤྲགས་པ་ཀྱུན།
 ཇོད་ཅག་ཐེག་ཆེན་ཡིན་ཞེས་མ་བེར་བར།
 བྱིན་ཅི་ལོག་གི་ལྟ་བ་འདི་སྦྱང་ལ།
 མ་ནོར་དྲི་མེད་ལྷོ་རྩོད་གསུམ་ལ་སྦྱོང་།
 85 སྤྲ་སྤྲགས་མི་དག་བཅུ་སྦྱང་མཐོལ་བཤགས་གྱིས།
 དེ་ལྟར་མ་སྦྱང་ཆོས་ལོག་འདི་སྦྱང་ན།
 ལས་གྱི་རྣམ་པར་སྤྲིན་པས་མི་བསྐྱེ་རྒྱུ།
 རྩོན་པའི་ཞལ་ནས་གསུང་པའི་བཀའ་དག་ལས།

- ཆོས་ཉིད་སྟོང་པར་གསུང་(གསུངས་)པ་བདེན་མོད་ཀྱི།
- 90 ལས་ཀྱི་ནམ་པར་མྱིན་པ་ཡིད་ཆེས་བྱོས།
 ལས་ནམས་མི་བསྐྱུ་རར་གཤིལ་བཞིན་འབྲངས།
 འབྲུང་བ་བཞི་ལ་ནམ་མྱིན་མི་འབྱུར་བར།
 འན་སོང་གསུམ་གྱི་ཕྱག་བསྐུལ་མི་བཟོད་པས།
 རྩོད་རན་འདི་རྩོད་ཕྱི་རྩོད་གསུམ་པོ་རྩོད།
 95 ཐེག་པ་ཆེན་པོར་སྟོན་ཅིང་འདོད་པ་ནམས།
 ཆོགས་གཉིས་བསོག་ཅིང་བབྲུང་(གབྲུང་)འཛིན་ནམ་གཉིས་
 རྩོད་།
 རྩོན་པ་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཀྱི་བཅུ་རྩོད།
 བྱང་ཆུབ་སེམས་པའི་རྩོད་པ་མཐའ་དག་གྲུབས།
 བུམས་དང་མྱིང་རྩིས་འགྲོ་དོན་རྒྱགས་པར་གྱིས།
 100 དེ་ལྟར་རྩོད་པ་ཐེག་པ་ཆེན་པོ་ཡིན།
 བྱིད་ཆག་འབའ་འཁོར་ནམས་ལ་སྐྱར་(བསྐྱར་)བ་འདིས།
 ཐེག་ཆེན་རྩོད་པ་མ་ཁོར་བསྟེན་པར་གྱིས།
 གཏི་ཕྱག་ཕྱན་པའི་ཆོགས་ཀྱིས་ཤེས་རབ་རྫོངས།
 འདོད་ཆགས་ཀྱི་མཆོད་འདམ་དུ་ནམ་ཤེས་བྱིངས།
 105 ར་རྒྱལ་ཆེན་པོའི་དེ་ཆོས་རན་འགྲོར་མནན།
 སྐྱག་དོགས་རྒྱང་དམར་འཆུབ་མས་འཁོར་བར་གཡིངས།
 བདག་ཏུ་འཛིན་པའི་མདུད་པ་དམ་པོས་བཅིངས།
 ཐར་པ་ཐོབ་པ་དགའ་མོར་མི་མཆིའམ།
 ཕྱ་བྱངས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ལྟ་བུ་མས་པོད་ཀྱི་སྐྱགས་པ་ནམས་ལ་བརྒྱངས་པ་
 རྒྱགས་སོ།

༡༡། མོ་བྲང་ཞི་བ་འོད་གྱི་བཀའ་ཤོག་ལ་དབྱེད་པ།

དེ་ཡང་ལར་མོ་བྲང་ཞི་བ་འོད་^①གྱིས་དུས་རབས་བཅུ་གཅིག་པའི་དུས་
 དཀྱིལ་ནས་བཟུང་ཐོད་དུ་སངས་རྒྱུ་ཚེས་ལྷན་དར་བའི་བྱ་གཞག་ཁྲོད་
 མཛད་རྒྱུ་མི་དཔལ་པ་ཅམ་ཞིག་འཛིན་གནང་མཛད་ཡོད་ཀྱང་། སངས་རྒྱུ་
 ཚེས་ལྷན་གྱི་ལོ་རྒྱུས་སྒྲིབ་ནས་ཀྱིས་དེ་ལ་བྱུགས་སྤང་ཆེར་མཛད་མེད། དེ་
 བཞིན་ལུང་སྒྲིགས་པའི་ཐོད་རིག་
 པར་ཞིབ་འཇུག་མཛད་མཁན་
 རྒྱལ་ཁྲིམས་ཀྱིས་ཀྱང་དེ་ལྟའི་བརྒྱལ་
 རྒྱལ་ཁྲིམས་འཛིན་པ་ལྟར་སྤང་། ཁོང་ལྟ་
 བུ་སྒྲིགས་གཅིག་ནས་སྤྱིན་བདག་
 ཅིག་གི་ངོས་ནས་ལོ་རྒྱུ་བ་རི་སྤྱོད་
 ཅིག་ལ་དབྱེད་ཆེད་ཀྱང་སྒྲིབ་གནང་
 བ་དང་། ཡང་གཉིས་ནས་ཁོང་རང་
 ཉིད་ཀྱང་ལོ་རྒྱུ་བ་གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན་
 པ་བཅས་ཀྱལ་སྤྱོད་བཅུན་པ་འདི་ལྟ་
 བུ་ཞིག་དེ་ལྟའི་གསལ་ཁ་མི་དོད་པའི་
 ལོ་རྒྱུས་མི་སྤྱོད་ཀྱི་ཀྱང་ཡོད་པ་ནི་
 ཏང་སངས་དཔོན་པའི་གནད་དོན་
 ཞིག་ལགས། ཁོང་རྒྱ་ཏུ་བཀའ་

མཚན་རིས་1: ཞི་བ་འོད། རྒྱལ་ཆེ་སྤྱོད་འབྲུམ།
 (མཁར་ཆེན་ 1987)

① མོ་བྲང་ཞི་བ་འོད་ཅེས་པའི་མོ་བྲང་ལ་སྤྱོད་མཁན་གྱི་གཟུངས་ཞེས་ཀྱང་ཟེར་ལ།
 དེ་ནི་བྱ་བྲངས་སྤྱོད་དུ། 《བྱ་སྤྱོད་ཚེས་འབྱུང་》ཤོག་གངས་894ནང་གསལ།

ཤོག་དེ་དང་སྒྲིགས་ནས་སྒྲིང་བ་ཅམ་ལས། ཁོང་སྒྲེར་གྱི་ལ་རྒྱས་དང་འཆོ་བའི་
སྒྲེར་གྱི་གནས་ཚུལ་ནི་ཉིན་མའི་སྐར་མའི་ཚུལ་དུ་བྱུང་། འོན་ཀྱང་། ཁོང་གི་
ཆོས་ལུགས་ཐད་ཀྱི་མཛད་པ་ཐ་སྟོན་འགའ་ཞིག་བཀའ་འཁྱུར་དང་བསྟན་
འཁྱུར་ནང་དུ་འཁོད་འདུག

སྔ་བྲང་ཞི་བ་འོད་ནི་བོད་བཅན་པོའི་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་ཁྱིམ་རྒྱུད་ནང་བྱུང་
བའི་ལོ་རྒྱུ་བ་དང་པོ་དེ་ཡིན།^② བོད་ཀྱི་ཆོས་འཁྱུར་ལོ་རྒྱུས་མང་ཆེ་བའི་ནང་དུ་
ཁོང་ནི་ལྟ་བུན་བྱང་ཆུབ་འོད་གྱི་གཙུང་པོ་ཡིན་ཚུལ་འཁོད་ཡོད་ལ། ཁོང་
གིས་བཅམས་པའི་དཔེ་ཆ་མི་ཉུང་བ་ཞིག་གི་ཐོག་དུ་བོད་བཅན་པོའི་སྐབས་ཀྱི་
མཆན་མིང་ལྟར་‘བོད་ཀྱི་དཔལ་ལྷ་བཅན་པོ་’འམ་ཡང་ན་བསྟུས་པའི་ཚུལ་དུ་
‘དཔལ་ལྷ་བཅན་པོ་’ཞེས་པའི་མཆན་དག་བཞོད་བྱས་གནང་འདུག^③ མཆན་
འདི་ལྟར་བཏགས་དགོས་པའི་རྒྱ་མཆན་ནི་ཕྱི་ཡི་རྣམ་འཁྱུར་ཅམ་བསྟན་པ་ཅམ་
ལས་ཁོང་སྐབས་དེ་ཤིང་དུ་བོད་ཀྱི་བཅན་པོ་ཡིན་པའི་གོ་དོན་ནི་མ་མཆིས་སོ།
མཆན་བྱང་དེ་ལྟ་བུ་བེད་སྤྱད་གནང་དགོས་པའི་རྒྱ་མཆན་ནི་ཁོང་ནི་བོད་ཀྱི་
བཅན་པོའི་རྒྱུད་པ་ཡིན་པ་དང་། བོད་ཀྱི་བྱུང་ཐོག་གསུང་གི་སྐུ་ལ་དག་ལ་དབང་
བསྟུར་དོན་བཅས་ལས་བཏགས་པ་ཞིག་ཡིན་ཤིང་། སྐབས་དེ་དུས་ནས་
བཅིས་པའི་བྱ་བྲངས་ཀྱི་རྒྱལ་རྒྱུད་ནི་ལྟ་ལྟོན་འོད་ལྟོན་དང་། དེ་ནས་ཅེ་ལྟོན་
མཆོད་པ་དེ་དག་གིས་བཅན་པོའི་རྒྱུད་མ་ཆད་པར་རྒྱན་འཛིན་དང་། དབང་

② ལྷ་རྒྱུར་བམ་གཉིས་པ་དེ་ནི་ལྟ་ལྟོན་ཤེས་རྒྱལ་མཆན་ཞེས་ཞུ་བ་དེ་ཡིན། (བསྟན་
འཁྱུར་པོད་64, ཡང་2713) ལྟ་ལྟོན་གྱིས་《ཡིད་བཞིན་ནོར་བུ》ཡི་ནང་(ཤོག་གྲངས་
455) ལྟ་ལྟོན་པོ་ཆེ་ཞེས་པའི་ལོ་རྒྱུ་བ་ཞིག་ཡོད་ཚུལ་གསུངས་ཡོད། ལོ་རྒྱུ་བ་དེའི་མཆན་
ལས་ཁོང་ནི་རྒྱལ་པོ་ཆང་གི་ཁོངས་མི་ཞིག་ཡིན་ཚུལ་བསྟན་ནང་དེ་ཡང་སྒྲིང་སྤྱི་ཡིན་
གསལ་པོ་བཤད་བྱུང་ཐོད།

③ ཞི་བ་འོད་ཀྱི་འཁྱུར་བྱང་ཡང་དང་པོ་དང་གཉིས་པར་གཟིགས།

ཐང་ཡང་ཆེན་པོ་ཡོད་པ་རེད་ལ། རྒྱལ་པོ་དེ་དག་ལ་ཡོངས་གྲགས་སུ་‘རྒྱལ་
རིགས་སྤྱིར་བཏི་རྒྱལ་པོ་’ཞེས་ཟེར་བ་ཡིན།^④ རྒྱལ་པོ་དེ་དག་ལས་བྱང་ཆུབ་འོད་
དང་ཞི་བའོད་ནི་རབ་ཏུ་བྱུང་བ་དང་། ཞི་བའོད་ཀྱིས་ཁོང་རང་ཉིད་ཀྱི་མཆན་
ལ་‘དགེ་སྤྱོད་སྤྲུལ་མ་’འཕ་‘ཤུག་དེ་དགེ་སྤྱོད་ལྷ་སྤྲུལ་’ཞེས་གསུངས་པ་ཡིན།^⑤
ཞི་བའོད་འཆོ་བཞུགས་གནང་བའི་དུས་ནི་ཁོང་གི་གཅེན་པོ་འོད་ལྡེ་ཡིས་བུ་
ཤེངས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་གནང་བའི་དུས་སྐབས་སུ་ཡིན་ལ། རྒྱལ་པོ་དེ་པ་འདས་རྗེས་
ཁོང་གི་ཆ་བོས་སྤྱིད་དབང་ལུ་མཐུན་བསྐྱེད་སྤྱོད། རྒྱལ་པོ་དེའི་མཆན་ལ་ཆེ་ལྡེ་
ཞེས་བྱ་བ་དེ་ཡིན། འོན་ཀྱང་། ཞི་བའོད་ཀྱིས་བསྐྱེད་བར་གྲགས་པའི་བསྟན་
བཅོས་ཞིག་གི་ཐོག་ཁོང་ལ་‘བོད་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་’ཞེས་ཟེར་ཚུལ་འཁོད་ཡོད་ལ།^⑥ ལ་
མུ་བ་སྤོ་ལྷན་ཤེས་རབ་(1059—1109)དང་ཁོང་དང་དུས་མཉམ་ཡིན་པའི་
མཁས་པ་མངས་རྒྱུ་ཆུབ་ཤེས་རབ་ནམ་གཉིས་ཀྱིས་ཀྱང་“བོད་ཀྱི་བཅན་
པོ་”ཞེས་གསོལ་བ་མ་ཟད། མངས་རྒྱུ་ཆུབ་ཤེས་རབ་ཀྱིས་ཁོང་གི་མཆན་
མགོར་“འཕྱལ་གྱི་རྒྱལ་པོ་”ཞེས་ཀྱང་སྐྱར་གནང་མཛད་འདུག^⑦ ཞི་བའོད་ཀྱིས་
ཀྱག་དེ་ཡུལ་ན་མཆོས་པའི་མཐོ་ལྡོར་གསེར་གྱི་ལྷ་ཁང་དུ་^⑧ དུས་ལྷན་རིང་པོ་
བཞུགས་པ་ནི་ཐག་གིས་ཆོད། དེ་ཡང་ཁོང་གིས་གནས་དེ་ན་བསྐྱེད་གནང་
མཛད་པའི་བསྟན་བཅོས་ཀྱི་གངས་ལས་ཀྱང་ཤེས་བྱུང་། ཁོང་གནས་དེར་
བཞུགས་པའི་རྒྱ་མཆན་དབྱས་ལས་ཁོང་བཅན་པོའི་རྒྱལ་རྒྱུད་ཅིག་གི་ངོས་ནས་

④ བོད་དྲམས་ཆེ་མོའི་《ཆོས་ལ་འཇུག་པའི་སྒྲོ་》 ཤོག་གྲངས་344—2—2.

⑤ ཞི་བའོད་ཀྱི་འཇུག་བྱང་ཡང་1,2,4,5བཅས་ལ་གཟིགས།

⑥ ཞི་བའོད་ཀྱི་འཇུག་བྱང་ཡང་3པར་གསལ།

⑦ ཞི་བའོད་ཀྱི་བཀའ་བཞེད་སྐྱོ་བསྐྱེད་བྱས། འཇུག་བྱང་ཡང་2དང་3པར་
གཟིགས།

⑧ ཏུ་ཆེ་1936: 7, 119.

སྤྱན་བདག་མཛད་ཚུལ་ཙམ་ལས། དེ་མིན་གྱི་ཁོང་དང་མཐོ་མྱིང་ལྟ་ཁང་དབར་
 འབྲེལ་བ་ཅེ་ཞིག་ཡོད་ཚུལ་ཡིག་ཆ་བྲིས་པ་མི་འདུག དུས་རབས་བརྒྱ་གཅིག་
 པའི་དུས་དཀྱིལ་ཙམ་གྱི་མཐོ་མྱིང་གཙུག་ལག་ཁང་ནི་སྤྱན་གྱི་དུས་ལྟར་ལྟ་ཁང་
 རྒྱུ་རྒྱུ་ཞིག་མ་ཡིན་པར་དེ་ནི་ཕྱིས་སྤྱ་ཐོན་པའི་བོད་ཀྱི་གཤམ་ཙན་དཀོན་པ་
 ཁག་ལྟར་བོད་རྒྱལ་སྤྱོད་སྤྱོད་ཀྱི་ཤེས་བྱར་སྤྱང་བཙོན་བྱ་ཡུལ་གྱི་ཉེ་གནས་ཞིག་
 ཏུ་གྱུར་ཟིན་ཡོད། ཞི་བའོད་ནི་བྱ་ཤངས་ན་མཆིས་པའི་བོད་བཙན་པོའི་རྒྱལ་
 རྒྱུད་ཀྱི་ཁོངས་མི་གལ་ཆེན་ཞིག་དང་སྤྱན་གཤམ་ཆེ་ལ་ཁྲུངས་བཙན་པོའི་ལོ་རྒྱུ་
 བ་ཞིག་ཡིན་པ་ལས། བྲང་རྒྱལ་བའོད་ཀྱིས་རྒྱལ་སྤྱི་གཡེལ་བྱོལ་མཛད་རྗེས་ལྷན་
 བཞིན་གྱ་གེ་སྤགས་ཡུལ་གྱ་ཁག་ཏུ་ཆོས་སྤྱིད་ཀྱི་མཛད་འཕྲིན་བརྒྱུད་ས་ཚུལ་
 སེམས་པ་ནི་དོན་དངོས་ཞིག་མ་ཡིན། ཞི་བའོད་ཀྱིས་ཆོས་སྤྱིད་གཉིས་ཀྱི་
 དབང་ཐང་ལྷན་བཞིན་བཟུང་སྟུང་བྱས་པར་སེམས་པའི་རྒྱ་མཚན་ནི་ཁོང་གི་
 མཚན་བྱར་ལ་‘རྒྱལ་པོ་’ཞེས་སྤྱར་ཡོད་པ་དེས་སོ། ད་དུང་ཁོང་གི་མཚན་གྱི་
 འགོར་‘སྔ་བྲང་’ཞེས་བཏགས་ཡོད་པ་དེས་ཀྱང་ཁོང་ནི་སྤྱ་མཁར་ནི་གཟུངས་
 ཀྱི་ཁྲིར་ཐེབས་མྱོང་མེད་ཚུལ་མཆོན་བྱུང་། དེ་ཡང་ཁོང་གི་ཆ་བོ་ཅེ་ཞེ་རྒྱལ་པོའི་
 ཁྲིར་ཐེབས་ཡོད་ཚུལ་ནི་རྒྱལ་པོ་དེ་པའི་མཚན་འགོར་‘ཁྲི’ཞེས་སྤྱར་ཡོད་པས་
 ར་འཕྲོད་བྱུང་། ད་དུང་བཙན་པོའི་གདུང་རྒྱུད་ཁོངས་ལས་འོད་སྤང་གི་མཚན་
 འགོར་‘སྔ་བྲང་’ཞེས་སྤྱར་ཡོད་ནའང་།^⑨ རྒྱལ་པོ་དེ་པའི་མཚན་དཀྱིལ་དུ་‘ཁྲི’
 ཞེས་པའི་ཐ་སྤྱད་དེ་སྤྱར་ཡོད།^⑩ འོན་ཀྱང་འདིར་གསལ་བཤད་བྱེད་དགོས་པ་
 ཞིག་ལ། འོད་སྤང་གི་མཚན་ཐོག་ཏུ་‘ཁྲི’ཞེས་སྤྱར་བའི་དུས་ནི་ཁོང་གིས་ཕྱིས་

⑨ PT 131.

⑩ PT 999.